

**ปัจจัยเหตุของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลี้ยงปลาหน้าวัด :
ศึกษากรณีแม่น้ำท่าจีน**

**Factors Affecting People Participation on Temple Conservation
Fishes Culture: A Case of Thacheen River**

วิทยานิพนธ์

โดย

นายพongศักดิ์ วงษ์สง่า

เสนอต่อคณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตร
พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม)

พ.ศ. 2541

วิทยานิพนธ์ : ปัจจัยเหตุของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลี้ยงปลาหน้าวัด : ศึกษากรณี
แม่น้ำท่าจีน

: Factors Affecting People Participation on Temple Conservation Fishes
Culture : A Case of Thacheen River .

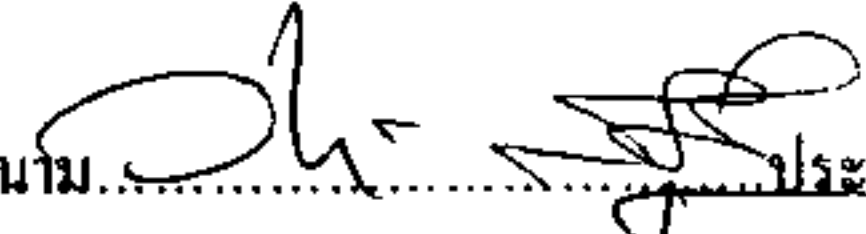
โดย : นายพจนศักดิ์ วงษ์สง่า
: Mr. Prachongsak Wongsanga

นักศึกษาคณะพัฒนาสังคม : ภาคปกติ รุ่น 15 รหัส 520361030

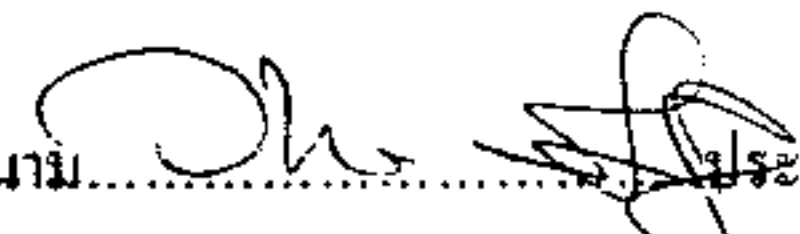
ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาแล้ว เห็นสมควร
รับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนสังคม) ได้

ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

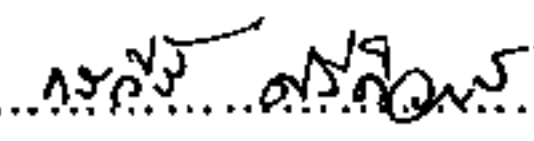
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

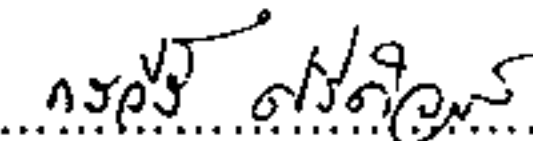
ลงนาม..........ประธาน
(อาจารย์วิรัช รูปจำดี)

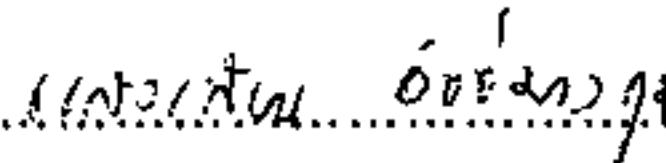
วันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2541

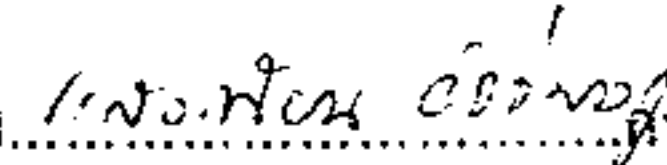
ลงนาม..........ประธาน
(อาจารย์วิรัช รูปจำดี)

วันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2541

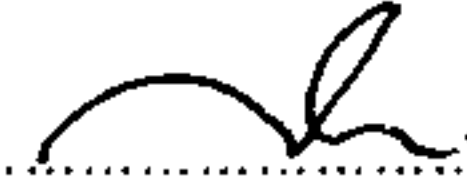
ลงนาม..........ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์กรวิทย์ ศรีกิจการ)
วันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2541

ลงนาม..........กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์กรวิทย์ ศรีกิจการ)
วันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2541

ลงนาม..........ที่ปรึกษา
(อาจารย์แสงเทียน อัจฉิมานกุล)
วันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2541

ลงนาม..........กรรมการ
(อาจารย์แสงเทียน อัจฉิมานกุล)
วันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2541

คณะพัฒนสังคมอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนสังคม)

รองศาสตราจารย์..........คณบดี

(สากล จริยวิทยานนท์)

วันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2541

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ : ปัจจัยเหตุของการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการเลี้ยงปลาหน้าวัด :
ศึกษากรณีแม่น้ำท่าจีน
โดย : นายผจงศักดิ์ วงษ์สง่า
ชื่อปริญญา : พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม)
วิชาเอก : การจัดการการพัฒนาสังคม
ปีการศึกษา : 2541

การศึกษานี้มุ่งวิเคราะห์ (1) เพื่อศึกษารูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการเลี้ยงปลาหน้าวัด (2) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลี้ยงปลาหน้าวัด (3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลี้ยงปลาหน้าวัด

ผู้ศึกษารวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน 252 คน ประกอบด้วยพระสงฆ์ กรรมการหมู่บ้าน/ผู้นำชาวบ้าน ประชาชน ที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับวัดที่มีการเลี้ยงปลาหน้าวัดในแม่น้ำท่าจีน โดยมีวัดที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 14 วัด ในจังหวัด ชัยนาท สุพรรณบุรี นครปฐม และ จังหวัดสมุทรสาคร ในระหว่างวันที่ 24-31 มกราคม 2541

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้ศึกษาใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่ามัธยฐาน เลขคณิต ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเพื่อสรุปลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง รูปแบบและระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน และใช้สถิติอนุมาน ได้แก่ t-test เพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละตัว และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient : r) เพื่อ

(2)

วิเคราะห์ระดับความสัมพันธ์และทิศทางระหว่างปัจจัยที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงกับวัดที่มีการเลี้ยงปลาหน้าวัด

ลักษณะโดยทั่วไปของตัวอย่างที่ศึกษา ส่วนใหญ่เป็นชายมากกว่าหญิง และมีการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และมีอายุเฉลี่ย 47 ปี นับถือศาสนาพุทธ มีอาชีพหลักคือ กู้ขายและรับจ้าง มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 6,447 บาท

สภาพการนำทรัพยากรสัตว์น้ำมาใช้ประโยชน์จากแม่น้ำท่าจีน ในระยะเวลา 6 เดือนที่ผ่านมา เคยพบเห็นการจับสัตว์น้ำโดยใช้เครื่องมือ ตาข่าย เบ็ดและแห คิดเป็นร้อยละ 48.4 30.2 และ 7.1 ตามลำดับ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการบริโภคและจำหน่าย ความถี่ในการจับสัตว์น้ำทุกวัน คิดเป็นร้อยละ 31.8

ลักษณะการเลี้ยงปลาหน้าวัดในแม่น้ำท่าจีนเป็นการเลี้ยงปลาแบบธรรมชาติโดยให้อาหารผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว ดังนั้นจึงมีการปักป้ายแนวเขตห้ามจับสัตว์น้ำ ด้านการจัดการการจำหน่ายอาหารสัตว์น้ำ การให้อาหารสัตว์น้ำ การทำแพให้อาหาร และการจัดร้านขายอาหารแก่นักท่องเที่ยว ชนิดพันธุ์สัตว์น้ำที่พบมีหลากหลายชนิดในบริเวณต้นน้ำ และลดชนิดความหลากหลายลงในบริเวณปากแม่น้ำ ปริมาณสัตว์น้ำมีมากขึ้นกับปริมาณอาหารสัตว์น้ำและนักท่องเที่ยว

การมีส่วนร่วมในส่วนจากรูปแบบของการมีส่วนร่วมตามการวางแผน กลุ่มพระสงฆ์เป็นกลุ่มที่มีบทบาทมากที่สุด รองลงมาคือกลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มประชาชนโดยคะแนนเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมในการวางแผน คิดเป็น 27.02 ,26.44 และ 24.96 คะแนน ตามลำดับ และพบว่าค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมในการวางแผนของกลุ่ม ประชาชนและกลุ่มผู้นำมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.05$)

(3)

นอกจากนี้พบว่า การมีส่วนร่วมในการวางแผนของกลุ่มประชาชนและกลุ่มพระสงฆ์ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง ($P \leq 0.01$) สำหรับการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ พบว่า กลุ่มของพระสงฆ์มีส่วนร่วมมากเป็นลำดับที่หนึ่ง กลุ่มของผู้นำและประชาชน รองลงมาโดยมีคะแนนเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมในการดำเนินการคิดเป็น 33.55 , 26.94 และ 19.14 ตามลำดับ และพบว่ามีความแตกต่างของค่าเฉลี่ยในการดำเนินการในทุกกลุ่มตามสถานภาพทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง ($P \leq 0.01$) การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ พบว่า ทุกกลุ่มในชุมชนมีการรับประโยชน์เท่าเทียมกัน การมีส่วนร่วมในการประเมินผล พบว่ากลุ่มพระสงฆ์มีบทบาทในการประเมินผลมากที่สุด รองลงมาคือกลุ่มผู้นำและกลุ่มประชาชน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 12.52 , 8.67 และ 2.31 ตามลำดับ และพบว่ามีความแตกต่างของการมีส่วนร่วมในการประเมินผลในทุกกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง ($P \leq 0.01$)

การมีส่วนร่วมในภาพรวมของชุมชน พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทมากที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มประชาชน โดยมีค่าเฉลี่ยของคะแนนการมีส่วนร่วม เท่ากับ 106.93 , 95.76 และ 79.44 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่ามีความแตกต่างของคะแนนการมีส่วนร่วมของทุกกลุ่มตามสถานภาพในชุมชนอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง ($P \leq 0.01$)

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่

1) การได้รับข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดของชุมชนในระดับปานกลาง ($r = 0.3559 **$)

2) ความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ ($r = 0.3680 **$)

3) ความคาดหวังในผลประโยชน์ที่จะได้รับ ($r = 0.4171 **$)

(4)

4)ความศรัทธาในผู้นำ ($r = 0.3586^{**}$)

และ 5)ความศรัทธาในศาสนา ($r = 0.3347^{**}$)

ส่วนความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาในระดับต่ำ ($r = 0.2619^{**}$)

ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ ดังนี้

รัฐ ควรเพิ่มงบประมาณให้แก่ชุมชน เพื่อจัดตั้งกองทุนผลิตอาหารสัตว์น้ำ โดยให้ประชาชนบริเวณริมแม่น้ำดำเนินการผลิตอาหารสัตว์น้ำ และจำหน่ายให้แก่วัด โดยวัดจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยวอีกต่อหนึ่ง เพื่อเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน และวัดจะได้ประโยชน์จากชุมชน โดยชุมชนเป็นผู้ปกป้องสัตว์น้ำบริเวณหน้าวัด และชุมชนจะได้มีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดมากขึ้น

ABSTRACT

THESIS : Factors Affecting People Participation on Temple
Conservation Fishes Culture : A Case of Thacheen River.
BY : Mr. Prachongsak Wongsanga
DEGREE : Master of Arts (Social Development)
MAJOR : Social Development Management
ACADEMIC YEAR : 1998

A study was conducted to determine: (1) the patterns and characteristics in participation of people toward Temple Conservation Fishes Culture, (2) to study the degree of participation of people toward the Temple Conservation Fishes Culture, and (3) to study the relationship of cause factors toward Temple Conservation Fishes Culture.

The data were collected by interviewing a group of samples of 252 people consisting of the monks, leaders of the local people and local people whose residences are nearby the temples which have Temple Conservation Fishes Culture in the Thacheen River. The number of sample temples in the Thacheen River were 14 in Chainat Province, Suphanburi Province, Nakhon Pathom Province and Samut Sakhon Province. Date of data collection was between 24-31 January 1998.

The descriptive statistics such as percentages, averages and standard deviation were used to describe the general characteristics of the subjects, participation patterns and degree of participation of people toward Fishery -Temple Conservation Activities. For inferential statistics, the t-test was used to compare the degree of participation in the activities between the independent variables, and the Pearson' s Product Moment Correlation Coefficient (r) was computed to see the relationship and its direction between factors expected to influence the subjects'

participation and degree of participation of people whose residences are located near the temples which have Temple Conservation Fishes Culture in the Thacheen River.

General characteristics of the study samples: The majority of the samples who joined the fish culture activities in Thacheen River were male and their education level was completed at Primary school (grade 4). The average age of the three groups of monks, leaders of the local people and local people was 47. Their religion is Buddhism. Their occupations were trade and hired workers. The average income per month was 6,447 Baht.

The utilization of fishery resources from the Thacheen River during the past six months were capture fishing operations using nets, hooks and cast nets of about 48.4, 30.2 and 7.1 per cent, respectively. The fish caught were used for households consumption and sold to consumers. The frequency in fishing everyday was about 31.8 per cent.

The characteristics management activities of fish culture in front of the temple along the Thacheen River found were establishment the relevant activities were of fish feed shop, fish feeding, a floating raft for fish feeding and the establishment of food shops for tourists, natural fish culture pass through tourism activities. The temples set the areas for fishing prohibition. Originally there were various kinds of fish species in the Thacheen River, but the number of species gradually declined toward the River Mouth. The abundance of fish species depends on the quantity of fish feed and number of the tourists.

Patterns of participation: The result of the study revealed that most of the people along the Thacheen River took part in planning the activities. The monks group was found to play the major role in those activities, followed by the group of leaders of local people and the group of local people. The average score of participation in planning activities of those groups were 27.02, 26.44 and 24.96,

respectively. The result was also showed that the participation in planning activities were different between groups of local people and leaders of the local people at a significant level of ($P<0.05$). Further, the participation in planning of activities were different between groups of local people and the monks group at a high level of significance ($P<0.01$).

Regarding the participation in the implementation of activities, the results showed that the group of monks played the major role, followed by the groups of the leaders of the local people and the local people. The average score of participation in the implementation of activities of the three groups were 33.5, 26.94 and 19.14, respectively. The results also revealed that the participation in the implementation of activities of the three groups were different at a high level of significance ($P<0.01$). The participation in the sharing of benefits showed that there were no differences between all groups in sharing the benefits from the activities.

For participation in the evaluation of fish culture activities, the results showed that the monks group played the major roles, followed by the groups of leaders of the local people and the local people. The average score of the three groups were 12.52, 8.67 and 2.31, respectively. Further, the results also showed that the participation in the evaluation of the activities of the three groups were different at a high level of significance ($P<0.01$).

From the results of overall participation of the groups of people under the study it was found that the monks group played the major role at a high level, followed by the group of leaders of the local people and the local people play a role at a moderate level. The average score of participation in the fish culture activities of those three groups were 106.93, 95.76 and 79.44, respectively. Further, it was revealed that the participation in fish culture activities of the three groups were different at a high level of significance ($P<0.01$).

The factors expected to influence the participation. The results of the study revealed that the factors which had a moderate relationship with the participation of the group of people in the area of the study were 1) perception of information on fishery resources conservation ($r = 0.3559^{**}$), 2) knowledge on fishery resources conservation ($r = 0.2619^{**}$), 3) the expectation of benefits from the fish culture activities ($r = 0.4171^{**}$), 4) the respect given to the leaders of local people ($r = 0.3586^{**}$) and 5) the respect given to the religion ($r = 0.3347^{**}$). Also, a moderate relationship was found between the awareness of the people on fishery resources conservation and their participation ($r = 0.3680^{**}$).

Recommendations

Recommendation from the samples in the study area

The problems and recommendation on the Temple Conservation Fishes Culture reflected the need of the people toward the government to solve various problems while did not pay any attention to the strategy in solving those problem which aimed to reduce and get rid of them. The local people concerning the Temple Conservation Fish Culture request for law enforcement to protect the conservation area according to the Fishery Law.

กิตติกรรมประกาศ

ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณอาจารย์วิชัย รูปคำดี ผศ.กรวีร์ ศรีกิจการ และ
อาจารย์แสงเทียน อัจฉิมานูร ที่ท่านได้แนะนำการศึกษาครั้งนี้อย่างละเอียดมีคุณ
ประโยชน์ต่อผู้ศึกษาเป็นอย่างมาก

การศึกษานี้ ประสบความสำเร็จได้ก็เพราะได้รับการสนับสนุนจาก
ผู้บังคับบัญชา การช่วยเหลือจากพี่ๆและน้องๆ ผู้ร่วมงาน ชุมชนที่อาศัยอยู่โดยรอบ
ตลอดแม่น้ำท่าจีน ตลอดจนชุมชนบริเวณวัดบางจัก ในการทดสอบเครื่องมือสัมภาษณ์
และประมงอำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท ที่ช่วยประสานงานระหว่างการเก็บข้อมูล ซึ่ง
บุคคลดังกล่าวข้าพเจ้าขอขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้ และผู้ที่เป็นกำลังใจในการศึกษา คือ
ภรรยาและบุตร ตลอดจนเพื่อนๆ ของผู้ศึกษา

ท้ายสุดผู้ศึกษาขอขอบพระคุณประโยชน์ของการศึกษานี้ให้กับกรมประมง
และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ผจงศักดิ์ วงษ์สง่า

พฤษภาคม 2541

คำนำ

นโยบายในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของรัฐ เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นให้มีความสำคัญกับประชาชนเข้ามามีบทบาท มีส่วนร่วมในด้านต่างๆ ซึ่งรัฐมองว่าหากประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นๆ ความหวงแหนความสนใจจะตามมา และเป็นกลุยุทธ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยาวนานและยั่งยืน ซึ่งผลประโยชน์ก็จะตกแก่ประชาชนในท้องถิ่นในอนาคต

แต่อย่างไรก็ตามผู้ที่มีหน้าที่สนับสนุน ปกป้อง ไม่ได้ทำหน้าที่อย่างจริงจัง เป็นผลให้กิจกรรมนั้นต้องติดขัด หยุดลงหรือเชื่องช้าลง ตลอดจนงบประมาณที่บริหารอย่างผิดพลาดใช้จ่ายงบประมาณผิดพลาดวัตถุประสงค์ เป็นผลทำให้กิจกรรมที่รอกอยเงินสนับสนุนยังมีสถานการณ์น่าเป็นห่วงมากขึ้น ในบางโอกาสประชาชนร่วมมือร่วมแรงโดยไม่มีส่วนราชการเข้าช่วยสนับสนุน กิจกรรมนั้นปรากฏผลสำเร็จ ในระยะต่อมาภาครัฐก็นำมาอ้างว่าเป็นผลงานของตนเอง และก็คงเฉยเมยต่อกิจกรรมมากมายเหล่านั้นที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ไม่คิดสนับสนุนช่วยเหลือ เพิ่มเติม หรือช่วยในระยะแรกต้นๆ พอหายคันไม้คันมือก็ปล่อยวางมือไม่สนใจเหมือนเดิมโดยอ้างภารกิจอื่นเร่งด่วน งบประมาณจำกัด ต้องย้ายไปปฏิบัติราชการที่อื่น คนมาใหม่ก็ไม่รู้ไม่สนใจ ได้-ตามกิจกรรมที่ดำเนินการโดยชาวบ้านก็จะอ่อนแรงลงทุกทีๆ และจะสลายไปในที่สุด

หากรัฐยังไม่ได้ดำเนินการใดที่เป็นรูปธรรมที่แน่ชัดในการจัดปัญหา ก็ขอให้สนับสนุนในด้านกำลังใจแก่เขาเหล่านั้น ซึ่งก็ไม่จำเป็นต้องใช้งบประมาณหมวดใดมากมายนัก การบังคับใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือที่รัฐน่าจะเน้นให้ความสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ ในด้านการควบคุมเฝ้าระวังและป้อมปราบการกระทำผิด

ผู้ศึกษาหวังว่าการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำของชาติไม่มากนักน้อย เพื่อรัฐจักได้มองเห็นกลุยุทธ์ในการพัฒนาทรัพยากรได้อย่างยั่งยืน ตลอดไป

ผจงศักดิ์ วงษ์สง่า

พฤษภาคม 2541

สารบัญ

	หน้า
หน้าอนุมัติ	
<u>บทคัดย่อ</u>	(1)
ABSTRACT	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(9)
คำนำ	(10)
สารบัญ	(11)
สารบัญตาราง	(14)
สารบัญแผนภูมิ	(17)
 <u>บทที่ 1</u> บทนำ	 1
1.1 ความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	6
1.3 ประโยชน์ที่จะได้รับ	6
1.4 ขอบเขตการศึกษา	6
 <u>บทที่ 2</u> แนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	 8
2.1 แนวคิดใหม่ในการพัฒนา	8
2.2 แนวคิดด้านทรัพยากรและการอนุรักษ์ทรัพยากร	10
2.3 แนวคิดในการมีส่วนร่วมและขั้นตอนการมีส่วนร่วม	14
2.4 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	22
2.5 แนวคิดเรื่องบทบาทของวัด	32
2.6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	36

	หน้า
<u>บทที่ 3</u> ระเบียบวิธีวิจัย	41
3.1 กรอบแนวคิดในการศึกษา	38
3.2 นิยามปฏิบัติการ	44
3.3 สมมติฐานในการวิจัย	46
3.4 ระเบียบวิธีวิจัย	48
ประชากร	48
กลุ่มตัวอย่าง	48
3.5 หน่วยในการวิเคราะห์	50
3.6 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	51
3.7 การทดสอบแบบสัมพัทธ์	53
3.8 การรวบรวมข้อมูล	48
3.9 การวิเคราะห์ข้อมูล	48
3.10 เกณฑ์การวัดและระดับการวัด	54
<u>บทที่ 4</u> ผลการศึกษา	67
4.1 ข้อมูลทั่วไปของวัดและชุมชน	67
4.2 สภาพนาทรัพยากรสัตว์น้ำมาใช้ประโยชน์	73
4.3 ลักษณะการเลี้ยงปลาในลำน้ำทำจีน	75
4.4 การมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด	80
การมีส่วนร่วมในการวางแผน	81
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	82
การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์	83
การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	86
การมีส่วนร่วมในภาพรวม	87

	หน้า
4.5 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม	90
การรับรู้ข่าวสารในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ	90
ความรู้ในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ	94
ความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ	97
การคาดหวังในผลประโยชน์ที่จะได้รับ	101
ความศรัทธาต่อผู้นำชุมชน	104
ความศรัทธาต่อศาสนา	108
4.6 การทดสอบสมมติฐานในการวิจัย	110
4.7 ปัญหาและอุปสรรคและข้อเสนอแนะ	112
ปัญหาและอุปสรรค	112
ข้อเสนอแนะ	113
<u>บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ</u>	115
สรุป	103
อภิปรายผล	110
ข้อเสนอแนะ	110
<u>บรรณานุกรม</u>	128
ภาคผนวก	<u>ap</u> 134 <u>q</u> 154
<u>ประวัติผู้ทำวิทยานิพนธ์</u>	163

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่

4.1	กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาในบริเวณลำน้ำท่าจีนจำแนกตามเพศ โดยไม่รวมกลุ่มของพระสงฆ์	62
4.2	กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาในบริเวณลำน้ำท่าจีนที่ศึกษาจำแนกตามอายุ	63
4.3	ระดับอายุของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจำแนกตามสถานภาพทางสังคม	63
4.4	ชุมชนที่ศึกษา จำแนกตามศาสนา	64
4.5	กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา จำแนกตามสถานภาพทางสังคม	64
4.6	กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา จำแนกตามระดับการศึกษา	65
4.7	กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา จำแนกตามอาชีพ	66
4.8	กลุ่มประชาชนและกลุ่มผู้นำของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาในบริเวณ ลำน้ำท่าจีนจำแนกตามรายได้	67
4.9	กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเคยพบเห็นการจับสัตว์น้ำในลำน้ำท่าจีน ในระยะเวลา 6 เดือนที่ผ่านมา	68
4.10	ประเภทเครื่องมือที่ใช้ในการ จับสัตว์น้ำในลำน้ำท่าจีนที่พบเห็น โดยกลุ่มตัวอย่างในระยะเวลา 6 เดือนที่ผ่านมา	68
4.11	วัตถุประสงค์ในการจับสัตว์น้ำในลำน้ำท่าจีนในระยะเวลา 6 เดือน ที่ผ่านมาที่กลุ่มตัวอย่างพบเห็น	69
4.12	ความถี่ในการจับสัตว์น้ำในลำน้ำท่าจีนในระยะเวลา 6 เดือนที่ผ่านมา	69
4.13	แสดงลักษณะ โดยทั่วไปของการเลี้ยงปลาหน้าวัด	71
4.14	เปรียบเทียบคะแนนการมีส่วนร่วมในการวางแผนเลี้ยงปลาหน้าวัด เฉลี่ย จำแนกตามสถานภาพทางสังคม	75
4.15	เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ในการเลี้ยงปลาหน้าวัด จำแนกตามสถานภาพทางสังคม	77

4.16	เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากการเลี้ยงปลาหน้าวัด	79
4.17	เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมในการประเมินผลในการเลี้ยงปลาหน้าวัด จำแนกตามสถานภาพทางสังคม	80
4.18	ระดับการมีส่วนร่วมการเลี้ยงปลาหน้าวัด จำแนกตามสถานภาพทางสังคม	81
4.19	เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดของชุมชน จำแนกตามสถานภาพทางสังคม	82
4.20	เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของการรับรู้ข่าวสารในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ จำแนกตามสถานภาพทางสังคม	85
4.21	แสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ข่าวสารด้านอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด	86
4.22	เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของความรู้ในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำของชุมชน	88
4.23	แสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด	90
4.24	เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำจำแนกตามสถานภาพทางสังคม	92
4.25	แสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด	93
4.26	เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของความคาดหวังในผลประโยชน์ที่จะได้รับของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาในบริเวณลำน้ำท่าจีน	95
4.27	แสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวังในผลประโยชน์ที่จะได้รับกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด	96

4.28	เปรียบเทียบคะแนนความศรัทธาต่อผู้นำชุมชนเฉลี่ยจำแนกตาม สถานภาพทางสังคม	97
4.29	แสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างความศรัทธาต่อผู้นำชุมชน กับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด	99
4.30	เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ย ของความศรัทธาต่อศาสนา จำแนก ตามสถานภาพทางสังคม	100
4.31	แสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างความศรัทธาต่อศาสนา กับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด	101

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม	43
2 แสดงเส้นทางการไหลผ่านของแม่น้ำท่าจีน	49

บทที่ 1

บทนำ

1. 1 ความสำคัญของปัญหา

น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติอย่างหนึ่งที่ควบคุมกับมนุษย์ ร้อยละ 97.41 เป็นน้ำที่อยู่ในทะเล และร้อยละ 2.59 เป็นน้ำที่อยู่บนบก ในจำนวนน้ำที่อยู่บนบก สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือร้อยละ 2.576 เป็นน้ำที่ไม่สามารถนำมาใช้ได้ เพราะอยู่ในทะเลน้ำแข็งและน้ำที่อยู่ลึกในดิน ร้อยละ 0.014 เป็นน้ำที่สามารถนำมาใช้ได้ ได้แก่ น้ำในทะเลสาบ น้ำในแม่น้ำลำคลองและน้ำในสิ่งมีชีวิต ดังนั้นมนุษย์จะสามารถดำรงชีวิตได้จำเป็นต้องอาศัยแหล่งน้ำเป็นองค์ประกอบหลัก และจากในอดีตการรวมตัวของชุมชนเพื่อก่อตั้งหมู่บ้าน มีการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนบริเวณริมฝั่งแม่น้ำหรือลำคลอง (River Linear Settlement) ซึ่งพบตามแม่น้ำสายสำคัญ โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ภาคกลาง มนุษย์ได้ใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค ใช้น้ำเพื่อการเกษตรอันเป็นอาชีพหลัก นอกจากนี้ น้ำยังเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของทรัพยากรประมง ในอดีตอาชีพการประมงเป็นแบบยังชีพ คือ มุ่งเน้นเพื่อการบริโภค การจับเพื่อการค้าเกิดเฉพาะในเขตน้ำท่วมบริเวณที่ราบลุ่มสองฝั่งแม่น้ำสายสำคัญ คือ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำท่าจีน ปริมาณสัตว์น้ำมีมากมายเพียงพอที่จะจำหน่ายในท้องถิ่นที่ห่างไกล แต่จากสถานการณ์ปัจจุบัน การทำประมงได้ลดความสำคัญลง ทรัพยากรประมงได้ถูกทำลายจนอยู่ในขั้นวิกฤต คือ การสูญพันธุ์ ซึ่งสาเหตุของปัญหา คือ ปริมาณการจับที่เพิ่มมากกว่าการผลิต การขยายชุมชน การพัฒนาด้านอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม ทำให้เกิดการสะสมของสารพิษ อันส่งผลกระทบต่อคุณภาพของแหล่งน้ำที่เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ และมีแนวโน้มที่จะส่งผลกระทบต่อรุนแรงเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากแนวทางการกำหนดนโยบายของภาครัฐ ในการพัฒนาประเทศยังมีทิศทางไปสู่ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เพื่อความเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (NICS) การมุ่งเน้นการนำทรัพยากรธรรมชาติมาดัดแปลงให้เกิดประโยชน์ในด้านต่าง ๆ มากที่สุด หากแต่ทว่าปลายทางการพัฒนาที่เรากำลังดำเนินการ

อยู่นี้จะทำอย่างไรให้ก้าวหน้า หรือเกิดผลน้อยที่สุดต่อสถานะแวดล้อมของเราเอง หรือทำอย่างไรให้เกิดความยั่งยืนของทรัพยากรที่มีอยู่ ในขณะที่ความมั่งคั่งเห็นแก่ตัวของมนุษย์ในการช่วงชิงทรัพยากร ล้วนเป็นตัวเร่งปฏิกิริยาให้สิ่งธรรมชาติแวดล้อมรอบตัวเราเกิดสภาพผิดปกติ จนเป็นเหตุที่สร้างความกระทบกระเทือนต่อการดำรงชีวิตรอบตัวเรา การพัฒนาประเทศในลักษณะเช่นนี้ย่อมเป็นที่ยอมรับของนานาประเทศ เนื่องจากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงความก้าวหน้าของประเทศที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และแสดงถึงเสถียรภาพและความมั่นคงในการค้าระหว่างประเทศ ผลการพัฒนาเป็นการนำทรัพยากรมาใช้ในทุกรูปแบบ ตัวการที่สำคัญในการแสวงหาประโยชน์จากธรรมชาติอย่างไม่มีขอบเขตและไร้หลักเกณฑ์ คือ มนุษย์ จนกลายเป็นสิ่งฟุ่มเฟือยพร้อมกับสะสมค่านิยมที่ไม่ถูกต้องให้ตนเองและสังคม การนำประเทศเข้าสู่ความเป็นประเทศอุตสาหกรรม ย่อมเป็นการยากที่จะมิให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ถ้ามีมากถึงระดับหนึ่งก็ย่อมก่อให้เกิดความเครียดทางนิเวศวิทยา ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศ โดยเฉพาะปัญหาเรื่องน้ำนับได้ว่าเป็นปัญหาที่วิกฤตปัญหาหนึ่งผลกระทบจากการเน่าเสียของแหล่งน้ำที่เกิดขึ้นในแม่น้ำลำคลอง กำลังทวีความรุนแรงที่จะส่งผลกระทบต่อชีวิตมนุษย์ และทรัพยากรสัตว์น้ำ จนอาจกล่าวได้ว่าอีก 10 ปีข้างหน้า หากไม่มีการแก้ไขใดๆ แม่น้ำเจ้าพระยาและลำคลองที่เชื่อมต่อกับแม่น้ำ รวมตลอดแม่น้ำท่าจีน แม่น้ำบางปะกง ก็จะเกิดสถานะเน่าเสียที่ไม่อาจใช้ประโยชน์ต่อไปได้อีก มูลเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหา คือ 1. น้ำเสียจากชุมชน 2. น้ำเสียจากอุตสาหกรรม 3. น้ำเสียจากขยะมูลฝอย 4. น้ำเสียจากสิ่งปฏิกูล 5. น้ำเสียจากเกษตรกรรม ผลจากสิ่งเหล่านี้ทำให้น้ำในแม่น้ำลำคลองเกิดสถานะการเน่าเสีย โดยเฉพาะจากรายงานของกรมอนามัยพบว่าแหล่งน้ำในเขตพื้นที่ภาคกลาง มีปริมาณมลพิษในรูปของ บีโอดี (B.O.D. หมายถึงปริมาณการใช้ออกซิเจนที่ละลายอยู่ในน้ำในการสลายอินทรีย์วัตถุ) สูงถึง 140.976 mg ต่อวัน หรือ ร้อยละ 97 ของปริมาณ B.O.D. นอกจากนี้ยังมีสารแขวนลอยรวมทั้งการตกตะกอน และสารเคมีพวกโลหะหนักปะปนอยู่ในสิ่งแวดล้อม หากไม่มีการแก้ไข ปัญหาเหล่านี้ ย่อมส่งผลกระทบต่อประชาชนที่อาศัยบริเวณแหล่งน้ำรวมทั้งทรัพยากรสัตว์น้ำ ดังนั้นหากมีการตระหนักถึงวิธีการนำทรัพยากรธรรมชาติของประเทศมาใช้

ประโยชน์ มีการกำหนดกฎเกณฑ์และการวางแผนที่ดี ผลกระทบที่จะมีต่อสรรพสิ่งทั้งมวลย่อมลดลง

นับจากอดีตที่ผ่านมา มนุษย์มีการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานภายใต้ทรัพยากรน้ำ อันเป็นจุดเริ่มต้นของการหล่อเลี้ยงการดำรงชีวิต หากทว่าสภาวะการณ์ของปัจจุบันน้ำซึ่งเป็นจุดกำเนิดของสิ่งมีชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงไป เช่น การเกิดมลพิษทางน้ำ แหล่งน้ำตื้นเขิน สัตว์น้ำถูกทำลายได้ง่าย ขาดความเหมาะสมในการขยายพันธุ์สัตว์น้ำ การหยุดยั้งกระแสความเจริญเติบโตในด้านอุตสาหกรรมคงไม่มีวันที่จะลดลง มีแต่จะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว ซึ่งเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการรักษาและการดำรงไว้ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นทางเลือกหนึ่งของการแก้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศ บุคคลต่างๆในชุมชนย่อมต้องมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหานั้น คือ ทรัพยากรที่อยู่ในประเทศสมควรได้รับการทำนุบำรุงและหวงแหนโดยทุกคนในชาติ การที่จะให้ประเทศเจริญก้าวหน้ารุ่งเรือง มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ จะต้องรู้จักการใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดเพื่อให้เกิดความยั่งยืนสืบไป ทำอย่างไรที่จะให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำในแม่น้ำลำธาร ให้เป็นแหล่งแพร่ขยายพันธุ์สัตว์น้ำในธรรมชาติ จะมีองค์กรใดที่เป็นสื่อกลางให้สังคมเกิดความรับผิดชอบร่วมกัน เรียนรู้ระเบียบของสังคมร่วมกัน เนื่องจากการอนุรักษ์ทรัพยากรเป็นเรื่องที่ยากในการเกิดจิตสำนึกของกลุ่มคน เพราะการมุ่งแสวงหาผลประโยชน์ การช่วงชิงทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด สังคมมุ่งเน้นความเจริญทางวัตถุมากกว่าจิตใจ การมองเฉพาะเรื่องส่วนตนมากกว่าส่วนรวม ขาดการมองปัญหาในระยะยาว สิ่งเหล่านี้มักเกิดขึ้นกับสังคมเมือง สังคมที่มีการแก่งแย่ง การดำเนินชีวิตที่มีลักษณะสังคมเมือง คือ การมุ่งเน้นด้านเศรษฐกิจ เกิดความเสื่อมถอยทางด้านจิตใจ ขาดการร่วมกันในการทำกิจกรรม ขาดการใช้จิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์ในการสร้างความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ความเห็นอกเห็นใจ ภาพลักษณ์ที่เกิดขึ้นจะเป็นส่วนหนึ่งของการสะท้อนถึงโครงสร้างของสังคม การดำเนินงานภายใต้หลักคิดที่มุ่งหวังให้การอนุรักษ์ทรัพยากรเป็นทางออกทางหนึ่งของการคงอยู่ของทรัพยากรสัตว์น้ำ คือ การเน้นให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ให้ได้รับผลสำเร็จและบรรลุผลตามวัตถุประสงค์และต่อเนื่องเป็นระยะเวลายาวนานนั้นประกอบด้วย 3 ก.

คือ ก.ที่หนึ่ง กลุ่มคนหรือกำลังคน การดำเนินงานด้านการอนุรักษ์จะเกิดขึ้นได้ต้องมีกำลังคนหรือกลุ่มคนเป็นแกนนำ เป็นผู้ริเริ่มและผู้ประสานงาน ซึ่งองค์ประกอบหลัก คือ กำลังคน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน ครูกลุ่มหนุ่มสาว พระ อาสาสมัคร ก.ที่สอง คือ กองทุน หรือ งบประมาณ การที่มีกำลังคนดีเยี่ยมเพียงใดแต่ไม่มีงบประมาณมาสนับสนุน ก็ยากที่จะสำเร็จ เพราะต้องซื้อวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงาน อาจเกิดจากการระดมทุนในหมู่บ้าน หรือจากการสนับสนุนภายนอก เช่น งบประมาณจากรัฐ งบประมาณจากองค์กรเอกชน ก.ที่สาม คือ กรรมการหรือองค์กร หรือการบริหารจัดการ แม้จะมีกำลังคน มีกองทุน แต่ขาดการจัดการ การจัดระบบบริหารจัดการที่ดี หรือระบบการบริหารไม่สอดคล้องเหมาะสมกับชาวบ้านการดำเนินงานต่างๆ จะไม่สำเร็จความศรัทธาของชาวบ้านที่จะร่วมแก้ไขปัญหาก็คงหมดไปเงินจะหมดกองทุนจะล้ม

จากแนวคิดนี้ หากพิจารณาการดำเนินงานการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง ต้องอาศัยกลุ่มคนหรือองค์กรที่จะรับผิดชอบในการอนุรักษ์ คือ สถาบันศาสนาหรือวัด โดยมีกลุ่มต่างๆในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม อาทิ คณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้นำหมู่บ้าน ประชาชน ดังนั้นหากจะทำให้เกิดความสำเร็จตามเป้าประสงค์จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อ ส่วนสำคัญ 2 ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่งกลุ่มคน และส่วนที่สองกรรมการหรือองค์กร หรือการบริหารจัดการนั้น การที่กลุ่มคนเข้าไปมีส่วนร่วมในการควบคุมวางแผนกำหนดรูปแบบให้เป็นไปอย่างมีทิศทาง ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมซึ่งสามารถจำแนกการมีส่วนร่วมได้ใน 4 กิจกรรม คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision-Making)
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Implementation)
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits)
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

จากปัญหาและแนวคิดในการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงข้างต้น การเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างวัดและสังคม รัฐได้มองเห็นความสำคัญและมีการกำหนดคู่ทาง

หนึ่ง คือ การประกาศพื้นที่ทำการประมงให้อยู่ในความคุ้มครองของสถาบันที่เป็นศูนย์กลางการรวมจิตใจของประชาชน โดยการประกาศเป็นเขตรักษาพืชพันธุ์ หมายถึง การกำหนดพื้นที่ที่จับสัตว์น้ำที่อยู่ในบริเวณพระอาราม หรือปูชนียสถาน หรือติดกับเขตสถานที่ดังกล่าว ห้ามทำการประมงทุกประเภทของเครื่องมือประมงและทุกประเภทของสัตว์น้ำ หากฝ่าฝืนจะมีโทษตามกฎหมาย การประกาศเขตที่รักษาพืชพันธุ์ มีตลอดในทุกลำน้ำสายสำคัญๆ เช่น แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำน้อย แม่น้ำท่าจีน พื้นที่ประกาศ คือ บริเวณแนวลำน้ำของแม่น้ำลำคลอง ที่มีอาณาเขตติดต่อกับวัด การประกาศเขตฯ เพื่อประโยชน์ในการสงวนพันธุ์สัตว์น้ำ ให้เกิดการแพร่ขยายพันธุ์ แนวคิดนี้ก่อให้เกิดการดำเนินงานในลักษณะการเลี้ยงปลาหน้าวัดขึ้น หากทว่าความสำเร็จของการดำเนินงานจะบรรลุผลตามเจตนารมณ์หรือไม่ เพราะสภาพการณ์ของการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นให้เกิดอุตสาหกรรมอันเป็นแนวทางที่สวนทางกัน แต่ถึงอย่างไรก็ตามความจำเป็นที่ต้องดำรงไว้ซึ่งการอนุรักษ์ทรัพยากร จะเป็นทางออกอย่างหนึ่งที่จะทำให้ทรัพยากรคงอยู่อย่างยั่งยืน สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ การให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ การศึกษาครั้งนี้จะช่วยให้ทราบรูปแบบการดำเนินงาน พฤติกรรมการมีส่วนร่วม และระดับการมีส่วนร่วม รวมทั้งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม ผลของการศึกษาจะเป็นส่วนหนึ่งของการทบทวนแนวคิดของการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง และการสะท้อนภาพปัญหาของการอนุรักษ์เพื่อนำมาเป็นรากฐานของการแก้ไขปัญห การปรับเปลี่ยนยุทธวิธีในขั้นตอนของการปฏิบัติ การปรับปรุงรูปแบบของการดำเนินงาน เพื่อการมองสู่อนาคต และการสรรหาทางออกในระยะยาวอันจะนำประโยชน์สู่กลุ่มคนส่วนใหญ่ของประเทศต่อไป ดังแนวคิดของท่านมหาตมะคานธี ที่กล่าวว่า "โลกมีทรัพยากรที่จะแบ่งปันให้แก่มนุษย์ทุกคนเท่าที่จำเป็น แต่ไม่เพียงพอที่จะสนองความโลภของคนแม้แต่คนเดียว" การเลี้ยงปลาหน้าวัดเป็นอีกทางหนึ่งที่มีส่วนช่วยเหลือให้การอนุรักษ์ทรัพยากรประมงในบริเวณลำแม่น้ำท่าจีนที่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากเกือบทุกวัดที่มีสถานที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำท่าจีน และมีการจัดทำ การเลี้ยงปลาหน้าวัด ทำให้แม่น้ำท่าจีนในช่วงต่างๆ เป็นแหล่งที่อยู่อาศัย แหล่งหาอาหารและแหล่งขยายพันธุ์ของสัตว์น้ำ แม้ในปัจจุบันจะมีการเลี้ยงปลาหน้าวัดกระจายอยู่ทั่วไปตามแม่น้ำสายต่างๆ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าจะมีการเลี้ยงปลาอยู่หนาแน่นเฉพาะในแม่น้ำท่าจีน ซึ่งเป็นจุดที่จะทำการ

ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชน ว่ามีปัจจัยอะไรที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อจะได้นำไปดัดแปลงใช้กับชุมชนอื่นๆ ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1 เพื่อศึกษารูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการเลี้ยงปลาหน้าวัด

2.2 เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลี้ยงปลาหน้าวัด

2.3 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลี้ยงปลาหน้าวัด

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

3.1 ทำให้ทราบถึงแนวทางการอนุรักษ์ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ต่อการเลี้ยงปลาหน้าวัด

3.2 ทราบถึงปัจจัยเหตุ ที่จะมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลี้ยงปลาหน้าวัด

3.3 หน่วยงานของกรมประมง หรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง จะได้นำแนวทางไปปรับปรุง ส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง และเกิดความสัมฤทธิ์ผลต่อการดำเนินกิจกรรมการเลี้ยงปลาหน้าวัด

1.4 ขอบเขตและวิธีการศึกษา

4.1 ขอบเขตที่ศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลี้ยงปลาหน้าวัดโดยศึกษาเฉพาะชุมชนที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำท่าจีน และมีการเลี้ยงปลาหน้าวัด ซึ่งในการดำเนินการเลี้ยงปลาหน้าวัดนั้น กลุ่มองค์กรที่รับผิดชอบเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ประกอบด้วย 3 กลุ่มคือ

- (1) วัดซึ่งประกอบด้วย เจ้าอาวาสและพระสงฆ์
- (2) หมู่บ้านซึ่งประกอบด้วย ผู้นำหมู่บ้าน (กำนันและ/หรือผู้ใหญ่บ้าน)
กรรมการหมู่บ้าน กรรมการวัด
- (3) ประชาชน

4.2 ช่วงระยะเวลาที่ศึกษา ศึกษากลุ่มของชุมชนที่ร่วมเลี้ยงปลาหน้าวัด
ที่เริ่มดำเนินการมาก่อนปี พ.ศ. 2538 และปัจจุบันยังคงมีกิจกรรมอยู่ โดยเก็บข้อมูลใน
เดือน ธันวาคม พ.ศ.2540 ใช้ระยะเวลาเก็บประมาณ 2 เดือน

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การเสนอเอกสารแนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง จะแบ่งเป็น 5 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 การพัฒนาแบบยั่งยืน ส่วนที่ 2 เสนอแนวคิดด้านทรัพยากรประมง การอนุรักษ์ทรัพยากรประมง เพื่อเป็นการปูพื้นฐานความรู้ทางการประมงและมาตรการด้านการอนุรักษ์ ส่วนที่ 3 เป็นการเสนอแนวคิดการมีส่วนร่วมและขั้นตอนการมีส่วนร่วมในลักษณะต่างๆ เพื่อสรุปนิยามปฏิบัติการในการศึกษาพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชน ส่วนที่ 4 เสนอแนวคิดและทฤษฎีที่จะอธิบายปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำหรือพฤติกรรมของมนุษย์ในการมีส่วนร่วม เพื่อประกอบการอธิบายในครั้งนี้ ส่วนที่ 5 การบริหาร โครงการ เป็นการอธิบายถึงขั้นตอนการดำเนินการเลี้ยงปลาหน้าวัด

สำหรับการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลี้ยงปลาหน้าวัดในบริเวณลำน้ำท่าจีน ผู้ศึกษาได้นำแนวคิดทฤษฎีการกระทำทางสังคม ทฤษฎีแห่งการคาดหวัง ทฤษฎีภาวะผู้นำ ทฤษฎีปรัวรรคนิยม แนวคิดด้านการรับรู้ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง ความรู้และความตระหนักในด้านการอนุรักษ์ฯ รวมทั้งเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1 แนวคิดใหม่ในการพัฒนา

2.1.1 การพัฒนาแบบยั่งยืน

จากอดีตเราพัฒนาแบบเน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลักของการพัฒนา และได้ปรากฏให้เห็นช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวย มีช่องว่างมากขึ้น เกษตรกรถูกเอารัดเอาเปรียบในทุกด้าน ทำให้นักจัดการสังคมต้องหาวิถีทางที่จะพัฒนา โดยเน้นการพัฒนาแบบยั่งยืน โดยมีแนวคิดดังนี้

(1) เป็นการพัฒนาที่ต้องตอบสนองต่อความต้องการของมนุษย์ หรือความต้องการด้านวัตถุ และความต้องการอื่นๆ เป็นความต้องการที่จะแสดงออกถึงความกตริเริ่มสร้างสรรค์ ความเสมอภาคเท่าเทียม ความต้องการที่จะทำความเข้าใจ และควบคุมชะตากรรมของชีวิตตนเอง

(2) เป็นการพัฒนาที่เกิดจากภายในสังคมนั่นเอง (endogenous) โดยมาจากคุณค่าและจินตภาพของสังคมนั้น เพราะเหตุว่าการพัฒนาไม่ใช่สูตรสำเร็จ ดังนั้นความหลากหลายของแบบแผนหรือรูปแบบ จำเป็นต้องขึ้นกับลักษณะเฉพาะของแต่ละท้องถิ่น แต่ละสังคม

(3) การพัฒนาที่พึ่งตนเอง (Self reliance) โดยความหมายรวม คือ สังคมแต่ละสังคมจะต้องพึ่งพาความแข็งแกร่ง และทรัพยากรของตนเองเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นด้านพลังงานหรือทรัพยากรธรรมชาติหรือวัฒนธรรม การพึ่งตนเองต้องเป็นเรื่องของส่วนรวม โดยในการสร้างสรรค์ความสัมพันธ์ที่เสมอภาคกันในแต่ละชุมชน

(4) เป็นการพัฒนาที่คำนึงถึงผลกระทบ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสามารถใช้ได้อย่างยั่งยืนยาวนาน ทั้งนี้ต้องตระหนักถึงขีดจำกัดในระบบนิเวศวิทยา (Ecosystem) ซึ่งสามารถที่จะรองรับการพัฒนาได้ด้วย และต้องวางแผนพัฒนาที่เอื้อต่อสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ด้วย

(5) การพัฒนาที่มุ่งการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้าง โดยต้องส่งเสริมเงื่อนไขเพื่อการจัดการด้วยตนเอง เช่น มีการเปลี่ยนแปลงอำนาจขององค์การบริหารส่วนตำบลในการดำเนินการจับกุมผู้ทำผิดกฎหมาย หรือกระทบกระเทือนต่อส่วนรวม โดยเน้นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

2.1.2 แนวคิดการดำรงชีพแบบยั่งยืน (Sustainable Livelihood Security)

ได้มีการเสนอความเห็นว่าการให้ความสำคัญสูงแก่เรื่องสิ่งแวดล้อมยังไม่เพียงพอ ควรเพิ่มปัญหาการแก้ไขเรื่องความยากจน และความต้องการของมนุษย์โดยแนวคิดหลัก ประชาชนจะต้องมีอาหารและรายได้เพียงพอ เพื่อสนองความต้องการพื้นฐานของตนเอง โดยขณะเดียวกันต้องสามารถเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต และกิจกรรมการทำงานต่างๆ เพื่อลดความผันแปรไม่แน่นอนในการดำรงชีวิต คือ เป้าหมายหลักในการ

พัฒนา คือ เกษตรกรที่ยากไร้ โดยให้ความสำคัญเรื่องสิทธิในการเลือกกิจกรรมประกอบอาชีพ ต้องเป็นผู้ตัดสินใจด้วยตนเอง

เพราะฉะนั้นมีค่า 3 ค่า ในพื้นฐานแนวคิดนี้ คือ ดำรงชีพที่เหมาะสม ความมั่นคงในอาชีพ และความยั่งยืนทางนิเวศน์

2.2 แนวคิดด้านทรัพยากรประมงและการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง

2.2.1 ทรัพยากรประมงหรือสัตว์น้ำ

"สัตว์น้ำ" หมายถึง เต่า ปลา กระ กุ้ง แมงดา หอย ฟองน้ำ สาหร่ายทะเล ปลิงทะเล สัตว์น้ำจำพวกเปลือกหอย รวมทั้งไข่ของสัตว์น้ำเหล่านี้ทุกชนิด ตลอดจนสัตว์อื่นๆ ที่อยู่ในน้ำด้วย (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2535:27)

วิชัย เทียนน้อย (2533:181) ได้ให้ความหมายของคำว่า "ทรัพยากรสัตว์น้ำ" ว่าหมายถึง สัตว์น้ำทุกชนิดที่มนุษย์นำมาใช้ประโยชน์เพื่อการดำรงชีวิต ได้แก่ ปลา กุ้ง หอย ปะการังและสัตว์เปลือกหอยที่เป็นสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ เช่น จระเข้ เต่า กบ เขียด และอึ่งอ่าง เป็นต้น ทรัพยากรประมงหรือสัตว์น้ำ (Aquatic Resources) เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ามากมาย เพราะเป็นแหล่งผลิตอาหาร และเป็นสินค้าออกที่สำคัญ ประโยชน์ของทรัพยากรประมงหรือสัตว์น้ำ มีดังนี้ (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ , 2535:27)

(1) ในด้านเศรษฐกิจ ใช้เป็นอาหารในการดำรงชีวิต และยังมีการส่งสัตว์น้ำ ออกไปขายยังต่างประเทศอีกด้วย

(2) ด้านวิชาการ การทดลองค้นคว้าเกี่ยวกับสัตว์น้ำ เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ในการขยายปรับปรุงและอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ

(3) ด้านการพักผ่อนหย่อนใจ เป็นประโยชน์ทางด้านจิตใจ เพราะสัตว์น้ำบางชนิดสามารถนำไปเลี้ยงเพื่อความสวยงาม ทำให้จิตใจผ่องใสเพลิดเพลิน

นอกจากนี้ยังนำมาใช้ประโยชน์ด้านอื่น เช่น หนังใช้ทำเครื่องใช้ บางส่วนของร่างกายนำไปใช้ทำยารักษาโรค และนำมาใช้เป็นวัสดุตกแต่งภายในบ้าน เช่น ส่วนต่าง ๆ ของปะการัง เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงขนาดของประชากรของโลกที่เกิดขึ้นอย่างมาก ส่งผลให้แหล่งอาหารโปรตีนภาคพื้นดินไม่เพียงพอต่อความต้องการ จึงจำเป็นต้องพึ่งแหล่งอาหารโปรตีนจากสัตว์น้ำทั้งน้ำจืดและน้ำเค็ม โดยเฉพาะปลาเป็นสัตว์น้ำที่สำคัญและเป็นอาหารหลักอย่างหนึ่งของประชากร มนุษย์พยายามจับสัตว์น้ำมาใช้เป็นอาหารให้เพียงพอต่อความต้องการ รวมทั้งนำมาทำปุ๋ยและอาหารสัตว์ ซึ่งเป็นการจับปลาส่วนเกิน ทำให้ปริมาณของสัตว์น้ำขยายพันธุ์ไม่ทันกับความต้องการ (อานาจ เจริญศิลป์, 2526:217) นอกจากนี้ยังมีการทำลายพันธุ์สัตว์น้ำด้วยวิธีการต่างๆ เช่น จับปลาในช่วงฤดูวางไข่ ใช้เครื่องมือที่มีขนาดดาตี่มากในการจับปลา ทำให้ปลาที่ยังโตไม่ได้ขนาดถูกจับมาบริโภค อีกทั้งแหล่งน้ำธรรมชาติที่เป็นถิ่นอาศัยของสัตว์น้ำเปลี่ยนแปลงไป เช่น การเกิดมลพิษของน้ำแหล่งน้ำ ดินเลนและแห้งขอด จึงทำให้สัตว์น้ำถูกล่าได้ง่ายและขาดแหล่งน้ำที่เหมาะสมในการขยายพันธุ์

2.2.2 สาเหตุที่ทำให้สัตว์น้ำถูกทำลาย

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2535:27) ได้กล่าวว่าทฤษฎาการประมงหรือสัตว์น้ำถูกทำลายโดยสาเหตุ 5 ประการได้แก่

- (1) มนุษย์จับสัตว์น้ำมาบริโภคและเพื่อการค้า รวมทั้งจับมาใช้เป็นอาหารสัตว์และทำปุ๋ยเพิ่มมากขึ้น
- (2) มีการจับสัตว์น้ำในฤดูวางไข่
- (3) ใช้เครื่องมือไม่ถูกต้องตามพระราชบัญญัติการประมง เช่น ใช้อวนที่มีดาตี่มากในการจับ ทำให้ปลาที่ยังโตไม่ได้ขนาดถูกทำลาย
- (4) ใช้เครื่องมือจับปลาที่ทันสมัย ไม่ว่าจะเป็นเรือหรือเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้จับสัตว์น้ำได้ในปริมาณมาก
- (5) สภาพแวดล้อมที่เป็นพิษเนื่องจากการกระทำของมนุษย์ เช่น การทิ้งสิ่งปฏิกูลลงน้ำ ปล่อยน้ำเสียหรือระบายสารเคมีที่เป็นพิษลงในแหล่งน้ำ ทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำถูกทำลาย

วิชัย เทียนน้อย (2533:187-189) รายงานว่า นอกจากการเพิ่มขึ้นของประชากรที่จำเป็นต้องนำเอาสัตว์น้ำมาใช้ประโยชน์เพื่อการดำรงชีพเพิ่มมากขึ้นแล้ว สาเหตุที่ทำให้สัตว์น้ำถูกทำลายที่สำคัญ ได้แก่

1. ถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำถูกทำลาย โดยพิจารณาได้ 3 ประเด็น คือ

1.1 ป่าชายเลนและแนวปะการังถูกทำลาย ทำให้พื้นที่การขยายพันธุ์ และหลบภัยของสัตว์น้ำลดลง

1.2 น้ำเกิดมลพิษ เช่น น้ำตามย่านเมืองหรือเขตอุตสาหกรรม ทำให้สัตว์น้ำไม่สามารถอาศัยอยู่ได้ แหล่งน้ำธรรมชาติตื้นเขินหรือลดระดับต่ำลงมาก ทำให้สัตว์น้ำไร้ที่อยู่อาศัย และถูกล่าก่อนวัยอันควร

1.3 การจับสัตว์น้ำผิดวิธี ได้แก่ การจับสัตว์น้ำที่ยังไม่ได้ขนาด การใช้เครื่องมือผิดประเภทในการจับสัตว์น้ำ เช่น ใช้ยาเบื่อเมา ระเบิดหรือไฟฟ้าช็อต เป็นต้น การจับสัตว์น้ำในช่วงเวลาที่ไม่เหมาะสม เช่น การจับสัตว์น้ำในฤดูวางไข่ และการจับสัตว์น้ำมากเกินไปเกินกว่าที่สัตว์น้ำจะขยายพันธุ์ได้ทัน

2. อันตรายจากสารพิษ น้ำเป็นแหล่งสะสมของสารพิษที่ระบายจากบ้านเรือน โรงงานอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม สารพิษเหล่านี้ ได้แก่ โลหะหนัก ยาฆ่าแมลง ยาปราบศัตรูพืช เชื้อราและแบคทีเรียต่าง ๆ ซึ่งเมื่อแพร่กระจายลงในน้ำ ก็จะเข้าสู่สะสมในสัตว์น้ำด้วย ทำให้สัตว์น้ำเป็นโรคได้

3. การกระทำของสัตว์ป่า สัตว์ป่าหลายชนิดอาศัยสัตว์น้ำเป็นอาหาร เช่น นกน้ำ นาก แมวน้ำ งู พังพอน ฯลฯ ซึ่งในแต่ละปีจะจับสัตว์น้ำไปเป็นอาหารจำนวนมาก

2.3 การอนุรักษ์ทรัพยากรประมง

การอนุรักษ์ (Conservation) หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด และใช้ได้เป็นเวลายาวนานที่สุด ทั้งนี้ต้องให้สูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด และจะต้องกระจายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรโดยทั่วถึงกัน ฉะนั้น การอนุรักษ์จึงไม่ได้หมายถึงการเก็บรักษาทรัพยากรไว้เฉยๆ แต่จะต้องนำทรัพยากรมาใช้ประโยชน์ให้ถูกต้องตามกาลเทศะ (Time and Space) อีกด้วย (นิวัติ เรืองพานิช , 2533 : 40)

ประเทือง มหารักษกะ (2515:2-3) ได้สรุปความหมายของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ หรือการสงวนทรัพยากรธรรมชาติจากท่านผู้รู้หลายๆ ท่านเอาไว้ว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ คือ การใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมนั่นเอง

อำนาจ เจริญศิลป์ (2526:101-102) ได้กล่าวถึงวิธีการอนุรักษ์ธรรมชาติว่าโดยทั่วไปมีหลายวิธีด้วยกัน คือ

1. การถนอม เป็นการพยายามรักษาทั้งปริมาณและคุณภาพ ให้ยั่งยืนคงอยู่ให้นานเท่านาน โดยการใช้ทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด
2. การบูรณะซ่อมแซม เป็นการบูรณะซ่อมแซมทรัพยากรธรรมชาติที่ได้รับความเสียหาย ให้มีสภาพเท่าเดิมหรือเทียบเท่าของเดิม
3. การนำมาใช้ใหม่ เพื่อเป็นการนำเอาทรัพยากรที่ใช้แล้วมาใช้ใหม่
4. นำมาปรับปรุงและใช้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าสภาพธรรมชาติ เช่น การสร้างเขื่อนเพื่อเก็บกักน้ำไว้ใช้ ซึ่งทำให้มีประโยชน์มากกว่าสภาพธรรมชาติ คือ เอามาหมุนกังหันเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้า เพิ่มระดับน้ำเพื่อการขนส่งในคลองในฤดูแล้ง เป็นต้น
5. การใช้สิ่งอื่นแทน กล่าวคือ ทรัพยากรธรรมชาติบางอย่างสามารถที่จะนำมาทดแทนกันได้
6. การสำรวจหาแหล่งทรัพยากรเพิ่มเติม เช่น การสำรวจแหล่งน้ำมันในอ่าวไทย
7. การคิดค้นประดิษฐ์ของเทียมขึ้นมาใช้ เป็นการหลีกเลี่ยงทรัพยากรธรรมชาติที่แท้จริง ที่กำลังจะหมดไป

วิชัย เทียนน้อย (2533:190-194) ได้เสนอหลักการทั่วไปในการอนุรักษ์สัตว์น้ำหรือทรัพยากรประมง เพื่อให้มีสัตว์น้ำบริโภคและนำไปใช้ประโยชน์ด้านอื่น ๆ อย่างเพียงพอ ทั้งในปัจจุบันและในอนาคตที่สำคัญ ๆ ดังนี้

1. การส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ทั้งนี้เนื่องจากสัตว์น้ำที่มีอยู่ตามธรรมชาติมีปริมาณไม่เพียงพอ จึงต้องมีการส่งเสริมให้มีการตั้งฟาร์มเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเพื่อการค้าขึ้น

2. การจัดตั้งสถานีเพื่อเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เพื่อทำการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ นำไปปล่อยตามแหล่งน้ำธรรมชาติทั่วไป และแจกจ่ายให้ผู้สนใจนำไปเพาะเลี้ยง
3. การสำรวจแหล่งประมงเพิ่มเติม เช่น ค้นหาแหล่งทำการประมงทะเล
4. การป้องกันและปราบปรามผู้จับสัตว์น้ำผิดวิธี โดยออกกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับในเชิงปฏิบัติเพื่อปราบปรามชาวประมงที่ใช้เครื่องมือผิดประเภท
5. การประชาสัมพันธ์ เป็นการขอความร่วมมือจากประชาชนทั่วไป เพื่อช่วยกันอนุรักษ์สัตว์น้ำ ซึ่งเป็นวิธีที่ดีและถูกต้องที่สุด เพราะการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติจะต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจจากบุคคลทุกฝ่าย
6. การรักษาดินที่อยู่ของสัตว์น้ำเอาไว้เพื่อเป็นแหล่งหลบภัยและขยายพันธุ์สัตว์น้ำ การบำรุงดินที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำจึงเป็นการอนุรักษ์สัตว์น้ำที่สำคัญ อีกวิธีหนึ่ง โดยการขุดลอกกูกulong หนอง บึง และลำน้ำให้ลึก เพื่อจะมีน้ำขังตลอดปี การก่อสร้างอ่างเก็บน้ำเพื่อขยายพื้นที่สำหรับอยู่อาศัยของสัตว์น้ำ รวมถึงการป้องกันมิให้น้ำเกิดมลพิษ และการบำรุงรักษาป่าชายเลนเพื่อเป็นแหล่งวางไข่และเป็นที่หลบภัยของตัวอ่อนของสัตว์น้ำ
7. การกำหนดเขตห้ามจับสัตว์น้ำ สถานที่บางแห่งควรประกาศเป็นเขตห้ามจับสัตว์น้ำ เพื่อให้บริเวณนั้นเป็นดินที่อยู่อาศัยและดำเนินชีวิตอย่างปลอดภัยของสัตว์น้ำ เช่น แหล่งน้ำในเขตวัด ประตูละบายน้ำ หรือในเขตอุทยานแห่งชาติ เขตห้ามจับสัตว์น้ำนี้ ผู้ใดจะเข้าไปประทุษร้ายต่อสัตว์น้ำไม่ได้ และควรลงโทษผู้ฝ่าฝืนอย่างรุนแรงและเฉียบขาด

2.3 แนวคิดการมีส่วนร่วมและขั้นตอนการมีส่วนร่วม

เวเบอร์ (อ้างจาก จำนง อคิวัฒน์สิทธิ, 2524:54-63) ได้ศึกษาเรื่องการกระทำของมนุษย์ (Human Action) โดยให้คำจำกัดความของการกระทำ ว่าเป็นพฤติกรรมทั้งที่เปิดเผยและลึกลับ ซึ่งบุคคลผู้ทำกำหนดให้มีความหมายส่วนตัวและการกระทำทางสังคมนั้นมี 4 ขั้นตอน คือ

(1) การกระทำที่มีเหตุผล เป็นการกระทำที่ใช้วิธีการที่เหมาะสมในอันที่จะบรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่เลือกไว้อย่างมีเหตุผล การกระทำดังกล่าวมุ่งไปในด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม

(2) การกระทำที่เกี่ยวกับค่านิยม เป็นการกระทำที่ใช้วิธีการที่เหมาะสมเช่นกัน เพื่อจะทำให้ค่านิยมสูงสุดในชีวิต มีความสมบูรณ์พร้อม การกระทำเช่นนี้มุ่งไปในด้านจริยธรรมศาสนาและทางศีลธรรม เพื่อดำรงไว้ซึ่งความเป็นระเบียบในชีวิตทางสังคม

(3) การกระทำตามประเพณี เป็นการกระทำที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง โดยยึดเอาแบบอย่างที่ทำตามกันมาตั้งแต่อดีตเป็นหลักในพฤติกรรมการกระทำตามประเพณี ไม่คำนึงถึงเหตุผล

(4) การกระทำที่แฝงด้วยความเสแสร้ง เป็นการกระทำที่คำนึงถึงอารมณ์และความผูกพันทางจิต ระหว่างผู้กระทำกับวัตถุที่เป็นจุดมุ่งหมายของการกระทำ การกระทำเช่นนี้ ไม่คำนึงถึงเหตุผลอื่นใดทั้งสิ้นนอกจากเรื่องส่วนตัว

2.3.1 การมีส่วนร่วม

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527:2) สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนจากการประชุมเรื่อง "การมีส่วนร่วมของชุมชน:นโยบายและกลวิธี" ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเอง ในการจัดการควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรี ในฐานะสมาชิกของสังคม การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการพัฒนาจากการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตน อย่างเป็นตัวของตัวเอง

โคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff, 1981 อ้างจาก อคิน รพีพัฒน์, 2527:100-102) กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมโดยทั่วไปแล้ว จะหมายถึง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แต่ไม่ได้หมายความว่า เป็นการตัดสินใจเพียงอย่างเดียว ยังใช้การตัดสินใจควบคู่ไปกับการปฏิบัติด้วย เช่น ในการจัดองค์กร การกำหนดกิจกรรมการพัฒนาเป็น

ต้น และการตัดสินใจยังมีความหมายเกี่ยวข้องกับประชาชนในเรื่องของผลประโยชน์ และการประเมินผลในกิจกรรมการพัฒนา ดังจำแนกได้เป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น สิ่งแรกที่ต้องทำ คือ การกำหนดความต้องการและจัดลำดับความสำคัญ แล้วจึงจะเลือก นโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง ตั้งแต่ในช่วงเริ่มต้น ช่วงดำเนินการวางแผน และช่วงปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ในการดำเนินงานนั้น มีองค์ประกอบที่อาจได้จากคำถามที่ว่า ใครจะทำประโยชน์ให้แก่งานได้บ้าง และจะทำโดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงาน การประสานงาน และการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ซึ่งนอกจากจะได้รับในเชิงปริมาณและคุณภาพแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่ม ซึ่งรวมถึงผลที่เป็นประโยชน์ในทางบวกและผลในทางลบที่เป็นผลเสียด้วย

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้น มีสิ่งสำคัญที่สังเกตได้จากความเห็น ความชอบ และความคาดหวัง ซึ่งมีอิทธิพลสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลและกลุ่มต่าง ๆ ได้

บัญญัติ แก้วส่อง (2531) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหัวใจสำคัญที่จะก่อให้เกิดผล คือ

(1) เป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน และเป็นสิทธิมนุษยชน

(2) ช่วยให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมในแง่ต่างๆ เช่น ช่วยให้กลุ่มที่เสียเปรียบในสังคมหลุดพ้นจากการถูกเอารัดเอาเปรียบ ช่วยให้รัฐบาลระดมทรัพยากรในท้องถิ่น ช่วยกระจายรายได้ สินค้าและบริการ และช่วยสนองความต้องการทางจิตวิทยาของประชาชน

(3) ช่วยหนุนส่งให้ประชาชนมีพลังต่อรองกับกลุ่มผลประโยชน์อื่น ๆ ในสังคม

(4) นำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเอง

(5) เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการยอมรับ และการใช้ความคิดใหม่
วิธีการใหม่ หรือนวัตกรรมบางอย่าง

(6) ทำให้ประชาชนสามารถแสดงศักยภาพที่มีอยู่ และช่วยให้ได้หนทาง
แก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมที่เหมาะสมกับปัญหาชุมชนได้มากกว่าบุคคลภายนอกช่วยแก้
ปัญหา

การมีส่วนร่วม = ความร่วมมือร่วมใจ + การประสานงาน + ความรับผิดชอบ

ความร่วมมือร่วมใจ = ความตั้งใจของบุคคลที่จะมาทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุ
วัตถุประสงค์กลุ่ม

การประสานงาน = ห่วงเวลาและลำดับเหตุการณ์ที่มีประสิทธิภาพในการทำ
กิจกรรมหรือการงาน

ความรับผิดชอบไว้วางใจ = ความรู้สึกผูกพันในการทำงาน และในการทำให้
เชื่อถือ

"การมีส่วนร่วม" People's Participation ได้มีการให้ความหมายของการ
มีส่วนร่วมในลักษณะต่างๆ ซึ่งมีผู้ศึกษาได้ศึกษาการมีส่วนร่วมและให้ความหมายดังนี้

Erwin, 1976 (อ้างจากวันเพ็ญ วอกลาง, 2534:14) กล่าวว่า การมีส่วน
ร่วมของประชาชน คือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนิน
งานพัฒนา ร่วมคิดร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้
และความชำนาญร่วมกับใช้วิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติ
งานขององค์กร เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

บัณฑิต อ่อนคำ (2521:199-200) กล่าวถึงการระดมประชาชนให้เข้าสู่
กระบวนการพัฒนาชนบท ตามแนวความคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าหมายถึง
ถึง การระดมชาวชนบทให้เข้ามามีส่วนตัดสินใจในการกำหนดปัญหา ลำดับความ
สำคัญของปัญหา การแก้ปัญหา และขั้นตอนในการแก้ปัญหาของตน แนวความคิดเรื่อง
การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีปัญหาต่างๆ ซึ่งถ้าหากประชาชนมีส่วนร่วมในการ
ตัดสินใจในเรื่องต่างๆ แล้ว ประชาชนย่อมยินดีในความจำเป็น หรือมีพันธะกรณี
(Commitment) ในเรื่องนั้นๆ

R. Stavenhagen (อ้างจาก คีเรก ฤกษ์หว่าย, 2524:71) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมในท้องถิ่น ว่าหมายถึง กระบวนการที่สมาชิกของชุมชน มีการกระทำออกมา ในลักษณะของการทำงานร่วมกัน ในการที่จะแสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วม ความสนใจร่วม มีความต้องการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายร่วมทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง หรือการดำเนินงานร่วมกันเพื่อให้อิทธิพลต่ออำนาจมติชน ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม หรือการดำเนินงานร่วมกัน เพื่อให้อิทธิพลต่ออำนาจต่อการเมือง เศรษฐกิจ การปรับปรุงสถานภาพทางสังคมในกลุ่มชุมชน

2.3.2 ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

ยวดี สิทธิพาที (2527:17) สรุปลักษณะการมีส่วนร่วม 5 ขั้นตอน คือ

1. การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข
2. การตัดสินใจเลือกแนวทาง และวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา
3. การปฏิบัติงานในการแก้ปัญหตามแผน
4. การมีส่วนร่วมของประชาชนในผลประโยชน์ที่ได้จากการแก้ไข

ปัญหา

5. การประเมินผลงานกิจกรรมการแก้ไขปัญหา

Cohen และ Uphoff (1977:7-9) เขาได้กล่าวถึงมิติ (Dimensions) ของการมีส่วนร่วม (อ้างจาก นภา ชมไพบุลย์, 2530) คือ

1. ลักษณะของการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นอาจจำแนกออกเป็น
 - 1.1 การมีส่วนร่วม เกิดขึ้นจากเบื้องบนหรือเบื้องล่าง
 - 1.2 การจูงใจให้มีส่วนร่วม เกิดขึ้นโดยสมัครใจหรือบังคับ
 - 1.3 แบบแผนขององค์การ (Organization Pattern) ซึ่งมีผลต่อการมีส่วนร่วม กล่าวคือ บุคคลที่เป็นสมาชิกกลุ่มเข้าไปมีส่วนร่วมในฐานะสมาชิกกลุ่มที่ผู้นำมีบทบาทมาก และใช้องค์กรให้เป็นประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ส่วนตัว
 - 1.4 ช่องทางการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้น
 - 1.4.1 การมีส่วนร่วมโดยปัจเจกชนแต่ละกลุ่มหรือผ่านกลุ่ม
 - 1.4.2 การมีส่วนร่วมโดยตรงหรือโดยอ้อม (ผ่านตัวแทน)

1.4.3 การมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

1.5 ระยะเวลา (Duration) ความต่อเนื่องของกิจกรรม

1.6 ขอบข่าย (Scope) กิจกรรมครอบคลุมขนาดไหน

1.7 อำนาจการตัดสินใจการมีส่วนร่วม

2. ภาวะแวดล้อมที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

2.1 ปัจจัยทางกายภาพและชีวภาพ (Physical and Biological Factors)

เช่น ฤดูฝนอันยาวนานทำให้ไม่สามารถไปร่วมประชุมได้ตลอดปี หรืออาจเป็นเพราะเส้นทางคมนาคมไม่สะดวก ทำให้ไม่มีเวลาอุทิศให้การประชุมมากนัก

2.2 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ เงื่อนไขการให้เช่าที่ดิน อาจทำให้เกษตรกรผู้เช่าที่ดินทำกินต้องผูกมัดกับเจ้าของที่ดินทำกิน ซึ่งไม่ชอบการตั้งสหกรณ์ขึ้นมาก็ได้

2.3 ปัจจัยทางการเมือง (Political Factors) ขึ้นกับระบบการปกครองส่วนท้องถิ่นว่าจะยินยอมให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ มากน้อยเพียงใด

2.4 ปัจจัยทางสังคม (Social Factors) ชาวไร่ ชาวนา อาจมีที่ดิน ที่โคคเคี้ยวห่างไกลกัน ทำให้การรวมตัวกันทำได้ยาก

2.5 ปัจจัยด้านวัฒนธรรม (Culture Factors) ในชุมชนอาจเป็นค่านิยมหรือทัศนคติต่าง ๆ ค่อกลุ่ม หรือการทำงานร่วมกัน

2.6 ปัจจัยด้านประวัติศาสตร์ (Historical Factors) ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างชนบทกับศูนย์กลางระดับชาติ หรืออาจเป็นประสบการณ์ที่ชนบทได้เกี่ยวข้องกับรัฐในการพัฒนาชนบทในอดีต

แวนคัส เซลคอร์ฟ (อ้างจาก บัญชร แก้วส่อง, 2531:13-29) ให้ข้อสรุปและรวบรวมแนวคิดการจำแนกลักษณะพฤติกรรมการมีส่วนร่วม โดยใช้หลักเกณฑ์ 9 ประการ คือ การจำแนกตามระดับความสมัครใจ (Degree of Voluntaries) วิธีของการมีส่วนร่วม (Way of Involvement) ความเข้มและความถี่ (Intensity and Frequency) ระดับของประสิทธิผล (Degree of Effectiveness) พิสัยของกิจกรรม (Range of Activities) ระดับภายในองค์การ (Organization Level) ผู้เข้าร่วม (Participants) และลักษณะของการวางแผน (Style of Planning)

บัญชากร แก้วส่อง (2531) ได้จำแนกลักษณะการมีส่วนร่วม 10 ลักษณะคือ

1. การจำแนกตามขั้นตอนของการมีส่วนร่วม โดยแบ่งเป็น 5 ขั้นตอน

ขั้นที่1 ขั้นริเริ่มโครงการ

ขั้นที่2 ขั้นวางแผนโครงการ

ขั้นที่3 ขั้นดำเนินโครงการ

ขั้นที่4 ขั้นรับผลที่เกิดจากโครงการ

ขั้นที่5 ขั้นประเมินผลโครงการ

2. การจำแนกตามระดับความเข้มของการมีส่วนร่วม

ระดับที่ 1 ระดับการมีส่วนร่วมเทียม หรือ การมีส่วนร่วมแบบถูกกระทำ คือ ไม่มีอำนาจตัดสินใจ แต่กระทำตามการตัดสินใจของบุคคลอื่นเท่านั้น

ระดับที่ 2 ระดับการมีส่วนร่วมบางส่วน คือ มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น แต่อำนาจตัดสินใจเป็นของบุคคลอื่น

ระดับที่ 3 ระดับการมีส่วนร่วมที่แท้จริง คือ ความคิดเห็นของบุคคลที่เข้าร่วมได้รับการรับฟังและยอมรับเป็นส่วนใหญ่ นั่นคือ อำนาจการตัดสินใจอยู่ที่ผู้เข้าร่วมนั่นเอง

3. การจำแนกตามประสิทธิผลของการมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ผู้มีส่วนร่วมเข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการชัดเจนทุกข้อ หรือเกือบทุกข้อ และสภาพการดำเนินงานที่ได้ผลตามวัตถุประสงค์ โดยพิจารณาประสิทธิผลของการมีส่วนร่วมจากความพยายาม (Efforts) ที่บุคคลทุ่มเทให้กับการทำงาน โดยวัดจากลักษณะของการกระทำที่บุคคลกระทำเพื่อให้บรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายกิจกรรม ซึ่งการวัดนี้อาจวัดจากการรับรู้ของบุคคลอื่นในสังคมมิติ (Sociometry) ว่าการดำเนินงาน มีบุคคลใดบ้างที่ทุ่มเทความพยายามจนการดำเนินงานประสบความสำเร็จ

4. การจำแนกตามระดับความถี่ของการมีส่วนร่วม

5.การจำแนกตามพิสัยของกิจกรรม คือ ในแต่ละกิจกรรมบุคคลอาจมีส่วนร่วมในแต่ละกิจกรรม ซึ่งบุคคลอาจมีส่วนร่วมตลอดพิสัยกิจกรรม บางคนมีส่วนร่วมบางช่วงพิสัยกิจกรรม หรือบางคนเข้าร่วม ณ จุดใดจุดหนึ่ง

6. การจำแนกตามระดับความสมัครใจในการเข้าร่วม

ระดับที่ 1 การมีส่วนร่วมโดยสมัครใจ

ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมโดยการถูกชักนำ

ระดับที่ 3 การมีส่วนร่วมโดยการบังคับ

7. การจำแนกตามระดับขององค์การ

ระดับที่ 1 ระดับต่ำ หมายถึง เกี่ยวข้องกับงาน คือ มีส่วนร่วมโดยตรง

ระดับที่ 2 ระดับกลาง ทำหน้าที่ประสานงาน

ระดับที่ 3 ระดับสูง หมายถึง คณะกรรมการ คือ กำหนดนโยบาย

8. การจำแนกตามประเภทของผู้มีส่วนร่วม

บุคคลในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น

เจ้าหน้าที่ของรัฐ เจ้าหน้าที่ต่างชาติ

9. การจำแนกตามลักษณะของการวางแผน

การวางแผนระดับบนลงล่าง

การวางแผนระดับล่างขึ้นบน

10. การจำแนกตามรูปแบบของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมโดยตรง

การมีส่วนร่วมทางอ้อม คือ ผ่านองค์กรที่เป็นตัวแทนประชาชน

การมีส่วนร่วมโดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ตัวแทนประชาชน

ดังนั้น จากแนวคิดทฤษฎีการศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง เป็นการเน้นผลที่เกิดขึ้นจากการแก้ไขปัญหา ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง โดยการพิจารณารูปแบบพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากร มีขั้นตอนการมีส่วนร่วม ดังนี้

(1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หมายถึง การริเริ่มในการตัดสินใจ การดำเนินการตัดสินใจ การตัดสินใจในการปฏิบัติ และการตัดสินใจในการแก้ปัญหา ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง

(2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ หมายถึง การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนด้านทรัพยากร สนับสนุนด้านการบริหาร การประสานขอความร่วมมือการ

ร่วมมือร่วมแรง ร่วมใจในการดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ และการร่วมเป็น
กรรมการ

(3) การมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์ หมายถึง การมีส่วนร่วมใน
การรับประโยชน์ที่ได้รับ ทั้งทางด้านวัตถุ ด้านสังคม และด้านบุคคล

(4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล หมายถึง การควบคุมและตรวจ
สอบงานด้านการอนุรักษ์ และนำผลที่ได้ไปปรับปรุงรูปแบบการดำเนินงาน และปรับ
ตัวในการมีส่วนร่วม

2.4 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

2.4.1 ทฤษฎีการกระทำทางสังคม (Social Action Theory)

วิลเลียม คับบลิว รีคเตอร์ (William W. Reeder อ้างจาก ชูวดี สิทธิพาที,
2527:19) ได้รวบรวมกลุ่มของปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำของมนุษย์ทั่วไป ขึ้นเป็น
ทฤษฎีการกระทำทางสังคม ซึ่งอธิบายว่า การกระทำทางสังคม (Social Action) นั้น
ประกอบด้วยกลุ่มปัจจัยหลายประการ มิได้จำกัดอยู่เพียงปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง และได้
อธิบายถึงเหตุผลในการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดของบุคคลว่า ขึ้นกับ

ปัจจัยดึงดูด (Pull Factors) ให้เกิดการกระทำ ประกอบด้วย

1. เป้าประสงค์ (Goal)
2. ความเชื่อที่สืบทอดต่อกันมา (Belief Orientation)
3. ค่านิยมมาตรฐาน (Value Standard)
4. นิสัยและขนบธรรมเนียมประเพณี (Habit and Custom)

ปัจจัยผลัก (Push Factors) ให้เกิดการกระทำ ประกอบด้วย

5. ความคาดหวัง (Expectation)
6. ข้อผูกมัด (commitments)
7. แรงเสริม (Force)

ปัจจัยสนับสนุน (Support Factors) ให้เกิดการกระทำ ประกอบด้วย

8. โอกาส (Opportunity)

9. ความสามารถ (Ability)

10. การสนับสนุน (Support)

และได้อธิบายถึงแนวความคิดเกี่ยวกับปัจจัย หรือสาเหตุที่มีผลต่อการกระทำทางสังคม ดังนี้

1. ในสถานการณ์ของการกระทำทางสังคม จะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคม แต่ละคนที่มีเหตุผลแต่ละอย่างในการตัดสินใจในการกระทำ

2. บุคคลหรือองค์กร จะตัดสินใจหรือแสดงการกระทำบนพื้นฐานของกลุ่มเหตุผล ซึ่งผู้ตัดสินใจเองได้คิดว่ามันสอดคล้องหรือตรงกับปัญหา และสถานการณ์นั้น ๆ

3. เหตุผลบางประการอาจสนับสนุนการตัดสินใจ และเหตุผลบางประการต่อต้านการตัดสินใจ

4. เหตุผลนั้นผู้ตัดสินใจได้ให้น้ำหนักที่แตกต่างกัน ในการเลือกเหตุผลหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ

5. เหตุผลที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจนั้น ไม่ใช่มาจากเหตุผลใดเหตุผลหนึ่ง หรือทั้งหมด แต่เป็นกลุ่มของเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับลักษณะนั้น ๆ

6. ในการตัดสินใจ กลุ่มของเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์นั้นจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทุกโอกาส

7. กลุ่มของปัจจัยหรือเหตุผลที่มีอิทธิพลต่อการกระทำของสังคมนั้นย่อมจะมีการเปลี่ยนแปลงได้

8. สำหรับกรณีเฉพาะบางอย่างภายใต้การกระทำทางสังคม จะมีบ่อยครั้งที่มีทางเลือกสองหรือสามทาง เพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์นั้น ๆ

9. ผู้กระทำหรือผู้ตัดสินใจอาจเลือกทางใดทางหนึ่งโดยเฉพาะ ซึ่งแตกต่างออกไปแต่ละบุคคล

10. เหตุผลที่จะตัดสินใจ สามารถที่จะมองเห็นได้จากทางเลือกที่ถูกเลือกแล้ว

2.4.2 ทฤษฎีแห่งการคาดหวัง (Expectancy Theory)

วิกเตอร์ เอช วรูม (Victor H. Vroom อ้างจาก ยุวดี สิทธิพาทย์, 2527:20-21) ได้ศึกษาจิตวิทยาของบุคคลในองค์การ เป็นทฤษฎีแห่งการคาดหวัง (Expectancy Theory) พบว่า การที่บุคคลจะกระทำสิ่งใดก็ตาม ขึ้นกับตัวแปร 4 ตัว ได้แก่

1. ผลตอบแทนที่เขาจะได้รับนั้นเหมาะสมกับบทบาทที่เขาครอบครองอยู่
2. ความพอใจหรือไม่พอใจต่อผลที่เขาได้รับ
3. เมื่อเปรียบเทียบกับผู้อื่นแล้ว เขาเชื่อว่าเขาจะต้องเป็นผู้ได้รับผลอันนั้น
4. เขามีโอกาสที่จะได้รับผลตอบแทนตามความคาดหวังหรือได้รับล่วงหน้า

ความพอใจต่อสิ่งเหล่านี้จะเพิ่มขึ้นหากเขาได้รับผลตอบแทนเพิ่มขึ้น และจะลดลงหากเขาได้รับผลตอบแทนลดลง แต่ถ้าบุคคลใดไม่สนใจต่อผลตอบแทนต่างๆ ความสัมพันธ์ทั้งหมดนี้จะหายไป และถ้าบุคคลไม่พอใจต่อผลตอบแทน ความสัมพันธ์จะเป็นไปในทางตรงกันข้าม

2.4.3 ทฤษฎีปฏิวรรตนิยม (Exchange Theory)

การวิเคราะห์และอธิบายพฤติกรรม ตลอดจนปรากฏการณ์ทางสังคมในระดับบุคคลโดยทฤษฎีปฏิวรรตนิยม ของจอร์จ ซี โฮแมนส์ (George C. Homans อ้างตาม บัญชร แก้วส่อง, 2531:53-57) การอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ ประกอบด้วย สิ่งกระตุ้น (Stimulus) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อม ซึ่งทำให้สิ่งมีชีวิตตอบสนองด้วยการกระทำ (Action) เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกโดยสิ่งมีชีวิต เพื่อให้ได้รับรางวัลหรือหลีกเลี่ยงการลงโทษรางวัล (Reward) เป็นสมรรถนะที่จะก่อให้เกิดความพึงพอใจหรือการตอบสนองต่อความต้องการของสิ่งมีชีวิต เป็นสิ่งที่ใช้กระตุ้นการลงโทษ (Punishment) เป็นสมรรถนะที่จะก่อให้เกิดอันตราย บาดเจ็บ หรือขัดขวางความพึงพอใจจากความต้องการ การลงโทษนี้เป็นสิ่งกระตุ้นอย่างหนึ่ง คุณค่า (Value) เป็นระดับความเข้มของรางวัลที่เป็นสิ่งกระตุ้น ค่าใช้จ่าย (Costs) เป็นสิ่งที่มาก่อนรางวัล หรือการลงโทษที่ได้รับในการเข้าไปร่วมกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง การรับรู้ (Perception) เป็น

สมรรถนะที่เข้าใจ ให้น้ำหนักและประเมินรางวัลและค่าใช้จ่าย ความคาดหวัง (Expectation) เป็นการคาดคิดเกี่ยวกับระดับของรางวัล การลงโทษหรือค่าใช้จ่ายที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

จากแนวคิดดังกล่าว โฮแมนส์ ได้กำหนดหลักเบื้องต้นของพฤติกรรมทางสังคมประกอบด้วย

1. เจื่อนใจเกี่ยวกับความสำเร็จ (Success Proposition) กำหนดว่า กิจกรรมทุกอย่างที่กระทำโดยบุคคลนั้น ยิ่งการกระทำใดๆ ได้รับรางวัลบ่อยครั้งเพียงใด บุคคลนั้นมักแสดงพฤติกรรมนั้นมากยิ่งขึ้น
2. เจื่อนใจเกี่ยวกับสิ่งกระตุ้น (Stimulus Proposition) กำหนดว่า ถ้าสิ่งกระตุ้นใดเคยก่อให้เกิดรางวัลต่อการกระทำในอดีตแล้ว และสิ่งกระตุ้นในปัจจุบันมีความคล้ายคลึงกับสิ่งกระตุ้นเดิมเพียงใด บุคคลก็จะยิ่งแสดงการกระทำแบบเดิมหรือคล้ายคลึงแบบเดิมมากยิ่งขึ้นเท่านั้น
3. เจื่อนใจเกี่ยวกับคุณค่า (Value Proposition) กำหนดว่า ยิ่งผลการกระทำของบุคคลก่อให้เกิดคุณค่ามากเพียงใด บุคคลจะยิ่งแสดงการกระทำนั้น
4. เจื่อนใจเกี่ยวกับการไม่ให้สิ่งที่มากเกินไป (Deprivation-satiation Proposition) ยิ่งการกระทำของบุคคลได้รับรางวัลเฉพาะอย่างบ่อยเพียงใด คุณค่าของหน่วยของรางวัลหน่วยต่อไป จะยิ่งมีคุณค่าน้อยลงเท่านั้น
5. เจื่อนใจเกี่ยวกับความก้าวร้าวและความพึงพอใจ (Aggression-satisfaction Proposition)
 - 5.1 เมื่อการกระทำของบุคคลไม่ได้รับรางวัลตามที่คาดหวัง หรือได้รับโทษที่ไม่ได้คาดหวัง บุคคลจะโกรธ ถ้าบุคคลแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวมากยิ่งขึ้นเพียงใด ผลของพฤติกรรมจะยิ่งมีคุณค่าต่อเขาเพียงนั้น
 - 5.2 เมื่อการกระทำของบุคคลได้รับรางวัลตามที่คาดหวัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นรางวัลที่มากกว่าที่คาดหวัง หรือไม่ได้รับโทษตามที่คาดหวัง บุคคลจะรู้สึกพึงพอใจจะยิ่งแสดงพฤติกรรมที่พึงพอใจนั้นมากขึ้น และผลของพฤติกรรมจะยิ่งมีคุณค่าต่อเขามากยิ่งขึ้น

6. เงื่อนไขเกี่ยวกับเหตุผล (Rationality Proposition) ในการเลือกการกระทำสิ่งต่างๆ บุคคลจะเลือกกระทำสิ่งที่เขารับรู้ว่ามีคุณค่าของการกระทำนั้น คูณด้วยโอกาสที่เขาจะได้รับสิ่งนั้น ๆ ด้วย กล่าวคือ

การกระทำ = คุณค่า X โอกาสที่จะเป็นไปได้ หรือ

(Action) = (Value) X (Probability)

จากทฤษฎีการกระทำทางสังคม ทฤษฎีแห่งการคาดหวัง ทฤษฎีความต้องการ ทฤษฎีปริวรรตนิยม ทฤษฎีความเป็นผู้นำ และแรงจูงใจ สามารถสรุปปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง คือ

- (1) ความศรัทธาที่ได้รับการสนับสนุนจากผู้นำ
- (2) ความคาดหวังในผลประโยชน์ที่จะได้รับ

2.4.4 ทฤษฎีภาวะผู้นำ

การมีส่วนร่วมของประชาชน สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง ได้แก่ การดึงประชาชนให้เข้ามาร่วมกัน ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในเรื่องนี้ คือ ผู้นำ ผู้นำท้องถิ่น คือ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มีจิตใจโอบอ้อมอารี และมีทัศนคติที่ดีต่อการพัฒนาหมู่บ้าน ความหมาย "ผู้นำ" (โยธิน ศันสนบุตร และจุมพล พูลภัทรชีวิน, 2524:80)

- ความเป็นผู้นำ เป็นกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อกิจกรรมของกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการตั้งเป้าประสงค์ของกลุ่ม และการบรรลุเป้าประสงค์นั้น ๆ .

- ความเป็นผู้นำ ประกอบด้วยอิทธิพลที่มีต่อความสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลสองคนหรือมากกว่า ที่พึ่งพาต่อกันในการที่จะบรรลุเป้าประสงค์ภายในสภาพการณ์ของกลุ่ม

- ความเป็นผู้นำ คือ ความสามารถที่จะชักชวนคนอื่นๆ ให้มีการแสวงหาวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้อย่างกระตือรือร้น

- ความเป็นผู้นำ คือ ความสามารถที่จะทำให้ผู้อื่นทำตามในการริเริ่มการเปลี่ยนแปลงอย่างตั้งใจ ผู้นำท้องถิ่นสำหรับงานพัฒนาท้องถิ่นแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

(1) ผู้นำแบบทางการ (Formal Leader) ได้แก่ ผู้มีอำนาจโดยได้รับการคัดเลือกของทางราชการต่างๆ เป็นผู้เข้าไปดำเนินการคัดเลือกและแต่งตั้ง ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาจารย์ใหญ่ ครู คณะกรรมการหมู่บ้าน

(2) ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ (Informal Leader) ได้แก่ บุคคลที่ชาวบ้านเคารพยกย่อง เป็นผู้มีความสามารถ ทำให้ชาวบ้านเคารพเชื่อฟัง

ความเป็นผู้นำ เป็นความสามารถของบุคคลที่จะจูงใจให้บุคคลยอมรับร่วมมือปฏิบัติตาม ทำให้งานสำเร็จลุล่วงไปตามวัตถุประสงค์ของกลุ่ม โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยอำนาจหน้าที่ ความเป็นผู้นำเป็นปฏิกริยาร่วมระหว่างแต่ละบุคคลในกลุ่ม หรือเป็นผลรวมของทัศนคติของกลุ่มนั่นเอง (กัลยา ตะบูลพงศ์, 2519)

Orway Tead (อ้างใน อุทัย หิรัญโต, 2524) กล่าวว่า ความเป็นผู้นำ เป็นการกระทำที่มีอิทธิพลจูงใจให้ผู้อื่นร่วมปฏิบัติงาน เพื่อให้งานสำเร็จตามความมุ่งหมาย หรือ ความเป็นผู้นำ เป็นศิลปะแห่งการกระทำของบุคคล เพื่อให้ได้รับสิ่งที่ต้องการและทำให้ผู้อื่นรู้สึกชอบเขา

Solomon Ben (อ้างใน อุทัย หิรัญโต, 2524) กล่าวว่า ความเป็นผู้นำ เป็นคุณสมบัติของการที่บุคคลใช้อิทธิพลต่อบุคคลอื่น ซึ่งสามารถทำให้บุคคลอื่นรับฟัง เห็นด้วยกับวัตถุประสงค์ของกลุ่ม ยอมทำตามคำแนะนำชี้แจงของเขา ทั้งนี้เพื่อกลุ่มดำเนินงานตามวัตถุประสงค์

บทบาทของผู้นำในสังคมชนบท มักเป็นเรื่องเกี่ยวกับการให้บริการแก่ผู้อื่นด้วยความเสียสละเพื่อท้องถิ่น อยากเห็นความเจริญรุ่งเรืองที่จะทำความดีทุกวิถีทาง เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ต้องการกระทำตนเป็นตัวอย่าง ต้องการริเริ่มงานแล้วให้ผู้อื่นทำตาม หรือเอาอย่างให้มากที่สุดเท่าที่ทำได้ โดยหวังผลที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาการด้านต่างๆ โดยไม่หยุดยั้ง

โรเจอร์ และชูเมกเกอร์ (อ้างใน อนันต์ ลิขิตประเสริฐ, 2527) ได้แบ่งลักษณะผู้นำความคิดเป็น 5 ลักษณะ คือ

(1) พฤติกรรมการสื่อสารภายนอก (External Communication Behavior) ได้แก่

- ผู้นำความคิด มักจะมีการเปิดรับสื่อมวลชนมากกว่าผู้ตาม

- ผู้นำที่นำความรู้จากโลกภายนอกสู่ชุมชน ชอบเดินทางติดต่อเข้าไปในเมือง หรือแหล่งความเจริญ (Cosmopolitaness) มากกว่าผู้ตาม

- ชอบติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริม (Change Agent Contact) มากกว่าผู้ตาม

(2) เป็นผู้ที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย (Accessibility) คือ เป็นผู้ที่มีส่วนร่วมทางสังคมมากกว่า เช่น การเสนอแนวความคิดใหม่ๆในที่ประชุมแบบเป็นทางการ และพูดคุยกันแบบไม่เป็นทางการ

(3) สถานภาพทางสังคม ผู้นำความคิดมักเป็นผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมสูงกว่าผู้ตาม เช่น ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ เป็นต้น

(4) มีลักษณะที่รับนวัตกรรมได้เร็วกว่าผู้ตาม (Innovativeness)

(5) มีความตระหนักรู้ในบทบาทผู้อื่นมากกว่าผู้ตาม (Empathy) คือ สามารถในความผสมกลมกลืนความรู้สึกของตนเอง ให้เข้ากับความรู้สึกของผู้อื่นได้ดีกว่าผู้ตาม

John S. Guiford (อ้างจาก สวัสดิ์ สุคนธรังษี, 2517) ได้ตั้งเป็นทฤษฎีองค์ประกอบของบุคลิกภาพ ซึ่งมี 10 ลักษณะ คือ

- (1) ความขยันขันแข็ง (General Activity)
- (2) ความควบคุมคน (Restraint)
- (3) ความเหนือผู้อื่น (Ascendance)
- (4) ความชอบสังสรรค์ (Sociability)
- (5) ความมั่นคงทางอารมณ์ (Emotional Stability)
- (6) ความเป็นปรนัย (Objectivity)
- (7) ความเป็นมิตร (Friendliness)
- (8) การชอบคิด (Thoughtfulness)
- (9) ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น (Personal Relations)
- (10) ความเป็นผู้ชาย (Masculinity)

และกล่าวว่าบุคคลที่สามารถปฏิบัติงานได้มีประสิทธิภาพนั้น ข้อมมืองค์
ประกอบทั้ง 10 ประการนี้ ในข้อใดข้อหนึ่ง

คุณลักษณะของผู้นำที่ดีในงานพัฒนาชุมชน (เรวดี ไชยพาน, 2523:18-
20) ในงานพัฒนาชุมชน คุณลักษณะโดยทั่วไปของผู้นำท้องถิ่นเหมือนกับผู้นำอื่นๆ แต่
ในงานพัฒนาชนบท ผู้นำท้องถิ่นควรมีลักษณะอื่นๆ ประกอบ กล่าวคือ

1. ช่วยเหลือผู้อื่นในการแก้ปัญหา
2. ให้คำแนะนำปรึกษาอย่างมีเหตุผล
3. ชี้แนวทางที่จะทำให้เกิดการประสานงาน เกิดความร่วมมือ ร่วมทำ
งานด้วยกันระหว่างประชาชนในการแก้ปัญหาค้าง ๆ
4. มีความเต็มใจที่จะยอมรับฟังความบกพร่องของตนเอง และยอมรับฟัง
ความคิดเห็นของคนอื่น

5. ดำเนินถึงสิทธิมนุษยชน
6. ไม่เป็นบุคคลที่ผูกขาดการตัดสินใจใดๆ
7. ดำเนินถึงผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว นอกจากนี้
คุณลักษณะอื่นๆ ที่ควรมี ก็คือ

(1) เป็นผู้ที่มีน้ำใจที่จะพัฒนา (Willing to Develop) มีความมุ่งมั่นที่จะ
ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาพชีวิตในชุมชนให้ดีขึ้นเรื่อยๆ

(2) เป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตนเองและประชาชน ความเชื่อนี้จะชี้นำ
ไปสู่การรู้จักปกครองตนเองได้ในที่สุด

(3) เป็นผู้ที่รักการทำงานร่วมกับประชาชน เพราะการพัฒนาชุมชน
เป็นงานของชุมชน

(4) เป็นผู้ที่ยากเรียนรู้เรื่องใหม่ๆ และยอมรับเอาแนวคิดและ
เทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการพัฒนาความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชนให้ดีขึ้น

(5) เป็นผู้ที่มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ผู้นำจะต้องมีบทบาทในการริเริ่ม
ทำสิ่งใหม่ๆ ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ผู้นำเป็นคนแรกที่ยอมรับ
ความต้องการ และริเริ่มทำกิจกรรมในชุมชน

(6) เป็นผู้แนะแนวทาง (Guide) ผู้นำจะช่วยวิเคราะห์ปัญหาความต้องการ และวิธีแก้ปัญหาแก่สมาชิกในชุมชน เพื่อให้สมาชิกเหล่านั้นพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางอันพึงปรารถนา

(7) เป็นผู้เสียสละมุ่งมั่นทำงานเพื่อประโยชน์ของชุมชน

(8) เป็นผู้มีทักษะในการสื่อสาร เช่น การพูดการชี้แจง การโน้มน้าวชักจูงใจเพื่อให้สมาชิกในชุมชนได้เกิดความรู้ความเข้าใจ เกิดทัศนคติที่ดีและมีทักษะอันพึงประสงค์

(9) เป็นผู้ที่มีความสามารถในการรวมกลุ่ม และพัฒนากลุ่มให้เจริญเติบโตและเคลื่อนไหวไปในทิศทางที่ต้องการ

(10) เป็นผู้ที่มีความสามารถในการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ

(11) เป็นผู้ที่มีความสนใจต่อส่วนรวม

(12) เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกระบวนการเปลี่ยนแปลง

(13) เป็นผู้มีทัศนคติแบบประชาธิปไตย และมีทักษะในกระบวนการกลุ่ม

(14) เป็นผู้ที่มีความกล้าเสี่ยง กล้าได้กล้าเสียอย่างมีเหตุผลและรอบคอบ

(15) เป็นผู้มีพฤติกรรมแพร่ขยายสูง ชอบนำความรู้และเทคนิคใหม่ๆ ไปเผยแพร่แก่ชาวบ้าน

(16) เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดี

2.4.5 ความสำคัญของผู้นำในการพัฒนาชุมชน

จากทฤษฎีและผลของการวิจัยดังกล่าวมาแล้ว พบว่าผู้นำเป็นตัวแทนปฐมภูมิและตัวแทนทุติยภูมิ ที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำเนินกิจการใดๆ เนื่องจากเป็นผู้ที่มีอำนาจหรืออิทธิพลจูงใจผู้อื่นได้

ในแง่ของสังคมวิทยา ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของผู้นำว่า ผู้นำถือเสมือนบุคคลที่จะเป็นตัวแทนซึ่งก่อให้เกิดสมาชิกเกิดความริเริ่ม เกิดความตระหนักและนำความสามารถของเขาแต่ละคนที่มีอยู่มาใช้ร่วมกัน

ในแง่เศรษฐกิจ ผู้นำถูกมองว่าเป็นตัวให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและความเจริญทางเศรษฐกิจอย่างมีแผน

ในแง่การศึกษา ผู้นำถือเสมือนเป็นผู้ช่วยที่ยิ่งใหญ่ เป็นตัวกลางในการติดต่อสื่อสารในการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และการปรับเอาวิทยาการใหม่ๆ มาใช้

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าผู้นำจะเป็นบุคคลกลุ่มสำคัญในการริเริ่มพัฒนาและปรับปรุงชุมชนของเขาให้เจริญ ในงานพัฒนาชุมชนนั้น เนื่องจากเป็นกระบวนการที่จะส่งเสริมให้แต่ละคนในชุมชนได้รู้จักใช้ความสามารถของตนเองให้มากที่สุด และได้มีส่วนร่วมในการสร้างความเจริญของชุมชนของเขาเองมากที่สุด โดยอาศัยความต้องการหรือความคิดริเริ่มของชุมชนเองเป็นหลักในการดำเนินงาน และให้ทำงานร่วมกันแบบประชาธิปไตย ดังนั้นความสำคัญของผู้นำ คือ

ประการแรก ผู้นำท้องถิ่น จึงเป็นผู้ทำให้งานพัฒนาชุมชนเริ่มต้น และแผ่ขยายกว้างออกไป

ประการที่สอง ผู้นำชุมชน จะเป็นผู้เผยแพร่ความรู้ ความคิดต่างๆ ที่เขาได้รับจากการพัฒนากร หรือจากเจ้าหน้าที่หน่วยราชการต่างๆ เช่น เรื่องอาชีพ สาธารณสุข ฯลฯ ไปสู่ชาวบ้าน

ประการที่สาม ในบางเรื่อง บางประเภท ผู้นำจะเป็นผู้สอนชาวบ้านในเรื่องเฉพาะอย่างที่มีความรู้ ความชำนาญพิเศษ ด้วยการจัดกลุ่มชมรม หรือการจัดแปลงสาธิตเป็นตัวอย่างแก่ชาวบ้าน เป็นต้น

ประการที่สี่ ในฐานะคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน ผู้นำร่วมกับประชาชนในชุมชนนั้น ๆ วิเคราะห์สภาพชุมชน ปัญหาความต้องการของหมู่บ้าน เพื่อจัดทำเป็นแผนพัฒนาชุมชนของพวกเขาเอง

ประการที่ห้า ผู้นำ เป็นตัวแทนประชาชนในการชี้แจงให้ทราบถึง ปัญหาความต้องการของชุมชน และเป็นตัวประสานงานระหว่างประชาชนกับรัฐบาล หรือหน่วยงานต่าง ๆ ในการทำงานในชุมชนนั้น

ประการที่หก ผู้นำ เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการสื่อสารความคิด คัดต่อและสื่อความรู้สึกของประชาชน ในความพยายามที่จะตัดสินใจทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

ประการที่เจ็ด ผู้นำ เป็นผู้ที่ทำให้เกิดกระบวนการพัฒนาชุมชนตลอดไป ในชุมชน ในลักษณะของชุมชนที่สามารถปกครองตนเองได้

2.5 แนวคิดเรื่องบทบาทของวัด

2.5.1 การเลี้ยงปลาหน้าวัด

"การเลี้ยงปลาหน้าวัด" เป็นการสนับสนุนการอนุรักษ์สัตว์น้ำอย่างหนึ่ง โดยเป็นการร่วมมือกันของราษฎรในชุมชน เพื่อที่จะรักษาดินที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ และกำหนดให้มีเขตห้ามจับสัตว์น้ำ ลักษณะของการเลี้ยงปลาหน้าวัด จะมีการเลี้ยงกัน ตลอดแม่น้ำท่าจีน โดยแรกเริ่มวัดใดที่มีอาณาบริเวณอยู่ติดกับแม่น้ำท่าจีน เมื่อพระภิกษุ มีข้าวหรือเศษอาหารที่เหลือจากการที่ญาติโยมนำมาถวาย ก็จะนำไปเทลงในแม่น้ำท่าจีนเพื่อให้เป็นอาหารแก่สัตว์น้ำ ซึ่งเมื่อปฏิบัติเช่นนี้เป็นประจำ สัตว์น้ำโดยเฉพาะปลาที่ อาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าว ก็จะมากินเศษข้าว เศษอาหารและอาศัยอยู่ในบริเวณที่ได้รับ อาหารเป็นประจำ รวมทั้งไม่ได้รับอันตรายจากการกระทำของมนุษย์ เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่ มีความรู้สึกว่าการไปจับหรือไปรบกวนสัตว์น้ำในบริเวณวัดจะเป็นบาป ทำให้สัตว์น้ำเกิดความคุ้นเคย กล่าวที่จะเข้ามารับเศษอาหารใกล้ๆ และแสดงตัวให้เห็น ในแม่น้ำ ชาวบ้านที่ผ่านไปมาพบเห็นเข้าก็เกิดความชื่นชอบและร่วมนำอาหารมาให้ สัตว์น้ำด้วย อีกทั้งพยายามที่จะรักษาและอนุรักษ์ปลาที่มาอาศัยอยู่ จึงมีการห้ามจับสัตว์ น้ำในบริเวณหน้าวัดโดยที่ทางราชการ ไม่ต้องประกาศห้ามแต่อย่างใด นอกจากนี้บาง วัดยังมีการสร้างศาลาที่ริมแม่น้ำ เพื่อให้ประชาชนทั่วไปเข้าไปพักผ่อนและร่วมให้ อาหารแก่สัตว์น้ำอีกด้วย อย่างไรก็ตามการดำเนินการในลักษณะนี้จำเป็นต้องอาศัย ความร่วมมือจากชุมชนในหมู่บ้าน เพื่อช่วยกันอนุรักษ์สัตว์น้ำที่มาอาศัยเลี้ยงชีพ และ

ขยายพันธุ์อยู่บริเวณหน้าวัดดังกล่าวให้ดำรงอยู่ต่อไป ซึ่งในปัจจุบันแม้ว่าเกือบทุกวัดที่อยู่ติดกับแม่น้ำท่าจีนจะได้ดำเนินการอยู่แล้ว แต่การประสบผลสำเร็จจะมีแตกต่างกัน ซึ่งเป็นจุดที่ผู้ศึกษาสนใจที่จะศึกษาว่าในการเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงของชุมชนในลักษณะนี้ มีปัจจัยสาเหตุมาจากอะไรบ้าง

2.5.2 ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน

นับตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา นักสังคมวิทยาได้ศึกษาถึงหน้าที่ด้านต่าง ๆ ของสถาบันทางสังคม โดยมีความเชื่อว่าสังคมมนุษย์จะดำรงอยู่ได้อย่างปกติสุขนั้น ต้องมาจากการทำหน้าที่อย่างถูกต้องและสมบูรณ์ของสถาบันต่างๆ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2529:43) พบว่าสถาบันหลักและสำคัญที่สุดของสังคมมี 3 สถาบัน ที่จะต้องทำหน้าที่ให้สอดคล้องกัน คือ

- 1.สถาบันครอบครัว ซึ่งจะเป็นผู้ปลูกฝังความรู้สึกรักนึกคิดในจิตใจทัศนคติและค่านิยมของสมาชิกในสังคม การที่บุคคลจะมีบุคลิกภาพเป็นที่ปรารถนาของสังคมมากน้อยเพียงใด สถาบันครอบครัวมีส่วนเสริมอย่างมาก

2. สถาบันทางการศึกษา จะเป็นผู้ให้ความรู้ ฝึกฝนอบรม สร้างความคิดริเริ่มและถ่ายทอดวัฒนธรรมและจริยธรรมของสังคมให้กับสมาชิกของสังคม ซึ่งจะต้องสอดคล้องและสัมพันธ์กับสถาบันครอบครัว

- 3.สถาบันศาสนาเป็นแหล่งการศึกษาอบรมแก่สมาชิกของสังคม ให้เป็นคนดีมีศีลธรรม ไม่เอารัดเอาเปรียบ รักใคร่กลมเกลียว การพึงเทศน์ถือศีลภาวนาเป็นกลไกทางอ้อมในการอบรมด้านศีลธรรม จริยธรรม และการใช้ชีวิตในสังคมของสมาชิก ทำให้เขาอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

ศาสนา มีบทบาทสำคัญในส่วนของการพัฒนาจิตใจและการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ ที่จะผลักดันหรือกระตุ้นให้สามารถตัดสินใจ ว่าสิ่งใดควรกระทำหรือควรงดเว้น ตามความเชื่อในศาสนาที่ตนนับถือ นอกจากนี้ยังเป็นที่ยอมรับกันว่าศาสนาเป็นสื่อที่สามารถรวมกลุ่มคนเข้าด้วยกัน ทำให้เป็นพวกเดียวกัน ศาสนาจึงเป็นแรงจูงใจสำหรับการทำความดี และเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ซึ่งหากพิจารณาถึงความ

สำคัญของศาสนา สามารถสรุปได้ว่า ศาสนา ทำหน้าที่ตอบสนองต่อความต้องการของมนุษย์ 2 ประการ คือ

1. ในฐานะที่เป็นแรงจูงใจในการทำความดี และการดำรงชีวิต
2. เป็นที่รวมกลุ่มคนเข้าด้วยกัน ทำให้เป็นพวกเดียวกัน

พระมหาประยุตต์ปยุตโต ได้สรุปหน้าที่ของวัด ซึ่งเป็นตัวแทนของศาสนาที่มีฐานะเป็นศูนย์กลางของชุมชนว่า นอกจากการอบรมสั่งสอนศีลธรรมแก่ประชาชนแล้ว วัดยังมีหน้าที่ดังต่อไปนี้ (สยามสมาคม , 2513:15-16)

- (1) เป็นสถานศึกษาสำหรับชาวบ้าน ส่งลูกบุตรมาอยู่รับใช้พระ รับการฝึกอบรมทางศีลธรรม และเล่าเรียนวิชาการต่างๆ ตามที่มีสอนในสมัยนั้น
- (2) เป็นสถานสงเคราะห์ที่บุตรหลานชาวบ้านที่ยากจน ได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิตอยู่ และศึกษาเล่าเรียนด้วย ตลอดถึงผู้ใหญ่ที่ยากจนมาอาศัยเลี้ยงชีพ
- (3) เป็นสถานพยาบาลที่รักษาผู้เจ็บป่วย ตามภูมิรู้ของคนสมัยนั้น
- (4) เป็นที่พักชั่วคราวของคนเดินทาง
- (5) เป็นสโมสรที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์ หย่อนใจ หาความรู้เพิ่มเติม
- (6) เป็นสถานบันเทิงที่จัดงานเทศกาลและมหรสพต่างๆ สำหรับชาวบ้าน
- (7) เป็นที่ไถ่ถอนซื้อขายพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิตครอบครัว และความทุกข์ต่าง ๆ
- (8) เป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรม ที่รวบรวมศิลปกรรมต่างๆ ของชาติ ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นพิพิธภัณฑ์
- (9) เป็นคลังพัสดุสำหรับเก็บของใช้ต่างๆ ซึ่งชาวบ้านจะได้ใช้ร่วมกัน เมื่อมีงานที่วัด หรือยืมไปใช้เมื่อคนมีงาน
- (10) เป็นศูนย์กลางการบริหารหรือการปกครอง ที่กำนัน หรือผู้ใหญ่บ้านจะเรียกลูกบ้านมาประชุมบอกแจ้งกิจการต่างๆ
- (11) เป็นที่ประกอบพิธีกรรม หรือให้บริการด้านพิธีกรรม อันเป็นเรื่องผูกพันกับชีวิตของทุกคนตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย

ฉวีวรรณ วรรณประเสริฐ (2522:215-216) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของศาสนาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนหรือสังคม ไว้ว่า ศาสนาจะช่วยอบรมคนให้ทำในกิจกรรมที่ถูกต้อง ช่วยทำให้เกิดความเป็นปึกแผ่นในสังคม สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หรือสร้างความสามัคคีภายในสังคมให้มั่นคงยิ่งขึ้น

เช่นเดียวกับที่ สมบูรณ์ สุขสำราญ (2527:3-4) ได้สรุปหน้าที่ของศาสนาว่าจะทำให้สังคมมีความเป็นเอกภาพ และให้การสนับสนุนสถาบันพื้นฐานต่างๆ ของสังคม เพื่อให้สถาบันเหล่านั้นตอบสนองวัตถุประสงค์ และยังประโยชน์ต่อมวลชนมากที่สุด

จากการที่วัดกลายเป็นศูนย์กลางของสังคมที่นับถือศาสนาพุทธ พระสงฆ์จึงกลายมาเป็นผู้นำทั้งด้านชีวิตและจิตใจ ที่มีหน้าที่ต่อสังคม ซึ่งหน้าที่นี้ เกิดขึ้นเพราะความผูกพันในด้านความเป็นอยู่ของบุคคลในชุมชน และในแง่ของคุณธรรม พระสงฆ์ย่อมมีหน้าที่ที่ต้องช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ ด้วยเหตุนี้ พระสงฆ์จึงได้รับความเคารพอย่างสูงต่อชุมชน (พระราชวรมนี อ้างตาม อนันต์ วิริยะพินิจ, 2525:11-12)

อนันต์ วิริยะพินิจ (2525:4-5) รายงานว่า ปัจจัยที่ทำให้วัดหรือพระสงฆ์เป็นผู้นำจิตใจ และเป็นศูนย์กลางของความร่วมมืออยู่ที่ความรู้สึกที่ว่า พระสงฆ์เป็นผู้ประพฤติดีธรรม มีความบริสุทธิ์ เป็นผู้เสียสละบำเพ็ญตนเพื่อเป็นประโยชน์ของประชาชนโดยบริสุทธิ์ใจ รวมทั้งมีความรู้สึกที่ว่า พระสงฆ์เป็นผู้มีสติปัญญารอบรู้ในวิชาการต่างๆ สามารถเป็นที่ปรึกษาให้กับชาวบ้านได้ อันเป็นความรู้สึกในฐานะศิษย์กับอาจารย์ ซึ่งเป็นเครื่องรักษาความเคารพเชื่อถือได้อย่างยั่งยืนมั่นคง

จึงเห็นได้ว่าสังคมไทยทุกหน่วยย่อย เช่น แต่ละหมู่บ้าน ตำบลมีวัดประจำหมู่บ้านของตนเอง เป็นศูนย์กลางและยึดถือในวัดนั้น ว่าเป็นของตน เป็นสมบัติร่วมกันของคนทั้งหมู่บ้าน วัดแต่ละวัดจึงเป็นเครื่องรวมสังคมย่อยหนึ่งให้เป็นหน่วยเดียวกัน (พระมหาประยุทธ์ปยุตโต, 2512:11-13)

โดยสรุปแล้วจึงนับได้ว่า วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์กลางการศึกษาวัฒนธรรมและจริยธรรมของชุมชน มีบทบาทเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของประชาชนตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย วัดเข้าไปมีส่วนเสริมสร้างให้ครอบครัวดำเนินไปด้วยดีมีความสุข วัดจึงมีความใกล้ชิดกับชาวบ้านในชุมชนมาก แต่ละชุมชนของสังคมไทยจึงมีวัดประจำอยู่ทุกชุมชน พระสงฆ์เป็นตัวแทนของวัด มีบทบาทสำคัญในการควบคุมสังคม เป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน เป็นที่เคารพนับถือของชุมชน วัดจึงเป็นศูนย์กลางของความเคารพเชื่อถือ ความร่วมมือ ก่อให้เกิดความสามัคคี และความ เป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชน

2.6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527:183) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น การลงแขก การบำเพ็ญประโยชน์ การสร้างโบสถ์วิหาร
2. ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือ หรือมีเกียรติยศตำแหน่ง ทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจที่จะกระทำ เช่น ผู้ใหญ่ออกปากขอแรง ผู้น้อยก็ช่วยแรง
3. อำนาจบังคับที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า ทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่างๆ เช่น บิบบังคับให้ทำงานเยี่ยงทาส

พิสิษฐ์ บุญไชย (2528:212-214) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ของกรรมการสภาตำบล:ศึกษาเฉพาะกรณีภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง กลุ่มตัวอย่างกรรมการสภาตำบล 408 รายพบว่า

1. กรรมการสภาตำบล มีส่วนร่วมในงานของสภาตำบลค่อนข้างสูง ได้แก่ การร่วมประชุม ร่วมทำโครงการ ร่วมเป็นกรรมการ การร่วมแสดงความคิดเห็น การร่วมพิจารณาเห็นชอบโครงการ และกรรมการโดยตำแหน่งจะมีระดับการมีส่วนร่วม

ร่วมในงานของสภาตำบลมากกว่ากรรมการสภาตำบลโดยการเลือกตั้ง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2. กรรมการสภาตำบลโดยตำแหน่ง มีระดับการมีส่วนร่วมในขั้นตอนโครงการปลูกป่า ปลูกต้นไม้ มากกว่ากรรมการสภาตำบลโดยการเลือกตั้ง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3. กรรมการสภาตำบลโดยตำแหน่ง มีระดับการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ป่าไม้ มากกว่ากรรมการสภาตำบลโดยการเลือกตั้ง

4. กลุ่มที่มีกรรมการสภาตำบลที่เศรษฐกิจดี จะมีระดับการมีส่วนร่วมมาก ส่วนกลุ่มที่มีกรรมการสภาตำบลเศรษฐกิจปานกลาง จะมีระดับรองลงมา

ดังนั้นแนวคิดทฤษฎีข้างต้นย่อมแสดงให้เห็นถึงความต้องการของมนุษย์ในการที่จะกระทำทางสังคม และเป็นสิ่งที่มนุษย์จะตัดสินใจเข้าร่วมดำเนินการ คือ การที่บุคคลจะกระทำการสิ่งใดก็ตาม หรือมีพฤติกรรมในการดำเนินงาน ขึ้นกับการได้รับการสนับสนุนจากผู้นำ ความศรัทธาที่มีต่อผู้นำ และความคาดหวังที่คาดว่าจะได้รับภายหลังจากการเข้าร่วมนั้น และมนุษย์ย่อมมีความต้องการที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ พฤติกรรมในการเข้าไปมีส่วนร่วม จะขึ้นกับโอกาสและคุณค่าของสิ่งที่จะได้รับนั้น ว่ามีความมุ่งหวังมากน้อยเพียงใด

สมชาติ จิรวัฒนารถ (2535:145-156) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในระบบป่าชุมชน ซึ่งประกอบด้วย การร่วมวางแผนตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติการ การร่วมในผลประโยชน์ และการร่วมในการประเมินผล มีความสัมพันธ์พหุคูณกับปัจจัยทางด้านประชากร เศรษฐกิจและสังคม ความรู้ความคิดเห็น และการได้รับข่าวสารในเรื่องการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในระบบป่าชุมชน และปัจจัยภายนอกอื่นๆ โดยมีปัจจัยที่สนับสนุน ได้แก่ ความถี่ของการได้รับข่าวสาร การเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน การรู้จักสนิทสนมและคุ้นเคยกับพระสงฆ์ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในป่าชุมชน การสนใจนโยบายของรัฐด้านป่าไม้ การเชื่อฟังและศรัทธาในพระสงฆ์ การเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเกรงใจต่อกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น โดยได้

เสนอแนะว่า ควรส่งเสริมให้พระสงฆ์เข้ามามีบทบาทในการเข้ามาช่วยเสริม เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในระบบป่าชุมชนมากขึ้น และควรศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการแก้ไขปัญหาทรัพยากรป่าไม้ทั้งโดยวิธีการเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ เพื่อให้ได้รายละเอียดเกี่ยวกับบุคคลที่สำคัญและผู้นำชุมชน ทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ที่มีส่วนผลักดันพลังของประชาชนในท้องถิ่น ให้เกิดจิตสำนึกที่ดีต่อการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติ

กรณีศึกษา ชุมชน (2524) พบว่า สิ่งจูงใจประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด ได้แก่ ความต้องการที่จะได้รับความรู้ในการประกอบอาชีพเพิ่มขึ้น ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีส่วนสัมพันธ์กับการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ เพศ ฯลฯ ส่วนปัจจัยที่จูงใจให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด คือ เกียรติและผู้ที่จูงใจให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุด คือ กำนัน

เพทยา วิเศษพจน์กิจ (2520) พบว่า สมาชิกกลุ่ม มีความคาดหวังที่จะได้รับประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ จึงเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการฯ โดยความต้องการที่จะได้รับเงินทุน ต้องการมีรายได้เพิ่มขึ้น ต้องการได้รับความช่วยเหลือด้านการตลาด ส่วนประโยชน์ด้านสังคม ต้องการมีเกียรติ มีความสัมพันธ์อันดีระหว่างเพื่อนสมาชิกด้วยกัน และต้องการมีความสัมพันธ์อันดีกับเจ้าหน้าที่

ดิเรก ฤกษ์ห่วย (2522) ได้ชี้ให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างรายได้ หรือชนชั้นทางสังคมกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่ม คือ ส่วนใหญ่มักจะพบว่า ในองค์กรต่างๆ ที่มีการมีส่วนร่วมในการทำงาน มักจะเป็นกลุ่มอาชีพเฉพาะอย่าง (Professional) และมักเป็นชนชั้นกลางมากกว่าที่จะเป็นกลุ่มอาชีพที่มีรายได้ต่ำ คือ มักจะไม่ค่อยพบในกลุ่มที่มีรายได้ต่ำ ว่ามีการจัดตั้งองค์กรในรูปแบบที่มีการร่วมมือร่วมใจในการทำงาน

สมยศ นาวิการ และสุสดี ฐมาคม (2520) กล่าวว่า "การที่บุคคลต่างๆเข้ามาร่วมในองค์กรนั้น ก็เพื่อที่จะตอบสนองความต้องการส่วนบุคคลของเขา องค์กรดังกล่าวจะช่วยให้พวกเขาประสบความสำเร็จตามเป้าหมายส่วนบุคคลได้ โดยที่พวกเขาเหล่านั้นไม่อาจประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ต้องการได้โดยลำพัง" และกล่าวต่อไปว่า "เมื่อบุคคลใดก็ตามเชื่อว่าพวกเขาได้รับประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจจากงานของพวกเขาด้วยการเข้ามาร่วมกันเป็นกลุ่มแล้ว พวกเขา也将มีการร่วมมือกัน" รายงานการวิจัยส่วนใหญ่พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมักขาดความต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นของการร่วมคิด ร่วมกำหนดปัญหานั้น ประชาชนยังไม่ค่อยเห็นความสำคัญและไม่ค่อยให้ความเอาใจใส่มากเท่าที่ควร และแม้ว่าการวิจัยพบว่าประชาชนให้ความสนใจและมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานตั้งแต่ขั้นร่วมคิด จะทำให้ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของ และได้รับการเรียนรู้และเข้าใจการทำงานต่างๆมากขึ้น แต่ในสภาพความเป็นจริง ประชาชนยังให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วม และ/หรือมีโอกาที่จะเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้น "เริ่มคิด" น้อยมาก เป็นผลให้การทำงานของกลุ่มต่างๆ ยังไม่ประสบผลสำเร็จ โดยเฉพาะการรวมกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อมรอบตัว

นอกจากนี้ การรับรู้ของบุคคลมีส่วนสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีส่วนร่วม จากการศึกษานี้ของ สุรพล กาญจนะจิตร และชรินทร์ อาสาศิริส (2534) มีความเห็นว่าการรับฟังวิทยุ การอ่านหนังสือพิมพ์ การติดต่อกับเมือง ฯลฯ มีผลต่อการมีส่วนร่วม และฉัฐพล ขันธไชย และคนอื่น ๆ (2529:26-35) พบว่าการรับรู้ข่าวสาร รู้แหล่งที่มาของข่าวสาร และมีความเข้าใจในข่าวสารจะทำให้ประชาชนเข้าใจและร่วมกิจกรรมสาธารณะสุขมูลฐานมากขึ้น จากรายงานการศึกษาของ จุรีพร อึ้งเจริญวัฒนา (2524:อ้างจาก นิสากร วินิจชัยภาค, 2530) ได้ศึกษาเรื่อง "ความรู้และทัศนคติของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรของสมาชิกในจังหวัดบุรีรัมย์" และพอที่จะสรุปผลได้ว่า ความรู้ความเข้าใจเป็นพื้นฐานของทัศนคติและเป็นส่วนสำคัญต่อการมีส่วนร่วม ในส่วนของทัศนคติจะเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรม สามารถอธิบายพฤติกรรมการมีส่วนร่วมได้

ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้ คาดว่าปริมาณข่าวสาร ซึ่งหมายถึง ปริมาณการรับฟังวิทยุ ปริมาณการดูโทรทัศน์ การอ่านหนังสือพิมพ์ การติดต่อกับเมือง น่าจะมีผลต่อการมีส่วนร่วมโดยตรง ทั้งนี้ สิ่งสำคัญของการสื่อสารเพื่อการพัฒนา คือ การสร้างความต้องการให้ประชาชนรับรู้ข่าวสาร สร้างความกระหายข่าวสาร และให้เห็นถึงความสำคัญของข้อมูลข่าวสาร การมุ่งเน้นการรับรู้ของชุมชนซึ่งเป็นหน้าที่บุคคล ผู้รับรู้จะนำตัวเองให้เข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ซึ่งเป็นสิ่งเร้าของการรับ และค้นหาสิ่งที่ประทับใจ รวมทั้งมีพฤติกรรมในการปฏิบัติ นอกจากนี้การศึกษาความรู้ในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง จะทำให้ชุมชนนั้นได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

3.1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมรวมทั้งผลการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เห็นได้ว่าการดำเนินกิจกรรมอะไรก็ตาม ถ้าหากประชาชนหรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วยแล้ว โอกาสที่จะประสบผลสำเร็จก็มีมาก ดังนั้นในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ ถ้าชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมก็ย่อมจะสำเร็จเช่นเดียวกัน เพื่อเป็นการศึกษาว่าในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำในเรื่องการเลี้ยงปลาหน้าวัด ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับใด ผู้วิจัยจึงแยกพิจารณาเป็น 4 กระบวนการ ดังนี้

1.มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เป็นวิธีการที่ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการตัดสินใจ ตั้งแต่การริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ ตัดสินใจปฏิบัติการตัดสินใจในการแก้ไขปัญหา นั่นก็คือการวางแผนในการดำเนินกิจกรรมนั่นเอง

2.มีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ มีองค์ประกอบ ได้แก่ การสนับสนุนด้านทรัพยากร สนับสนุนด้านการบริหาร การประสานขอความร่วมมือ ร่วมทำกิจกรรม ร่วมเป็นกรรมการ

3.มีส่วนร่วมในผลประโยชน์ คือ การร่วมใช้ประโยชน์ของทรัพยากรที่มีอยู่ร่วมกันของชุมชน เป็นได้ทั้งประโยชน์ทางตรงและประโยชน์ทางอ้อม ทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจทั้งเกิดแก่ตนเองหรือสังคม

4.มีส่วนร่วมในการประเมินผล เป็นวิธีการที่ทำให้เกิดการติดตามผลการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ กฎระเบียบ และการปฏิบัติกิจกรรมและนำผลมาปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการดำเนินงานตามกิจกรรม

ในส่วนของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน ตามแนวคิดทฤษฎีที่ได้จากการศึกษาจากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าระดับการได้รับ

ข่าวสารต่างๆ ความรู้ความเข้าใจความคิดเห็นต่อเรื่องที่เกี่ยวข้อง และความศรัทธาต่อผู้นำของชุมชน เป็นตัวแปรที่จะส่งผลต่อการเข้ามาหรือไม่เข้ามามีส่วนร่วม ดังนั้นในการศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ จึงทำการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมกับตัวแปรดังกล่าว เพื่อทราบถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อชุมชน โดยเน้นศึกษาวัดและชุมชน ที่จะส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ

จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาได้นำปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ โดยจำแนกเป็นตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม โดยสามารถสรุปได้ ดังนี้

(1) ตัวแปรอิสระ เป็นตัวแปรที่น่าจะส่งผลกระทบต่อการศึกษาในการเลี้ยงปลาหน้าวัดของประชาชน จากการศึกษาจากเอกสารและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและผลงานวิจัย ผู้ศึกษาได้กำหนดตัวแปรอิสระต่างๆ ที่จะใช้ในการศึกษาครั้งนี้

(1.1) การรับรู้ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ

(1.2) ความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ

(1.3) ความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ

(1.4) ความคาดหวังในผลประโยชน์ที่ได้จากการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ

(1.5) ความศรัทธาต่อผู้นำชุมชน

(1.6) ความศรัทธาต่อศาสนา

(2) ตัวแปรตาม เป็นตัวแปรที่ได้รับผลกระทบจากตัวแปรอิสระ ก็คือ การมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด นั่นเองโดยสามารถจำแนกออกเป็นรูปแบบต่าง ดังนี้

(2.1) การมีส่วนร่วมในการวางแผน

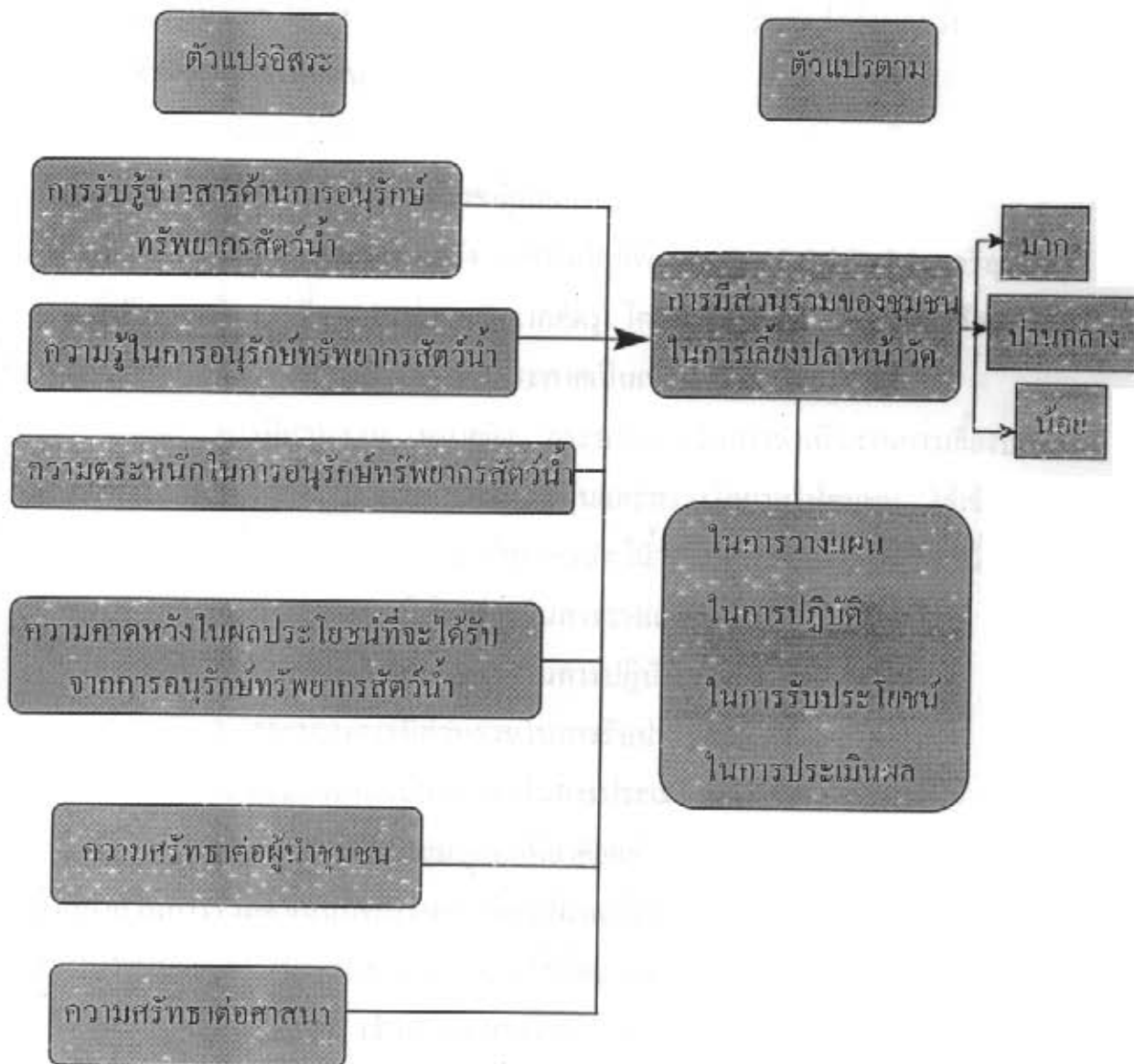
(2.1)การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ

(2.3)การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์

(2.4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

และความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ สามารถแสดงได้ตามแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 ความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระและตัวแปรตามที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา
การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลี้ยงปลาหน้าวัด

3.2 นิยามปฏิบัติการ

ทรัพยากรสัตว์น้ำ หมายถึง สัตว์น้ำทุกชนิดที่มนุษย์นำมาใช้ประโยชน์เพื่อการดำเนินชีวิต ได้แก่ ปลา กุ้ง หอย สัตว์เลื้อยคลานที่เป็นสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ เช่น จระเข้ เต่า เขียด กบ เป็นต้น

การอนุรักษ์ทรัพยากร หมายถึง การใช้ทรัพยากรอย่างถูกต้อง ประหยัด ที่สุดให้เกิดผลดีที่สุด เพื่อเกิดประโยชน์แก่คนหมู่มากที่สุดและให้ยืนนานที่สุด

การเลี้ยงปลา หมายถึง การดำเนินการใดๆที่จะทำให้พันธุ์ปลาเจริญเติบโต มีปริมาณเพิ่มมากขึ้น และปลอดภัยจากศัตรู โดยมีวิธีการต่างๆ เช่น การให้อาหาร การปล่อยปลาเพิ่ม การกั้นบริเวณ การประกาศเป็นเขตห้ามจับปลา เป็นต้น

การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการในการดำเนินงานการเลี้ยงปลาหน้าวัด ซึ่งเป็นการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนและสร้างโอกาสให้ชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาและอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ ใน 4 กระบวนการ ดังนี้

1. กระบวนการมีส่วนร่วมในการวางแผน
2. กระบวนการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ
3. กระบวนการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์
4. กระบวนการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ชุมชน หมายถึง กลุ่มบุคคลที่อาศัยอยู่ร่วมกันภายในท้องที่เดียวกัน และมีโอกาสในการร่วมดำเนินกิจกรรมการเลี้ยงปลาหน้าวัด และมีส่วนสนับสนุนให้การดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมาย การศึกษาครั้งนี้พิจารณากลุ่มบุคคล 3 กลุ่ม คือ

1. วัด ได้แก่ เจ้าอาวาส พระสงฆ์ สามเณร
2. กลุ่มผู้นำ ได้แก่ กำนันและ/หรือผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้านกรรมการวัด
3. กลุ่มของประชาชน ซึ่งหมายถึง ราษฎรที่อาศัยในบริเวณริมแม่น้ำท่าจีน

การเลี้ยงปลาหน้าวัด หมายถึง วัดที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำท่าจีนและมีการดำเนินกิจกรรมการเลี้ยงปลาการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำในแม่น้ำท่าจีน เช่น มีการให้อาหารสัตว์น้ำ มีการจัดสถานที่ให้ความปลอดภัยแก่สัตว์น้ำ เป็นต้น

การรับรู้ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ หมายถึง การได้รับความรู้ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ เช่น การใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่า และถูกวิธี การถนอมบำรุงรักษาให้ทรัพยากรนั้นอยู่กับสังคมอย่างยั่งยืน เป็นต้น

ความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ หมายถึง ความรู้ที่มีอยู่ในบุคคลนั้นได้รับและนำออกมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงที่ปรากฏให้เห็นได้ เช่น รู้ข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ฯ รู้ว่าจะใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่ามากที่สุดได้อย่างไร เป็นต้น

ความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ หมายถึง ความคิดเห็นในเชิงบวกต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ ซึ่งอาจจะยังไม่แสดงออก แต่อาจจะแอบแฝงอยู่ในบุคคลนั้น สามารถแสดงออกโดยใช้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมนั้นๆ เช่น คิดว่าเป็นประโยชน์ รู้สึกห่วงแหน เป็นต้น

ความคาดหวังในผลประโยชน์จากการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ หมายถึง การที่ชุมชนคาดหวังผลที่จะได้รับภายหลังจากการไปร่วมเลี้ยงปลาหน้าวัด

ความศรัทธาในผู้นำ หมายถึง การที่คนในชุมชนให้ความเคารพ เชื่อฟัง ปฏิบัติตามบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด

ความศรัทธาในศาสนา หมายถึง แรงจูงใจที่ทำให้คนทำดี อยู่ในศีลธรรม อาจมาจากหลักคำสอนหรืออาจมาจากพระสงฆ์ ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด

ลักษณะทั่วไปของการเลี้ยงปลาหน้าวัด หมายถึง ข้อจำกัดหรือตัวบ่งชี้ว่าการเลี้ยงปลาหน้าวัดในบริเวณนั้นๆ มีลักษณะและการจัดการเกี่ยวกับการเลี้ยงปลาหน้าวัดอย่างไร ซึ่งรวมถึงสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นและมีผลต่อการเลี้ยงปลาหน้าวัด เช่น สภาพของน้ำ การให้อาหาร จำนวนสัตว์น้ำที่มาอาศัย เป็นต้น โดยแยกเป็น สองกรณี (1) จากผู้ศึกษาได้ สังเกตและจดบันทึกไว้ (2) จากชุมชนให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องการเลี้ยงปลาหน้าวัด

3.3 สมมติฐานในการวิจัย

1. มีความสัมพันธ์เชิงปฏิฐานระหว่างการรับรู้ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดของชุมชน

หมายถึง การได้รับรู้ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำจากแหล่งข่าวสารต่างๆ ในระดับที่สูงมีแนวโน้มที่จะทำให้ชุมชนมีส่วนร่วมในระดับที่สูง

การกำหนดสมมติฐานนี้ ผู้ศึกษาได้อาศัยการศึกษาของสุรพล กาญจนะ จิตรา และชรินทร์ อาสาศิริศ (2534) การรับรู้ของบุคคลมีส่วนสัมพันธ์กับพฤติกรรม การมีส่วนร่วม จากการศึกษา มีความเห็นว่าการรับฟังวิทยุ การอ่านหนังสือพิมพ์ การติดต่อกับเมืองฯ มีผลต่อการมีส่วนร่วม และฉัฐพล ขันธไชยและคนอื่นๆ (2529:26-35) พบว่าการรับรู้ข่าวสาร รู้แหล่งที่มาของข่าวสาร และมีความเข้าใจในข่าวสารจะทำให้ประชาชนเข้าใจและร่วมกิจกรรมสาธารณะสุขมูลฐานมากขึ้น ดังนั้นปริมาณการรับรู้ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ น่าจะมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด

2. มีความสัมพันธ์เชิงปฏิฐานระหว่างความรู้ในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดของชุมชน

หมายถึง ชุมชนที่มีความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำในระดับที่สูง จะมีแนวโน้มให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดสูงด้วย

การกำหนดสมมติฐานนี้ ผู้ศึกษาได้อาศัยรายงานการศึกษาของจुरีพร อึ้งเจริญวัฒนา (2524:อ้างจากนิสากกร วินิจฉัยภาก, 2530) ได้ศึกษาเรื่อง "ความรู้และทัศนคติของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรของสมาชิกในจังหวัดบุรีรัมย์" และพอที่จะสรุปผลได้ว่าความรู้ความเข้าใจเป็นพื้นฐานของทัศนคติ และเป็นส่วนสำคัญต่อการมีส่วนร่วม ในส่วนของทัศนคติจะเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรม สามารถอธิบายพฤติกรรมการมีส่วนร่วมได้ ดังนั้นจึงศึกษาเกี่ยวกับความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ น่าจะมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด

3. มีความสัมพันธ์เชิงปฏิฐานระหว่างความตระหนักในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดของชุมชน

หมายถึง ชุมชนที่มีความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ ซึ่งในเชิงความคิดเห็นในการอนุรักษ์ในระดับที่สูงจะมีแนวโน้มให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดสูงด้วย

การกำหนดสมมติฐานนี้ ผู้ศึกษาได้อาศัยรายงานการศึกษาของจอร์จ อิงเจอร์วัฒนา (2524:อ้างจากนิสกร วิณิชยภาค, 2530) ได้ศึกษาเรื่อง "ความรู้และทัศนคติของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรของสมาชิกในจังหวัดบุรีรัมย์" และพอที่จะสรุปผลได้ว่าความรู้ความเข้าใจเป็นพื้นฐานของทัศนคติ และเป็นส่วนสำคัญต่อการมีส่วนร่วม ในส่วนของทัศนคติจะเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรม สามารถอธิบายพฤติกรรมการมีส่วนร่วมได้ ดังนั้นจึงศึกษาเกี่ยวกับความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ น่าจะมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด

4. มีความสัมพันธ์เชิงปฏิฐานระหว่างความคาดหวังในผลประโยชน์ที่จะได้รับกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดของชุมชน

หมายถึง ชุมชนในกลุ่มน้ำทำเงินมีความคาดหวังว่าจะได้รับประโยชน์จากการเลี้ยงปลาหน้าวัดระดับที่สูงก็จะมีแนวโน้มที่จะส่งผลต่อการมีส่วนร่วมสูงเช่นกัน

การกำหนดสมมติฐานนี้ ผู้ศึกษาได้อาศัย ทฤษฎีสองปัจจัย ของ Herzgerg ซึ่งอธิบายถึงความสำเร็จของงานที่ทำ เป็นผลมาจากความพอใจต่อการทำงาน และจากทฤษฎีปรีวรรคินิยม บุคคลจะกระทำในสิ่งที่เขาเชื่อว่ามีความคุ้มค่าด้วยโอกาสที่เขาจะได้รับจากสิ่งนั้น ผู้ศึกษาจึงสนใจหากชุมชนมีความคาดหวังในประโยชน์ที่จะได้รับในระดับสูง น่าจะเป็นปัจจัยส่งผลให้เข้ามามีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดในระดับที่สูง

5. มีความสัมพันธ์เชิงปฏิฐานระหว่างความศรัทธาต่อผู้นำชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดของชุมชน

หมายถึง การที่ผู้นำได้ใช้ความศรัทธาของชุมชน เพื่อให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด สามารถชักชวนให้เข้ามามีส่วนร่วม

การกำหนดสมมติฐานนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำ ซึ่งผู้นำได้ชักจูง ให้ชุมชนมีการตอบสนองในการเลี้ยงปลาหน้าวัด โดยเกิดความสนใจ และเต็มใจเข้าร่วม ผู้ศึกษาจึงสนใจศึกษาความศรัทธาต่อผู้นำ หากมีระดับสูงน่าจะส่งผลให้ชุมชนมีส่วนร่วมสูงตามไปด้วย

6. มีความสัมพันธ์เชิงปฏิฐานระหว่างความศรัทธาต่อศาสนากับการมีส่วนร่วมในการเล็งปลาน้ำวัดของชุมชน

หมายถึง อิทธิพลของศาสนาในด้านต่างๆ มีผลให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเล็งปลาน้ำวัด

การกำหนดสมมติฐานนี้ ผู้ศึกษาได้อาศัยงานวิจัยของสมชาติ จิรวัฒนารณ (2535:145-156) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในระบบป่าชุมชนมีความสัมพันธ์พหุคูณกับปัจจัยทางด้านการรู้จักสนิทสนมและคุ้นเคยกับพระสงฆ์ การเชื่อฟังและศรัทธาในพระสงฆ์ การเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ผู้ศึกษาสนใจความศรัทธาต่อศาสนาในระดับสูงน่าจะส่งผลให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเล็งปลาน้ำวัดในระดับสูงด้วยเช่นกัน

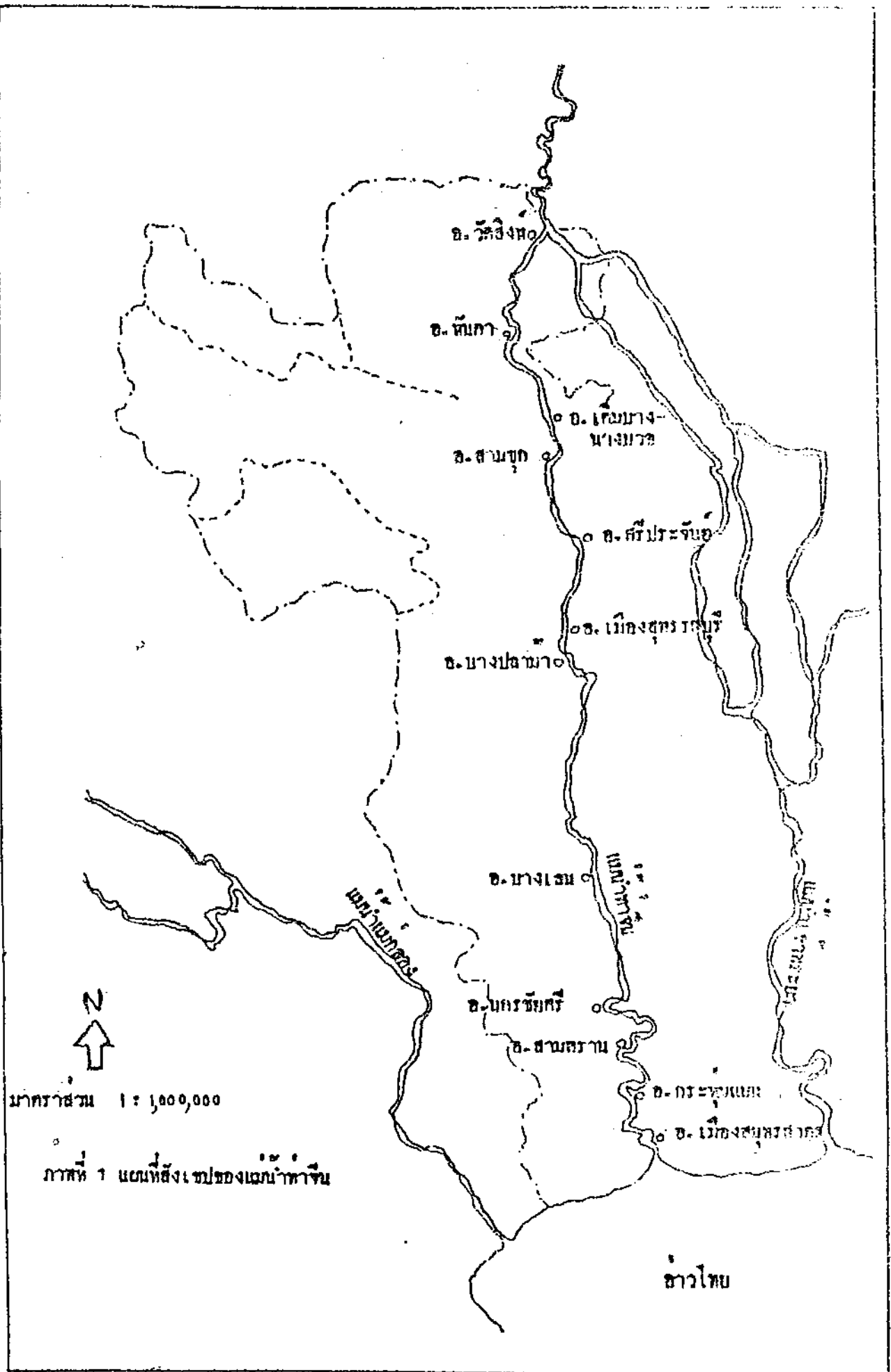
3.4 ระเบียบวิธีวิจัย

3.4.1 ประชากร (Population)

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ วัดและชุมชนที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำท่าจีน และมีการเล็งปลาในแม่น้ำท่าจีนที่ติดอยู่กับบริเวณวัดดังกล่าว ตั้งแต่ต้นแม่น้ำในเขตจังหวัดชัยนาท สุพรรณบุรี นครปฐม และสมุทรสาคร มีจำนวนทั้งสิ้น 57 วัด (57 หมู่บ้าน) 14 อำเภอ ดังแสดงในภาคผนวก ตารางที่ 1 และแสดงแผนที่ทิศทางการไหลผ่านของลำน้ำท่าจีน แผนภูมิที่ 1

3.4.2 กลุ่มตัวอย่าง (Sample)

ศึกษาในทุกอำเภอที่แม่น้ำท่าจีนไหลผ่าน จำนวนทั้งสิ้น 14 อำเภอใน 4 จังหวัด โดยสุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ขั้นแรก ชุมชนในแต่ละอำเภอที่เป็นเป้าหมาย ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับสลากทีละอำเภอ ซึ่งจะได้ชุมชนที่ใช้เป็นตัวอย่างในการศึกษา จำนวน 14 ชุมชนใน 14 อำเภอ

ขั้นที่สอง กลุ่มบุคคลเป้าหมายที่จะทำการสัมภาษณ์ในแต่ละชุมชน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota Sampling) คือ เลือกบุคคลที่จะทำการสัมภาษณ์ ดังนี้

1. วัด สัมภาษณ์จาก

-เจ้าอาวาสวัดหรือรองเจ้าอาวาส	1	รูป
-พระสงฆ์ภายในวัด	2	รูป

2. หมู่บ้าน สัมภาษณ์จาก

-กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน	1	ราย
-กรรมการหมู่บ้าน /วัด	4	ราย
-ราษฎร	10	ราย

รวม 18 ราย/ชุมชน

ขั้นที่สาม บุคคลเป้าหมาย ใช้วิธีการสุ่มแบบพบโดยบังเอิญ (Accidental Sampling) ซึ่งจะประกอบไปด้วยทุกกลุ่มบุคคล ยกเว้นกลุ่มของเจ้าอาวาส หากไม่สามารถให้สัมภาษณ์ได้ จะทำการสัมภาษณ์จากรองเจ้าอาวาสแทนและในกลุ่มของกำนันผู้ใหญ่บ้าน หากกำนันไม่สามารถให้สัมภาษณ์ได้ จะสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านแทน

ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ชุมชนที่มีการเลี้ยงปลาหน้าวัด ตามเส้นทางที่แม่น้ำท่าจีนไหลผ่าน จำนวน 14 ชุมชน ในพื้นที่ 14 อำเภอ 4 จังหวัด รวม 252 ราย

3.5 หน่วยในการวิเคราะห์ (Unit of Analysis)

ใช้หน่วยในการวิเคราะห์ คือ ชุมชน ซึ่งจะแบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ วัด ได้แก่ พระสงฆ์ สามเณร กลุ่มผู้นำ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน กรรมการวัด และชุมชน ได้แก่ ราษฎรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีการเลี้ยงปลาหน้าวัดในแม่น้ำท่าจีน

โดยกำหนดตามสถานภาพทางสังคมเป็นหลักเพื่อโยงไปสู่การอธิบาย การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ

3.6 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ ใช้วิธีวิจัยสนามประกอบกับการวิจัยเอกสาร โดยในส่วนที่เป็นการวิจัยสนามนั้น จะใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือหลักในการรวบรวมข้อมูล โดยได้สร้างแบบสัมภาษณ์ขึ้นมาจากการศึกษาทฤษฎี เอกสาร ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนลักษณะของการเลี้ยงปลาหน้าวัด ซึ่งลักษณะคำถามที่มีอยู่ในแบบสัมภาษณ์จะมีทั้งคำถามปลายปิด (Closed-ended Question) และคำถามปลายเปิด (Open-ended Question) โดยมีกระบวนการสร้างและปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ ดังนี้

3.6.1 ศึกษาจากเอกสาร ตำรา หนังสือและผลงานวิจัยต่างๆ เพื่อเป็นการทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในด้านการมีส่วนร่วม ปัจจัยของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคของการเลี้ยงปลาหน้าวัด เพื่อเป็นแนวทางในการนำมาสู่ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำของชุมชนที่ทำการศึกษา

3.6.2 ศึกษาถึงระเบียบวิธีวิจัยในทางสังคมศาสตร์ จากหนังสือและตำราที่ท่านผู้รู้และผู้มีประสบการณ์ได้เขียนไว้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์

3.6.3 ศึกษาประวัติความเป็นมาของการเลี้ยงปลาหน้าวัด รวมทั้งนโยบายการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง ตลอดจนการไปสำรวจพื้นที่เพื่อศึกษาศักยภาพทั่วไปของชุมชนเพื่อนำมาประกอบในการสร้างแบบสัมภาษณ์

3.6.4 นำข้อมูลจากทั้ง 3 ส่วน มาประกอบกันเพื่อสร้างแบบสัมภาษณ์ที่จะสามารถสัมภาษณ์และให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริง ตามตัวแปรแต่ละตัวที่ใช้ในการศึกษาการมีส่วนร่วม

3.6.5 ลักษณะแบบสัมภาษณ์ แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ จะมีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งมีลักษณะคำถามทั้งคำถามปลายปิดและคำถามปลายเปิดโดยจะประกอบด้วยส่วนของคำถามรวม 6 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของวัดและชุมชน

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับความรู้และความตระหนักในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ

ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับการได้รับรู้ข่าวสารในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ

ส่วนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับความคาดหวังในประโยชน์ที่จะได้รับ

ส่วนที่ 5 คำถามเกี่ยวกับความศรัทธาต่อผู้นำในชุมชนและศาสนา

ส่วนที่ 6 คำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด

ในแบบสอบถามส่วนที่ 2-6 คำตอบที่ได้จะนำมาให้คะแนนตามระดับมาก-น้อย เพื่อใช้ผลที่ได้นำมาเป็นตัวแปรใช้ทดสอบสมมติฐานในการวิจัยต่อไป

3.7 การทดสอบแบบสัมภาษณ์

เพื่อหาความเที่ยงตรง (Validity) ของแบบสัมภาษณ์ที่ได้สร้างขึ้น ผู้วิจัยได้นำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไข ซึ่งเมื่อได้ทำการแก้ไขตามคำแนะนำแล้ว จึงได้นำไปทดลองใช้กับชุมชนที่มีการเลี้ยงปลาหน้าวัดในแม่น้ำน้อย ณ วัดบางจัก ตำบลบางจัก อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ซึ่งมีได้ตกเป็นกลุ่มตัวอย่าง เมื่อพบจุดบกพร่องก็จะนำมาแก้ไขปรับปรุงอีกครั้งหนึ่ง จนมีความสมบูรณ์แล้วจึงนำออกไปเก็บข้อมูลจริง

3.8 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง พร้อมทั้งนักวิชาการประมงเป็นผู้ร่วมสัมภาษณ์ อีก 6 ท่าน โดยมีขั้นตอน ดังนี้

3.8.1 ผู้วิจัยได้ชี้แจงให้ นักวิชาการประมงผู้ร่วมสัมภาษณ์ เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ลักษณะเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ รายละเอียดต่างๆของแบบสัมภาษณ์และเทคนิคในการสัมภาษณ์

3.8.2 แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยจะเป็นผู้ที่สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส/พระภิกษุ กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน ส่วนนักวิชาการประมงผู้ร่วมสัมภาษณ์จะเป็นผู้สัมภาษณ์ราษฎรในชุมชน และกรรมการหมู่บ้าน/กรรมการวัด

3.8.3 หลังจากสัมภาษณ์เสร็จสิ้นในแต่ละชุมชน ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบแบบสัมภาษณ์ทุกชุดและทำการบรรณาธิกรข้อมูลแบบสัมภาษณ์ และได้ตรวจสอบความผิดพลาดทุกวันหลังการสัมภาษณ์แล้วเสร็จ ผู้วิจัยได้สอบถามปัญหาอุปสรรค และแลกเปลี่ยนแนวทางแก้ปัญหาจากการสัมภาษณ์

3.8.4 ดำเนินการสัมภาษณ์ในช่วงเดือนมกราคม พ.ศ. 2541 โดยมีวัดที่ทำการศึกษาทั้งสิ้น 14 วัด และกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษา ตามตารางในภาคผนวกตารางที่ 2

3.9 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.9.1 หลังจากเก็บข้อมูลครบทุกตัวอย่างแล้ว ผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบความถูกต้อง ความสมบูรณ์และความเป็นเอกภาพอีกครั้งหนึ่ง และทำการจัดกลุ่มคำตอบที่ได้จากคำถามปลายเปิด

3.9.2 กำหนดรหัสคอมพิวเตอร์ในตัวแปรแต่ละตัวในแบบสอบถาม และลงรหัสข้อมูลในแบบสัมภาษณ์ทุกชุดในกระดาษคอมพิวเตอร์ (Transfer Sheet)

บันทึกข้อมูลลงแผ่น Diskette โดยใช้โปรแกรม STW นำข้อมูลมาประมวลผลและวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC+ ในลักษณะต่างๆ ดังนี้

3.9.2.1 สถิติพรรณนา เพื่อจัดหมวดหมู่และทราบลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง โดยวิเคราะห์ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อสรุปลักษณะทั่วไปของชุมชนที่ตกเป็นกลุ่มตัวอย่าง กับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด

3.9.2.2 สถิติอนุมาน

(1) t-test เพื่อเปรียบเทียบตัวแปรการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดของชุมชน

(2) ค่าสัมประสิทธิ์ความมีเงื่อนไข (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient : r) เพื่อวิเคราะห์ระดับและความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่คาดว่าจะมี ส่วนร่วม ได้แก่ การรับรู้ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ การคาดหวังในผลประโยชน์ที่จะได้รับ ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ ความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ ความศรัทธาต่อผู้นำชุมชน ความศรัทธาต่อศาสนา กับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดของชุมชน โดยมีเกณฑ์ในการกำหนดระดับความสัมพันธ์ ดังนี้

1.00	ถึง	0.71	มีความสัมพันธ์เชิงปฏิฐานในระดับสูง
0.70	ถึง	0.31	มีความสัมพันธ์เชิงปฏิฐานในระดับปานกลาง
0.30	ถึง	0.01	มีความสัมพันธ์เชิงปฏิฐานในระดับต่ำ
-0.30	ถึง	-0.01	มีความสัมพันธ์เชิงนิเสธในระดับต่ำ
-0.70	ถึง	-0.31	มีความสัมพันธ์เชิงนิเสธในระดับปานกลาง
-1.00	ถึง	-0.71	มีความสัมพันธ์เชิงนิเสธในระดับสูง

3.10 เกณฑ์การวัด และระดับการวัด

3.10.1 ตัวแปรอิสระ

(1) การรับรู้ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ หมายถึง ความถี่ในการรับรู้ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ ตัวแปรที่ผู้ศึกษากำหนดขึ้นเพื่อ

ศึกษาถึงระดับปริมาณการรับข่าวสาร ที่ได้รับจากข่าวสารจากแหล่งข่าวต่างๆ ที่สนใจในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย ข่าวสารที่ได้รับจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงปลาหน้าวัด คือ เจ้าหน้าที่ประมง และเจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานอื่น เช่น ปลัดอำเภอ พัฒนาการ จากพระสงฆ์ สามารถแบ่งเป็น เจ้าอาวาสหรือรองเจ้าอาวาส และพระสงฆ์รูปอื่นที่อยู่ในวัด ข่าวสารที่ได้รับจากกลุ่มของผู้เฒ่าในชุมชน สามารถจำแนกออกเป็น ผู้เฒ่าบ้าน กำนัน และกลุ่มของกรรมการในหมู่บ้านไม่ว่าจะเป็นกรรมการวัดหรือกรรมการหมู่บ้าน ข่าวสารที่ได้รับจากเพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้เคียงกัน การอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำที่เคยได้รับ ข่าวสารจากสื่อสารมวลชนที่กระจายตัวอยู่ในชนบทที่ชุมชนได้รับด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ เช่นทางสิ่งตีพิมพ์ต่างๆ อาจจะ เป็นหนังสือพิมพ์ วารสาร เอกสาร โดยในการศึกษานี้จะรวมอยู่ในหมวดเดียว คือ สิ่งตีพิมพ์ที่เผยแพร่ข้อมูลด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ ข่าวสารที่ได้รับจากรายการใน เรื่องที่เกี่ยวข้องกับด้านการประมง และการดูรายการโทรทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับด้านการประมง โดยจะศึกษาถึงความถี่ในการรับข่าวสารในแต่ละประเภท มีความถี่มากน้อย อย่างไรและสื่อชนิดใดจะเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายแตกต่างกันอย่างไร นำมาสรุปให้คะแนน และแบ่งระดับการได้รับข่าวสารด้านการอนุรักษ์ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม ต่อไป

เกณฑ์ในการให้คะแนนการรับข้อมูลข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ ผู้ศึกษากำหนดไว้ ดังนี้

เกือบทุกวัน	ได้คะแนน 5 คะแนน
เกือบทุกอาทิตย์	ได้คะแนน 4 คะแนน
เกือบทุกเดือน	ได้คะแนน 3 คะแนน
2 ถึง 3 เดือนต่อครั้ง	ได้คะแนน 2 คะแนน
ปีละ 1 ถึง 2 ครั้ง	ได้คะแนน 1 คะแนน
ไม่เคย	ได้คะแนน 0 คะแนน

ข้อคำถามทั้งสิ้น 11 คำถาม โดยมีคะแนนจาก 0 ถึง 55 คะแนน

ระดับในการรับข้อมูลข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ ได้กำหนดไว้ 3 ระดับ สามารถจำแนกได้ ดังนี้

(ค่าเฉลี่ย = 21.98 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 8.12 คะแนน)

โดยคะแนนระดับปานกลางจะอยู่ระหว่าง ค่าเฉลี่ย±ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระดับสูง คะแนนอยู่ระหว่าง 31 ถึง 55 คะแนน

ระดับปานกลาง คะแนนอยู่ระหว่าง 14 ถึง 30 คะแนน

ระดับต่ำ คะแนนอยู่ระหว่าง 0 ถึง 13 คะแนน

ข้อจำกัดในการให้คะแนนในด้านการรับข้อมูลข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ ในการศึกษาครั้งนี้ ก็คือมีข้อกเว้นอยู่ 2 กรณี คือ หากผู้ถูกสัมภาษณ์เป็นเจ้าอาวาส คะแนนในส่วนของการรับรู้ข่าวสารจากเจ้าอาวาสจะให้คะแนนเต็ม เพราะถือว่า ผู้ให้ข่าวสารกับผู้รับข่าวสารเป็นบุคคลคนเดียวกัน เช่นเดียวกับการให้คะแนนการรับรู้ข่าวสารจากผู้ใหญ่บ้านหรือกำนัน หากผู้ให้สัมภาษณ์เป็นผู้ใหญ่บ้านหรือกำนัน ก็จะได้คะแนนเต็มในหัวข้อนี้เช่นกัน

(2) ความรู้และความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ

(2.1) ความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ หมายถึง ความรู้ที่ชุมชนมีอยู่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากร โดยในที่นี้จะบ่งชี้ให้เห็นถึงข้อเท็จจริงที่ชุมชนมีต่อการเลี้ยงปลาหน้าวัด ซึ่งผู้ศึกษาได้ออกแบบข้อคำถาม 13 ข้อ ประกอบด้วย ข้อคำถามปรับให้อยู่ในเชิงบวกแล้ว ดังนี้

- (1) ท่านทราบสาเหตุที่สัตว์น้ำในแม่น้ำตายครั้งละมาก ๆ
- (2) ใคร ๆ ก็สามารถทำอาชีพประมงในแม่น้ำทำเงินได้
- (3) การเลี้ยงปลาหน้าวัดมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มปริมาณปลาในแม่น้ำทำเงิน
- (4) การเลี้ยงปลาหน้าวัดมีวัตถุประสงค์เพื่อสงวนแหล่งปลอดภัยไว้ให้สัตว์น้ำอาศัย
- (5) อาหารปลาที่ดีจะทำให้ปลามีสุขภาพที่ดี
- (6) การอนุรักษ์สัตว์น้ำเป็นการนำสัตว์น้ำมาใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า
- (7) การใช้ยาเบื่อเมาเป็นการทำลายสัตว์น้ำวิธีหนึ่ง
- (8) การใช้ไฟฟ้าจับสัตว์น้ำก็เป็นการทำลายสัตว์น้ำวิธีหนึ่ง
- (9) การไม่ทิ้งขยะมูลฝอยลงในแหล่งน้ำก็เป็นการอนุรักษ์สัตว์น้ำ

- (10) การจับปลาที่โตเต็มวัยมาบริโภคแต่เพียงพอดีถือว่าเป็นการอนุรักษ์สัตว์น้ำ
- (11) ควรจับปลาที่มีไข่มากิน
- (12) การไม่ทำให้น้ำสกปรกก็เป็นการอนุรักษ์สัตว์น้ำอีกวิธีหนึ่ง
- (13) ทำการประมง บริเวณหน้าวัดเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย

จากข้อคำถามดังกล่าวผู้ศึกษา ได้กำหนดคะแนนในหมวดความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ไว้ดังนี้

เห็นด้วย	ได้คะแนน	4	คะแนน
ค่อนข้างเห็นด้วย	ได้คะแนน	3	คะแนน
ไม่ค่อยเห็นด้วย	ได้คะแนน	2	คะแนน
ไม่เห็นด้วย	ได้คะแนน	1	คะแนน

โดยจะมีคะแนนอยู่ระหว่าง 13 คะแนนถึง 52 คะแนน ระดับของการรับรู้ผู้ศึกษาได้แบ่งไว้ 3 ระดับ ดังนี้

(ค่าเฉลี่ย = 41.27 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 3.53 คะแนน)

โดยคะแนนระดับปานกลางจะอยู่ระหว่าง ค่าเฉลี่ย±ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระดับสูง	คะแนนอยู่ระหว่าง	46	ถึง	52	คะแนน
ระดับปานกลาง	คะแนนอยู่ระหว่าง	38	ถึง	45	คะแนน
ระดับต่ำ	คะแนนอยู่ระหว่าง	13	ถึง	37	คะแนน

(2.2) ความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ หมายถึง ความรู้สึกในด้านความนึกคิดเกี่ยวกับการเลี้ยงปลาหน้าวัดในเชิงบวกว่าชุมชนนั้น มีความรู้สึกต่อการอนุรักษ์มากน้อยอย่างไร และมีความเห็นเกี่ยวกับการเลี้ยงปลาหน้าวัดอย่างไรโดยวัดออกมาในด้านความรู้สึกที่สัมพันธ์กับกิจกรรม

และเกณฑ์ในการให้คะแนนในส่วนของความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ จะเป็นข้อคำถามที่แสดงความรู้สึกของชุมชนที่มีต่อการอนุรักษ์จำนวน 10 หัวข้อ โดยข้อคำถามแต่ละข้อได้ปรับให้อยู่ในเชิงบวกแล้ว ดังนี้

- (1) ท่านรู้สาเหตุการลดจำนวนของสัตว์น้ำในแม่น้ำท่าจีน
- (2) ท่านรู้ว่าการเลี้ยงปลาหน้าวัดมีผลดีต่อลูกหลานอย่างไร

- (3) ผู้ที่ต้องแก้ไขปัญหาดังกล่าว มิใช่ส่วนราชการเพียงผู้เดียว
 - (4) ควรลงโทษผู้ทำให้แม่น้ำเน่าเสีย
 - (5) ท่านรู้สึกหวงแหนสัตว์น้ำในบริเวณหน้าวัด
 - (6) เป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องปกป้องแม่น้ำทำนุ
 - (7) เป็นบาปมากหากจับสัตว์น้ำบริเวณหน้าวัด
 - (8) การที่ท่านได้ร่วมช่วยเหลือการเลี้ยงปลาหน้าวัดท่านก็เป็นผู้อนุรักษ์สัตว์น้ำแล้ว
 - (9) การเลี้ยงปลาหน้าวัดสามารถช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำได้
 - (10) มิใช่เจ้าอาวาสคนเดียวที่จะคอยดูแลมิให้ผู้ใดมารบกวนสัตว์น้ำหน้าวัด
- การให้คะแนนในส่วนนี้กำหนดคะแนนโดย
เห็นด้วย	ได้คะแนน	4	คะแนน
ค่อนข้างเห็นด้วย	ได้คะแนน	3	คะแนน
ไม่ค่อยเห็นด้วย	ได้คะแนน	2	คะแนน
ไม่เห็นด้วย	ได้คะแนน	1	คะแนน

โดยจะมีเกณฑ์ในการวัดระดับความตระหนักที่กำหนด คะแนนอยู่ระหว่าง 10 คะแนนถึง 40 คะแนน ระดับของความตระหนักในการอนุรักษ์ ผู้ศึกษาได้แบ่งไว้ 3 ระดับดังนี้

(ค่าเฉลี่ย = 32.43 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 3.14 คะแนน)

โดยคะแนนระดับปานกลางจะอยู่ระหว่าง ค่าเฉลี่ย±ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระดับสูง	คะแนนอยู่ระหว่าง	37	ถึง	40	คะแนน
ระดับปานกลาง	คะแนนอยู่ระหว่าง	30	ถึง	36	คะแนน
ระดับต่ำ	คะแนนอยู่ระหว่าง	10	ถึง	29	คะแนน

(3) ความคาดหวังในการได้รับประโยชน์ หมายถึง การคาดคะเนในการได้รับประโยชน์ในภายภาคหน้าว่าหากตัดสินใจดำเนินการกระทำสิ่งใดลงไปแล้วจะได้ประโยชน์ตอบแทนอย่างไร มากน้อยขนาดใด ในที่นี้ความคาดหวังในการได้รับประโยชน์จากการเลี้ยงปลาหน้าวัด จะให้คะแนนจากข้อคำถามซึ่งปรับให้อยู่ในเชิงบวก จำนวน 10 ข้อ ดังนี้

- (1) เพื่อเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
- (2) เพื่อความสบายใจ
- (3) มีปลาในแม่น้ำทำเงินมากขึ้น
- (4) ได้รับการยกย่องจากผู้อื่นหรือหมู่บ้านอื่น
- (5) มีรายได้เข้าสู่วัด - หมู่บ้าน
- (6) ปลุกฝังการอนุรักษ์ให้กับลูกหลาน
- (7) เป็นการสะสมบุญกุศล
- (8) มีความรู้เรื่องสัตว์น้ำมากขึ้น
- (9) คนในหมู่บ้านสามารถหารายได้เสริมจากนักท่องเที่ยว
- (10) ท่านไม่เสียโอกาสในการทำการประมงบริเวณวัด เพราะยังสามารถจับสัตว์น้ำได้จากบริเวณอื่นได้อีกมาก

จากข้อคำถามดังกล่าวผู้ศึกษาได้กำหนดคะแนนในความคาดหวังในการได้รับประโยชน์ ไว้ดังนี้

มาก	ได้คะแนน	4	คะแนน
ค่อนข้างมาก	ได้คะแนน	3	คะแนน
น้อย	ได้คะแนน	2	คะแนน
น้อยมาก	ได้คะแนน	1	คะแนน

โดยจะมีเกณฑ์ในการวัดระดับของความคาดหวังในการได้รับประโยชน์ กำหนดคะแนนอยู่ระหว่าง 10 คะแนน ถึง 40 คะแนน ระดับของความคาดหวังในการได้รับประโยชน์ ผู้ศึกษาได้แบ่งไว้ 2 ระดับ ดังนี้

(ค่าเฉลี่ย = 33.24 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 3.29 คะแนน)

โดยคะแนนระดับปานกลางจะอยู่ระหว่าง ค่าเฉลี่ย $\pm$ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระดับสูง	คะแนนอยู่ระหว่าง	38	ถึง	40	คะแนน
ระดับปานกลาง	คะแนนอยู่ระหว่าง	30	ถึง	37	คะแนน
ระดับต่ำ	คะแนนอยู่ระหว่าง	10	ถึง	29	คะแนน

(4) ความศรัทธาคือผู้นำชุมชน หมายถึง ความคิดที่ชุมชนมีความไว้วางใจ เชื่อใจ ให้ความช่วยเหลือ หรือทำตามที่ผู้นำร้องขอ โดยได้กำหนดข้อคำถามไว้ 5 ข้อ ดังนี้

- (1) ผู้นำในหมู่บ้านของท่านมีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สัตว์น้ำ
- (2) ผู้นำในหมู่บ้านของท่านสนใจการเลี้ยงปลาหน้าวัดเป็นอย่างมาก
- (3) ผู้นำในหมู่บ้านของท่านมีความสามารถในการชักจูงผู้อื่นให้เข้าร่วมกิจกรรม
- (4) ผู้นำของท่านทำให้คนในหมู่บ้านเห็นถึงความสำคัญของการเลี้ยงปลาหน้าวัด

(5) ท่านยินดีเข้าร่วมกิจกรรมเมื่อได้รับการชักชวนจากผู้นำ
การให้คะแนนในส่วนนี้กำหนดคะแนนโดย

มาก	ได้คะแนน	4	คะแนน
ค่อนข้างมาก	ได้คะแนน	3	คะแนน
น้อย	ได้คะแนน	2	คะแนน
น้อยมาก	ได้คะแนน	1	คะแนน

โดยจะมีเกณฑ์ในการวัดระดับของความศรัทธาต่อผู้นำชุมชน กำหนดคะแนนอยู่ระหว่าง 5 คะแนนถึง 20 คะแนน ระดับของความศรัทธาต่อผู้นำชุมชน ผู้ศึกษาได้แบ่งไว้ 3 ระดับ ดังนี้

(ค่าเฉลี่ย = 16.36 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 2.43 คะแนน)

โดยคะแนนระดับสูงจะมีค่ามากกว่าค่าเฉลี่ย ขึ้นไป

ระดับสูง คะแนนอยู่ระหว่าง 16 ถึง 20 คะแนน

ระดับต่ำ คะแนนอยู่ระหว่าง 5 ถึง 15 คะแนน

(5) ความศรัทธาต่อศาสนา หมายถึง ความรู้สึกรักของชุมชนที่มีต่อศาสนา ไม่ว่าทางคำสอนหรือตัวบุคคล โดยมีข้อคำถาม ซึ่งถามกับกลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มประชาชน โดยมีข้อคำถาม ดังนี้

- (1) โดยปกติท่าน ถือศีล 5
- (2) ท่านไปทำบุญที่วัดเป็นประจำ
- (3) ไม่ควรจับปลาในเขตอภัยทาน

(4) การจับปลาบริเวณหน้าวัดเป็นบาป

(5) ท่านยินดีเข้าร่วมกิจกรรมเมื่อได้รับการชักชวนจากพระสงฆ์

(6) เจ้าอาวาสขอร้องท่านก็จะทำตาม

การให้คะแนนในส่วนนี้กำหนดคะแนนโดย

มาก	ได้คะแนน	4	คะแนน
ค่อนข้างมาก	ได้คะแนน	3	คะแนน
น้อย	ได้คะแนน	2	คะแนน
น้อยมาก	ได้คะแนน	1	คะแนน

โดยจะมีเกณฑ์ในการวัดระดับของความศรัทธาต่อศาสนา กำหนด

คะแนนอยู่ระหว่าง 6 คะแนน ถึง 24 คะแนน ระดับความศรัทธาต่อศาสนา ผู้ศึกษาได้แบ่งไว้ 3 ระดับ ดังนี้

(ค่าเฉลี่ย = 20.03 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 3.02 คะแนน)

โดยคะแนนระดับสูงจะมีค่ามากกว่าค่าเฉลี่ย ขึ้นไป

ระดับสูง คะแนนอยู่ระหว่าง 20 ถึง 24 คะแนน

ระดับต่ำ คะแนนอยู่ระหว่าง 6 ถึง 19 คะแนน

โดยในกลุ่มของพระสงฆ์จะได้คะแนนเต็มในหมวดนี้เพราะถือว่า ผู้ที่บวชนั้นมีความศรัทธาต่อศาสนาอยู่แล้ว

3.10.2 ตัวแปรตาม

3.10.2.1 การมีส่วนร่วมในการวางแผน

หมายถึง การมีส่วนร่วมในการวางแผน การตัดสินใจ ดำเนินการเลี้ยงปลาหน้าวัด โดยผู้ศึกษาได้สร้างข้อคำถามจำนวน 10 ข้อ โดยแบ่งเป็นด้านข้อเท็จจริงจำนวน 8 ข้อ และด้านความคิดเห็นจำนวน 2 ข้อ

ด้านข้อเท็จจริง

(1) พระสงฆ์เป็นผู้กำหนดว่าจะทำอะไรต่อไปในการเลี้ยงปลา

(2) ท่านมีบทบาทในการเลี้ยงปลาหน้าวัด

- (3) ท่านทราบว่ามีการประชุมเกี่ยวกับการเลี้ยงปลา
- (4) ท่านไม่จำเป็นต้องร่วมหารือเพื่อวางแผนการเกี่ยวกับการเลี้ยงปลาหน้าวัด
- (5) ท่านร่วมหารือกับกรรมการบ่อยมากหรือไม่
- (6) มีการจัดแบ่งหน้าที่ ต่างๆ เพื่อดำเนินการเลี้ยงปลา
- (7) มีการประชุมเกี่ยวกับการเลี้ยงปลาหน้าวัด
- (8) ท่านสามารถเสนอความคิดเห็นต่าง ๆ ได้

ด้านความคิดเห็น จำนวน 2 ข้อ คือ (1) ท่านต้องการเข้าไปร่วมหารือ
เพื่อ หาทางแก้ปัญหา และ (2) ผู้ที่เสนอแผนอะไรก็ให้ผู้นั้นรับผิดชอบตัวเอง

สำหรับเกณฑ์ในการวัดและให้คะแนนการมีส่วนร่วม ผู้ศึกษาได้กำหนด ดังนี้
ด้านข้อเท็จจริง

การให้คะแนนในส่วนนี้ กำหนดคะแนนโดย

มาก	ได้คะแนน	4	คะแนน
ค่อนข้างมาก	ได้คะแนน	3	คะแนน
ค่อนข้างน้อย	ได้คะแนน	2	คะแนน
น้อย	ได้คะแนน	1	คะแนน

ด้านความคิดเห็น

เห็นด้วย	ได้คะแนน	4	คะแนน
ค่อนข้างเห็นด้วย	ได้คะแนน	3	คะแนน
ไม่ค่อยเห็นด้วย	ได้คะแนน	2	คะแนน
ไม่เห็นด้วย	ได้คะแนน	1	คะแนน

จากนั้นนำคะแนนที่ได้จากทั้งด้านข้อเท็จจริงและความคิดเห็นมารวม
เข้าด้วยกัน โดยคะแนนจะอยู่ในช่วงระหว่าง 10 คะแนน ถึง 40 คะแนน และจัดระดับ
การมีส่วนร่วม 3 ระดับ ดังนี้

(ค่าเฉลี่ย = 25.72 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 4.62 คะแนน)

โดยคะแนนระดับปานกลางจะอยู่ระหว่าง ค่าเฉลี่ย $\pm$ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระดับสูง	คะแนนอยู่ระหว่าง	31	ถึง	40	คะแนน
ระดับปานกลาง	คะแนนอยู่ระหว่าง	21	ถึง	30	คะแนน

ระดับต่ำ คะแนนอยู่ระหว่าง 10 ถึง 20 คะแนน

3.10.2.2 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ

หมายถึง การเข้าไปมีบทบาทในการปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นแรงงานหรือ
สนับสนุนปัจจัยต่างๆ โดยผู้ศึกษาได้สร้างข้อคำถามจำนวน 9 ข้อ ดังนี้

- (1) ท่านร่วมสนับสนุนอาหารให้ปลาหน้าวัด
- (2) ท่านร่วมสนับสนุนวัสดุในการจัดเตรียมสถานที่
- (3) ท่านร่วมสนับสนุนเงินในการเลี้ยงปลาหน้าวัด
- (4) ท่านร่วมสนับสนุนพันธุ์ปลามาปล่อยสมทบ
- (5) ปัจจุบันท่านทิ้งขยะมูลฝอยลงแม่น้ำ
- (6) ท่านทำการประมงที่หน้าวัด
- (7) ท่านร่วมสนับสนุนแรงงาน ในการดำเนินกิจกรรมการเลี้ยงปลาหน้าวัด
- (8) เมื่อมีผู้มาจับปลาที่หน้าวัด ท่านเข้าไปห้ามปราม
- (9) ท่านร่วมประชาสัมพันธ์ให้ราษฎรเห็นคุณค่าของการเลี้ยงปลาหน้าวัด
สำหรับเกณฑ์ในการวัด และให้คะแนนการมีส่วนร่วม ผู้ศึกษาได้

กำหนด ดังนี้

เกือบทุกวัน	ได้คะแนน	5	คะแนน
เกือบทุกอาทิตย์	ได้คะแนน	4	คะแนน
เกือบทุกเดือน	ได้คะแนน	3	คะแนน
2 ถึง 3 เดือน /ครั้ง	ได้คะแนน	2	คะแนน
ปีละ 1 ถึง 2 ครั้ง	ได้คะแนน	1	คะแนน
ไม่เคย	ได้คะแนน	0	คะแนน

โดยคะแนนการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติจะอยู่ในช่วงระหว่าง 0 คะแนน
ถึง 45 คะแนน และจัดระดับการมีส่วนร่วม 3 ระดับ ดังนี้

(ค่าเฉลี่ย = 23.71 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 9.02 คะแนน)

โดยคะแนนระดับปานกลางจะอยู่ระหว่าง ค่าเฉลี่ย±ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ระดับสูง คะแนนอยู่ระหว่าง 34 ถึง 45 คะแนน

ระดับปานกลาง	คะแนนอยู่ระหว่าง	15	ถึง	33	คะแนน
ระดับต่ำ	คะแนนอยู่ระหว่าง	0	ถึง	14	คะแนน

(3) การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์

หมายถึง การมีส่วนร่วมได้รับประโยชน์จากการเลี้ยงปลาหน้าวัด ไม่ว่าจะ
จะเป็นทางจิตใจหรือทางวัตถุ ในข้อคำถามที่ปรึบอยู่ในเชิงบวก จำนวน 10 ข้อ ดังนี้

- (1) เมื่อท่านไปให้อาหารปลาที่หน้าวัด ท่านรู้สึกสบายใจ
 - (2) สถานที่เลี้ยงปลาหน้าวัด ใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจได้
 - (3) ท่านและครอบครัวมีความเข้าใจชีวิตของสัตว์น้ำมากขึ้น
 - (4) การมาช่วยเลี้ยงปลาไม่ได้ทำให้ท่านเสียเวลาจากการประกอบอาชีพ
 - (5) ท่านสามารถจับสัตว์น้ำในแม่น้ำทำเงินในบริเวณนอกเขตรักษาพิชพันธุ์
 - (6) เมื่อท่านได้ร่วมในกิจกรรมการเลี้ยงปลา ท่านรู้สึกว่าคุณได้รับบุญกุศล
 - (7) การเลี้ยงปลาหน้าวัดทำให้ท่านรู้จักสัตว์น้ำมากขึ้น
 - (8) คนที่มาเที่ยวไม่เคยทิ้งความสกปรกไว้
 - (9) ลูกหลานท่านได้ประโยชน์จากการเลี้ยงปลาหน้าวัด
 - (10) ทางวัดนำรายได้มาสร้างสิ่งก่อสร้างที่เป็นประโยชน์
- การให้คะแนนในส่วนนี้กำหนดคะแนนโดย

มาก	ได้คะแนน	4	คะแนน
ค่อนข้างมาก	ได้คะแนน	3	คะแนน
น้อย	ได้คะแนน	2	คะแนน
น้อยมาก	ได้คะแนน	1	คะแนน

โดยจะมี เกณฑ์ ในการวัดระดับของการมีส่วนร่วมในการได้รับ
ประโยชน์ กำหนดคะแนนอยู่ระหว่าง 10 คะแนน ถึง 40 คะแนน ระดับของการมีส่วนร่วม
ในการได้รับประโยชน์ ผู้ศึกษาได้แบ่งไว้ 3 ระดับ ดังนี้

(ค่าเฉลี่ย = 33.35 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 3.42 คะแนน)

โดยคะแนนระดับปานกลางจะอยู่ระหว่าง ค่าเฉลี่ย±ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระดับสูง	คะแนนอยู่ระหว่าง	31	ถึง	40	คะแนน
ระดับปานกลาง	คะแนนอยู่ระหว่าง	21	ถึง	30	คะแนน
ระดับต่ำ	คะแนนอยู่ระหว่าง	10	ถึง	20	คะแนน

(4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

หมายถึง การมีส่วนร่วมในการติดตามความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรคต่างๆ และดำเนินการปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้การเลี้ยงปลาหน้าวัดดำเนินไปด้วยดี ผู้ศึกษาได้ออกแบบข้อคำถามจำนวน 8 ข้อ ดังนี้

- (1) ท่านเข้าร่วมประชุมสรุปปัญหา ของการเลี้ยงปลาหน้าวัด
- (2) ท่านร่วมเสนอปัญหาที่พบเห็นในการเลี้ยงปลาหน้าวัด
- (3) ท่านเสนอสาเหตุของปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น
- (4) ท่านเสนอวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้ด้วย
- (5) ท่านเสนอวิธีการใช้จ่ายรายได้จากการเลี้ยงปลาหน้าวัด
- (6) ท่านทราบว่าวัดมีรายได้จากการเลี้ยงปลาหน้าวัดเท่าใด
- (7) การเก็บรักษารายได้มีกรรมการรับรู้
- (8) ชาวบ้านรวมตัวกันเพื่อร้องเรียนต่อทางอำเภอเพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับปลาหน้าวัด

การให้คะแนนในส่วนนี้กำหนดคะแนนโดย

ทุกครั้ง	ได้คะแนน	3	คะแนน
เกือบทุกครั้ง	ได้คะแนน	2	คะแนน
นานๆครั้ง	ได้คะแนน	1	คะแนน
ไม่เคย	ได้คะแนน	0	คะแนน

โดยจะมีเกณฑ์ในการวัดระดับของการมีส่วนร่วมในการประเมินผล กำหนดคะแนนอยู่ระหว่าง 0 คะแนน ถึง 24 คะแนน ระดับของการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ผู้ศึกษาได้แบ่งไว้ 2 ระดับดังนี้

(ค่าเฉลี่ย = 5.78 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 6.76 คะแนน)

โดยคะแนนระดับสูงจะมีค่ามากกว่าค่าเฉลี่ย ขึ้นไป

ระดับสูง คะแนนอยู่ระหว่าง 7 ถึง 24 คะแนน

ระดับต่ำ คะแนนอยู่ระหว่าง 0 ถึง 6 คะแนน

(5) การมีส่วนร่วมในภาพรวม

จากข้อคำถามในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ต่อการเลี้ยงปลาหน้าวัด เราสามารถนำคะแนนที่ได้จากส่วนต่างๆ ดังกล่าว มาคำนวณรวมกัน เพื่อเป็นคะแนนของการมีส่วนร่วมในภาพรวม ซึ่งจะได้คะแนน อยู่ระหว่าง 20 คะแนน ถึง 149 คะแนน

และเกณฑ์ในการให้ระดับการมีส่วนร่วม ผู้ศึกษากำหนด ดังนี้

(ค่าเฉลี่ย = 88.55 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 18.40 คะแนน)

โดยคะแนนระดับปานกลางจะอยู่ระหว่าง ค่าเฉลี่ย $\pm$ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระดับสูง คะแนนอยู่ระหว่าง 108 ถึง 149 คะแนน

ระดับปานกลาง คะแนนอยู่ระหว่าง 70 ถึง 107 คะแนน

ระดับต่ำ คะแนนอยู่ระหว่าง 20 ถึง 69 คะแนน

บทที่ 4

ผลการศึกษา

4.1 ข้อมูลทั่วไปของวัดและชุมชน

4.1.1 เพศ

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาในบริเวณลำน้ำท่าจีน พบว่า มีเพศชายและหญิงในอัตราส่วนที่แตกต่างกันตามลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา คือ เพศชาย ร้อยละ 54.8 เพศหญิง ร้อยละ 42.5 ไม่พบเพศหญิงในกลุ่มของผู้ใหญ่บ้าน/กำนัน ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาในบริเวณลำน้ำท่าจีนจำแนกตามเพศโดยไม่รวมกลุ่มของพระสงฆ์

ลักษณะทั่วไป : เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	115	54.8
หญิง	95	42.5
รวม	210	100.0

4.1.2 อายุ

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาในบริเวณลำน้ำท่าจีนส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 51-60 ปี ร้อยละ 28.2 และกลุ่มที่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี 41-50 ปี มากกว่า 60 ปี และ 21-30 ปี ในอัตรารองลงมา คือ ร้อยละ 22.2 , 21.8 ,15.5 และ ร้อยละ 10.3 ตามลำดับ โดยกลุ่มที่มีอายุน้อยกว่า 21 ปี มีจำนวนน้อยมาก คือ ร้อยละ 2 อายุของกลุ่มตัวอย่างโดยเฉลี่ย 47 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 14.05 ผู้ที่มีอายุน้อยสุด 16 ปี และผู้ที่มีอายุมากที่สุด 85 ปี (ตารางที่ 4.2)

หากจำแนกกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาตามสถานภาพทางสังคมจะพบว่า ส่วนใหญ่ของประชาชน (84 %) และกลุ่มผู้นำชุมชน (81.4%) มีอายุมากกว่า 40 ปี และประมาณครึ่งหนึ่งของกลุ่มพระสงฆ์ (57.1%) มีอายุมากกว่า 40 ปี (ตารางที่ 4.3)

ตารางที่ 4.2 กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาในบริเวณลำน้ำท่าจีนที่ศึกษาจำแนกตามอายุ

ระดับกลุ่มอายุ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 21 ปี	5	2
21-30 ปี	26	10.3
31-40 ปี	56	22.2
41-50 ปี	55	21.8
51-60 ปี	71	28.2
60 ปีขึ้นไป	35	15.5
รวม	252	100.0

อายุเฉลี่ย 47 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน =14.05 ปี อายุต่ำสุด=16 ปี อายุสูงสุด =85 ปี

ตารางที่ 4.3 ระดับอายุของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจำแนกตามสถานภาพทางสังคม

ระดับกลุ่มอายุ	ประชาชน	ผู้นำ	พระสงฆ์
ต่ำกว่า 40 ปี	56(40%)	13(18.6%)	18 (42.9%)
มากกว่า 40 ปี	84(60%)	57(81.4%)	24 (57.1%)
รวม	140	70	42

4.1.3 ศาสนา

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาในบริเวณลำน้ำท่าจีน นับถือศาสนาพุทธเป็นหลัก หรือนับถือศาสนาพุทธร้อยละ 98 ศาสนาคริสต์ร้อยละ 1.2 และศาสนาอิสลามร้อยละ 0.8

และในกลุ่มศาสนาคริสต์เป็นชาย 1 คน และหญิง 2 คน ส่วนศาสนาอิสลามเป็นหญิงทั้งหมด และทั้งกลุ่มศาสนาคริสต์และอิสลามอยู่ในกลุ่มของประชาชน (ตารางที่ 4.4)

ตารางที่ 4.4 ชุมชนที่ศึกษาในบริเวณลำน้ำท่าจีนจำแนกตามศาสนา

การนับถือศาสนา : ศาสนา	จำนวน	ร้อยละ
พุทธ	246	97.6
คริสต์	3	1.2
อิสลาม	2	0.8
รวม	252	100.0

4.1.4 สถานภาพทางสังคม

ชุมชนที่ศึกษาในบริเวณลำน้ำท่าจีนจากการเก็บกลุ่มตัวอย่าง จำแนกได้ คือ กลุ่มประชาชน 140 คน (55.6%) กลุ่มผู้นำชุมชนซึ่งประกอบด้วยกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน และ กรรมการหมู่บ้าน/กรรมการวัด 70 คน (27.8%) กลุ่มพระสงฆ์ซึ่งประกอบด้วย เจ้าอาวาสและพระสงฆ์ที่จำพรรษาอยู่ในวัดจำนวน 42 รูป (16.6%) โดยเจ้าอาวาสวัดบางพระ ตำบลแก้วฟ้า อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ที่มอบหมายให้รองเจ้าอาวาสเป็นผู้ให้สัมภาษณ์แทนเท่านั้นในกลุ่มตัวอย่างของเจ้าอาวาส (ตารางที่ 4.5)

ตารางที่ 4.5 กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาในบริเวณลำน้ำท่าจีน จำแนกตามสถานภาพทางสังคม

สถานภาพทางสังคม	จำนวน	ร้อยละ
กลุ่มประชาชน	140	55.6
กลุ่มผู้นำชุมชน	70	27.8
กลุ่มพระสงฆ์	42	16.6
รวม	252	100

4.1.5 ระดับการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาในบริเวณลำน้ำท่าจีน เกินกึ่งหนึ่งมีระดับการศึกษาต่ำกว่าภาคบังคับ คือ ระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ร้อยละ 54 และรองลงมาคือผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 11.7 (รวมกลุ่มของพระสงฆ์ที่จบการศึกษาด้านศาสนา จำนวน 11 รูป) และระดับประถมศึกษาปีที่ 6 หรือ 7 ร้อยละ 9.9 ผู้ที่มีการศึกษาในระดับที่สูงกว่าประถมศึกษา ได้แก่ ระดับมัธยมต้น ประกาศนียบัตรวิชาชีพ และระดับมัธยมปลาย ร้อยละ 9.1 , 7.1 และ 6.3 ตามลำดับ มีกลุ่มที่ไม่ได้รับการศึกษา ร้อยละ 1.6 ระดับการศึกษาที่สูงกว่าปริญญาตรี มีอยู่ค่อนข้างน้อยมาก คือ ร้อยละ 0.8 (ตารางที่ 4.6)

ตารางที่ 4.6 กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา จำแนกตามระดับการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เรียนหนังสือ	4	1.6
ต่ำกว่า ป.4 หรือจบ ป.4	136	54
ป.6 หรือ ป.7	25	9.9
มัธยมต้น	23	9.1
มัธยมปลาย	16	6.3
ปวช. / ปวส.	18	7.1
ปริญญาตรี	28	11.1
สูงกว่าปริญญาตรี	2	0.8
รวม	252	100.0

4.1.6 อาชีพหลัก

หนึ่งในสี่ของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาในบริเวณลำน้ำท่าจีนที่ศึกษา มีอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 24.2 อาชีพรองลงมา คือ ก้าขาย อาชีพทำนา ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ /บำนาญ ทำสวน ทำไร่ และอาชีพอิสระอื่นๆ เช่น ทนายความ ทัดแพทย คิดเป็นร้อยละ

21.8, 8.7, 6.0, 1.6, และ 9.1 ตามลำดับ สำหรับผู้ที่ไม่ได้ทำงานมีน้อยมาก คือ แม่บ้าน โดยรวมทั้งพระสงฆ์ ถือว่าไม่มีอาชีพ คิดเป็นร้อยละ 2.9 (ตารางที่ 4.7)

ตารางที่ 4.7 กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา จำแนกตามอาชีพ

อาชีพของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาใน บริเวณลำน้ำท่าจีน	จำนวน	ร้อยละ
แม่บ้าน/พระสงฆ์	48	19.1
ทำนา	24	9.5
ทำสวน	15	6.0
ทำไร่	4	1.6
ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ /บำนาญ	22	8.7
ค้าขาย	55	21.8
รับจ้าง	61	24.2
ประมง	0	0
อื่นๆ ได้แก่ ทนายความ ทันตแพทย์	23	9.1
รวม	252	100

4.1.7 รายได้

ชุมชนที่ศึกษาในบริเวณลำน้ำท่าจีน มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 6,432.40 บาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4,981.08 บาท รายได้ต่อเดือนสูงที่สุด คือ 30,000 บาท มากกว่าหนึ่งในสี่ของกลุ่มศึกษาเป็นผู้ที่มีรายได้ระหว่าง 3,001 บาท ถึง 5,000 บาท (28.6 %) รองลงมาเป็นผู้ที่มีรายได้น้อยกว่า 3,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 22.9 และผู้ที่ไม่มียาได้ มีจำนวนน้อยมาก (2.9 %)

เมื่อจำแนกตามสถานภาพทางสังคม พบว่ารายได้เฉลี่ยของกลุ่มประชาชน เท่ากับ 6,447.14 บาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 5,272.21 บาท และพบว่าราย

ได้เฉลี่ยของกลุ่มผู้นำชุมชน เท่ากับ 6,402.73 บาทส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4,376.76 บาท และในกลุ่มของพระสงฆ์ เป็นกลุ่มที่ไม่มีอาชีพและรายได้ (ตารางที่ 4.8)

ตารางที่ 4.8 กลุ่มประชาชนและกลุ่มผู้นำของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาในบริเวณลำน้ำท่าจีน
จำแนกตามรายได้

รายได้ของกลุ่มตัวอย่าง	กลุ่มของประชาชน จำนวน (ร้อยละ)	กลุ่มของผู้นำ จำนวน (ร้อยละ)	รวม จำนวน (ร้อยละ)
ไม่มีรายได้	6(4.3)	-	6(2.9)
น้อยกว่า 3000 บาท	36(25.7)	12(17.1)	48(22.9)
3,001-5,000 บาท	34(24.3)	26(37.1)	60(28.6)
5,001-7,000 บาท	23(16.4)	18(25.1)	41(19.5)
7,001-9,000 บาท	15(10.7)	4(5.7)	19(9)
9,001-11,000 บาท	7(5)	3(4.3)	10(4.8)
มากกว่า 1,1000 บาท	19(13.6)	7(10)	26(12.4)
รวม	140	70	210
รายได้เฉลี่ย	6,447.14	6,402.73	6,432.40
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	5,272.21	4,376.76	4,981.08
รายได้สูงสุด	30,000	24,000	30,000
รายได้ต่ำสุด	0	2,000	0

หมายเหตุ ไม่ได้นำพระสงฆ์ จำนวน 42 รูปมาคำนวณ

4.2 สภาพการนำทรัพยากรสัตว์น้ำมาใช้ประโยชน์

4.2.1 การจับสัตว์น้ำในลำน้ำท่าจีนในระยะเวลา 6 เดือนที่ผ่านมา

ส่วนใหญ่ร้อยละ 88.5 ของชุมชนที่ศึกษาเคยพบเห็นการจับสัตว์น้ำในลำน้ำท่าจีนส่วนที่ไม่เคยเห็นหรือพบการจับสัตว์น้ำในลำน้ำท่าจีนมีค่อนข้างน้อย ร้อยละ 11.5 (ตารางที่ 4.9)

ตารางที่ 4.9 กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเคยพบเห็นการจับสัตว์น้ำในลำน้ำท่าจีนในระยะเวลา 6 เดือนที่ผ่านมา

การจับสัตว์น้ำในลำน้ำท่าจีน	จำนวน	ร้อยละ
เคยพบเห็นการจับสัตว์น้ำ	223	88.5
ไม่เคยพบเห็นการจับสัตว์น้ำ	29	11.5
รวม	252	100.0

4.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการจับสัตว์น้ำในลำน้ำท่าจีนที่เคยพบเห็นในระยะเวลา 6 เดือนที่ผ่านมา

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษามีการพบเห็นการจับสัตว์น้ำในลำน้ำท่าจีน ประมาณครึ่งหนึ่ง เป็นเครื่องมือตาข่าย ร้อยละ 48.4 และรองลงมา คือ เบ็ด และแห คิดเป็นร้อยละ 30.2 และ 7.1 ผู้ที่ใช้เครื่องมือที่ผิดกฎหมายในการจับสัตว์น้ำมีจำนวนน้อย คือ ร้อยละ 1.2 (ตารางที่ 4.10)

4.2.3 วัตถุประสงค์ในการจับสัตว์น้ำในลำน้ำท่าจีนในระยะเวลา 6 เดือนที่ผ่านมา มากกว่าหนึ่งในสาม ของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจับสัตว์น้ำในลำน้ำท่าจีน เพื่อนำไปบริโภคและจำหน่าย (35.7%) นำไปบริโภคเพียงอย่างเดียว ร้อยละ 28.6 และนำไปจำหน่ายเพียงอย่างเดียวร้อยละ 24.2 ส่วนผู้ที่ไม่ทราบมีเพียงเล็กน้อย (11.5%) ดังตารางที่ 4.11

ตารางที่ 4.10 ประเภทเครื่องมือที่ใช้ในการจับสัตว์น้ำในลำน้ำท่าจีนที่พบเห็นโดยกลุ่มตัวอย่าง ในระยะเวลา 6 เดือนที่ผ่านมา จำแนกตามชนิด

เครื่องมือ : ประเภท	จำนวน	ร้อยละ
ไม้ทราบ	29	11.5
แห	18	7.1
เบ็ด	76	30.2
ลอบ / ไซ	4	1.6
ข่าย	122	48.4
ยาเบื้อ	2	0.8
ไฟฟ้า	1	0.4
รวม	252	100

ตารางที่ 4.11 วัตถุประสงค์ในการจับสัตว์น้ำในลำน้ำท่าจีนในระยะเวลา 6 เดือนที่ผ่านมา ที่กลุ่มตัวอย่างพบเห็น

วัตถุประสงค์	จำนวน	ร้อยละ
ไม้ทราบ	29	11.5
บริโภค	72	28.6
จำหน่าย	61	24.2
บริโภคและจำหน่าย	90	35.7
รวม	252	100

4.2.3 ความถี่ในการจับสัตว์น้ำในที่พบเห็นในระยะเวลา 6 เดือนที่ผ่านมา
หนึ่งในสามของกลุ่มตัวอย่าง (31.8%) พบเห็นการจับสัตว์น้ำในแม่น้ำทุก
วัน รองลงมาคือสัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง ร้อยละ 29.8 ผู้ที่ไม่เคยพบเห็นการจับสัตว์น้ำร้อยละ

12.7 มีจำนวนน้อยที่พบเห็นเดือนละ 2-3 ครั้ง สัปดาห์ละครั้ง และเดือนละครั้ง ร้อยละ 9.9, 8.3 และ 7.5 ตามลำดับ ดังตารางที่ 4.12

ตารางที่ 4.12 ความถี่ในการจับสัตว์น้ำในลำน้ำทำจันในระยะเวลา 6 เดือนที่ผ่านมา

ความถี่	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคยเห็น	32	12.7
ทุกวัน	80	31.8
สัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง	75	29.8
สัปดาห์ละ 1 ครั้ง	21	8.3
เดือนละ 2-3 ครั้ง	25	9.9
เดือนละ 1 ครั้ง	19	7.5
รวม	252	100

4.3 ลักษณะของการเลี้ยงปลาหน้าวัดในลำน้ำทำจัน

จากการศึกษาลักษณะการเลี้ยงปลาหน้าวัดโดยการสังเกตของผู้ศึกษาและซักถามข้อคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ผลการศึกษามีดังนี้

(1) ด้านข้อเท็จจริงจากการสังเกต (ตารางที่ 4.13)

การดำเนินงานกิจกรรมการเลี้ยงสัตว์น้ำบริเวณหน้าวัด มีรายละเอียดคือ

(1.1) การจัดการด้านร้านค้าไว้บริการนักท่องเที่ยว พบว่ามีร้านค้าบริการนักท่องเที่ยว จำนวน 11 วัด (ร้อยละ 78.6) การให้เพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นร้านอาหารจานด่วน เช่น ข้าวราดแกง ข้าวขาหมู ก๋วยเตี๋ยว และเครื่องดื่มทั่วไป ร้านค้าของชำร่วยจะพบได้ที่วัดพระนอน จังหวัดสุพรรณบุรี เพียงแห่งเดียว ราคาและคุณภาพ

ของอาหารขึ้นอยู่กับจำนวนของนักท่องเที่ยว คือ ถ้านักท่องเที่ยวนิยมไปเที่ยวมากจำนวนร้านก็จะมาก เมื่อมีการแข่งขันของร้านค้ามากและคุณภาพของอาหารที่จำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวก็จะมีคุณภาพดีขึ้นราคาอาหารไม่มีความแตกต่างกัน วัดส่วนใหญ่ไม่มีการควบคุมการจัดระเบียบในการกำหนดสถานที่ตั้งของร้านค้า มีปัญหาที่ตามมาคือ ความสะอาดของร้านค้าและไม่มีระเบียบวินัย ผู้ที่เป็นเจ้าของร้านส่วนใหญ่เป็นคนในชุมชน

(1.2) การจำหน่ายอาหารสัตว์น้ำ ให้กับผู้ที่มาท่องเที่ยว ส่วนใหญ่เกือบทุกวัดมีการจำหน่ายอาหารสัตว์น้ำ(ร้อยละ 78.6) โดยจะมีอาหารสัตว์น้ำจำหน่ายส่วนใหญ่จะเป็นเศษขนมปัง และอาหารเม็ดลอยน้ำจำหน่ายในราคาระหว่าง 10-20 บาท ตามปริมาณเช่น ขนมปัง 1 ถุง (10-15 ชิ้น)ราคา 10 บาท อาหารเม็ด1 ถุง (100-150 กรัม) ราคา 10 บาท โดยจะมีป้ายราคาติดไว้ว่าทำบุญค่าอาหารสัตว์น้ำ จะตั้งตู้ใส่เงินไว้ให้ผู้ซื้อใส่เงินลงไปเอง โดยมีกรรมการวัดหรือพระสงฆ์เป็นผู้ให้บริการและจะเก็บเงินในตอนเย็น คนที่มาเที่ยวส่วนใหญ่จะนิยมซื้อเศษขนมปัง เพราะเมื่อเวลาสัตว์น้ำกินอาหารจะสามารถเห็นตัวสัตว์น้ำได้ดีกว่าการให้อาหารเม็ด และไม่มีกลิ่นอาหารเม็ดติดมือ ปกติทางวัดจะจัดน้ำไว้ให้ล้างมือด้วย การเก็บรักษาเงินรายได้จากการจำหน่ายอาหารสัตว์น้ำ และไม่พบว่ามีการกลุ่มคนหรือเอกชนนำอาหารสัตว์น้ำมาขายแข่งกับทางวัด

(1.3) การให้อาหารสัตว์น้ำ ทุกวัดมีการให้อาหารสัตว์น้ำทุกวัน แม้จะไม่มีนักท่องเที่ยว อาหารสัตว์น้ำจะเป็นข้าวกันบาตร ส่วนใหญ่จะให้ในตอนเย็น ยกเว้นวัดบางหญ้าแพรก จังหวัดสมุทรสาคร ช่วงเก็บข้อมูลไม่มีสัตว์น้ำมาอาศัยเพราะน้ำทะเลหนุน ความเค็มของน้ำทะเลทำให้สัตว์น้ำจืดไม่สามารถอาศัยอยู่ได้

(1.4)การจัดทำแพบริเวณทำนน้ำเพื่อเป็นที่ให้อาหารสัตว์น้ำ โดยปกติจะทำด้วยไม้ไผ่และปูพื้นด้วยไม้กระดาน กรณีบางวัดมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากแพจะมีลักษณะแข็งแรงมั่นคงทำด้วยเหล็กและมีหลังคาคลุม มีเก้าอี้ให้นั่งพักผ่อนดูสัตว์น้ำ จากการสำรวจพบว่าส่วนใหญ่มีแพบริเวณทำนน้ำ (ร้อยละ 71.4)

(1.5) ป้ายแนวเขตที่รักษาพืชพันธุ์ ทุกวัดมีป้ายแสดงแนวเขตที่รักษาพืชพันธุ์ แต่จะมากน้อย เก่าใหม่ไปตามงบประมาณของวัด เพราะแทบทุกวัด วัด เป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการทำป้ายแสดงแนวเขต

(1.6) สัตว์น้ำ ปริมาณและชนิดของสัตว์น้ำในบริเวณหน้าวัด มีความแตกต่างกัน ชนิดของสัตว์น้ำจะมีมากชนิดในบริเวณต้นแม่น้ำ คือ ปลาเทโพ ปลาแรด ปลาสรวย ปลาคะเพียน ปลาสังกะวาด ปลาทราย ปลาเก๋า จนถึงจังหวัดสุพรรณบุรี และชนิดจะลดลงในเขตจังหวัดนครปฐม ส่วนใหญ่จะพบ ปลาสรวย ปลาคะเพียน ปลาสังกะวาด และเหลือเพียงสองชนิดในเขตจังหวัดสมุทรสาคร คือ ปลาสรวยและปลาคะเพียน สำหรับปริมาณสัตว์น้ำที่เข้ามาอาศัยขึ้นอยู่กับปริมาณอาหารที่ทางวัดจัดให้ในแต่ละวัน ทั้งนี้หากจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นปริมาณสัตว์น้ำบริเวณหน้าวัดจะมีปริมาณมากตามไปด้วย

(1.7) ด้านนักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่พบว่าเขตจังหวัดสุพรรณบุรี และจังหวัดนครปฐม จะพบนักท่องเที่ยวในปริมาณที่มากในแต่ละวัน เนื่องจากความสะดวกในการเดินทางและวัตถุประสงค์ในการเดินทางของนักท่องเที่ยวโดยปลาหน้าวัดถือเป็นผลพลอยได้จากการท่องเที่ยว และส่วนใหญ่มีจุดประสงค์เพื่อไปทำบุญในวัดและพบ กับเจ้าอาวาสมากกว่า

(1.8) ความเหมาะสมของพื้นที่ สภาพแวดล้อมของบริเวณที่มีการเลี้ยงปลาหน้าวัด ซึ่งส่วนใหญ่มีความเหมาะสม คือ กระแสน้ำไม่ไหลแรง มีเศษกิ่งไม้ที่ตั้งใจทำไว้เพื่อเป็นที่หลบภัยของสัตว์น้ำ (กล้า) ปริมาณน้ำไม่น้อยจนเกินไป ไม่พบว่าการปล่อยน้ำเสียออกจากโรงงานในบริเวณใกล้เคียง ปัญหาใหญ่คือวัชพืช ที่ลอยมากับน้ำเป็นระยะส่วนใหญ่จะใช้ไม้ไผ่เชยให้วัชพืชลอยออกไปให้พ้นบริเวณวัด

(1.9) ด้านความสะอาดในบริเวณที่เลี้ยงปลา พบว่าส่วนใหญ่มีการทำความสะอาดทุกวันเพื่อไว้บริการแก่นักท่องเที่ยว มีการจัดการด้านการจัดเก็บขยะเป็นระยะ มีการเตรียมห้องน้ำไว้บริการ ส่วนใหญ่ห้องน้ำมีปริมาณเพียงพอแต่ไม่สะอาดเท่าที่ควร

(1.10) ป้ายประชาสัมพันธ์ พบว่ามีป้ายประชาสัมพันธ์มากน้อยแตกต่างกัน คือ วัดที่มีนักท่องเที่ยวน้อยจะไม่มีป้ายประชาสัมพันธ์เลย หากนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ป้ายประชาสัมพันธ์ก็เพิ่มจำนวนมากขึ้น ผลการศึกษาพบว่ามีประมาณครึ่งหนึ่ง(ร้อยละ 42.9) ของวัดที่มีการติดป้ายประชาสัมพันธ์

(1.11) กิจกรรมต่อเนื่อง คือ การจัดให้มีกิจกรรมเพิ่มเติมความรู้ให้แก่ผู้มาท่องเที่ยว เกี่ยวกับสัตว์น้ำที่มาอาศัยบริเวณหน้าวัด พบว่ามีเพียง 5 วัด(ร้อยละ 35.7) โดยเฉพาะวัดนางสาว มีการจัดตู้ปลาประมาณ 10 ตู้ให้ผู้มาเที่ยวชมได้ชมลักษณะของปลาแต่ละชนิด และมีมุมอ่านหนังสือให้บริการร่วมด้วย วัดอื่นๆส่วนใหญ่จะติดรูปภาพปลาน้ำจืดในบริเวณแพให้อาหารสัตว์น้ำและมีการเขียนข้อความเตือนใจเกี่ยวกับสัตว์น้ำ เช่นวัดท่ากฤษณา จังหวัดชัยนาท บันทึกไว้ว่า

“ปลาน้อยใหญ่ พลัดถิ่นมา หวังอาศัย
หวังจักได้ มีสุข พันทุกข์เข็ญ
วัดเป็นที่ พิงพิง พันลำเค็ญ
เพราะวัดเป็น แหล่งธรรม น้อมนำใจ
ให้ชีวิต อย่าคิดฆ่า ปลาแหล่งนี้
สร้างกรรมดี คีตนอง จิตผ่องใส
ยึดธรรมะ ละกิเลส พันเภทภัย
ปลาน้อยใหญ่ สุขสันต์ หายหวั่นกลัว
รักษาดัว พลังกรรม อย่าทำชั่ว
จะหมองมัว หม่นไหม้ ไปเมืองผี
จงเลือกทำ แต่กรรม ที่ดีดี
จะได้ที่ สุข สุข พันทุกข์ภัยฯ ”

ตารางที่ 4.13 แสดงศักยภาพที่สังเกตพบของผู้ศึกษาในขณะที่เก็บข้อมูล

	ร้านค้า	ขายอาหารสัตว์น้ำ	มีการให้อาหารสัตว์น้ำ	แพทำน้ำ	ป้ายแนวเขต	ปลา	นักท่องเที่ยว	สภาพเหมาะสม	ความสะอาด	ป้ายประชาสัมพันธ์	กิจกรรมต่อเนื่อง
ปากคลองมะขามเฒ่า	x	x	x	x	x	x	x	x	x	-	-
ทรงสวย	x	x	x	x	x	x	-	x	x	-	-
ท่ากฤษณา	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
สามชุก	-	x	x	x	x	x	-	x	x	x	-
เขาพระ	x	x	x	x	x	x	-	x	x	-	-
พืชมหาราม	-	-	x	-	x	x	-	x	x	-	-
พระนอน	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
ป่าพุดกุ่ม	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
บางสาม	x	x	x	x	x	x	-	x	x	-	-
บางปลา	x	x	x	-	x	x	-	x	x	-	-
บางพระ	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
ทรงคนอง	-	-	x	-	x	x	-	x	x	-	-
นางสาว	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
บางหญ้าแพรก	x	-	-	-	x	-	-	-	x	-	-
รวม (ร้อยละ)	11(78.6)	11(78.6)	13(92.9)	10(71.4)	14(100)	13(92.9)	6 (42.9)	13(92.9)	14(100)	6 (42.9)	5(35.7)

x หมายถึง มี หรือ ดี

- หมายถึง ไม่มี หรือไม่ดี

(2) จากข้อคำถามด้านข้อคิดเห็นของกลุ่มที่ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของการเลี้ยงปลาหน้าวัด จำนวน 10 ข้อ แสดงผลได้ดังนี้ (ภาคผนวกตารางที่ 3)

ความสนใจ พบว่า คนในชุมชนส่วนใหญ่ให้ความสนใจการเลี้ยงปลาหน้าวัดร้อยละ 92.9 ความสนใจเอาใจใส่ต่อการเลี้ยงปลาหน้าวัดของผู้นำในชุมชนมีสูงถึงร้อยละ 91.3 การเอาใจใส่ดูแลของเจ้าหน้าที่รัฐอยู่ในเกณฑ์ที่ดี คือ ร้อยละ 71.4

การจัดการ พบว่ายังคงมีความจำเป็นที่จะต้องจัดเวรยามเพื่อดูแลสัตว์น้ำในช่วงเวลากลางคืน ร้อยละ 59.6 มีแนวเขตที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำชัดเจน ร้อยละ 93.3 การให้ความร่วมมือในการทำการประมงนอกเขตที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ ร้อยละ 39.3 สัตว์น้ำมีอาหารกินตลอดปี ร้อยละ 92.1

สัตว์น้ำ พบว่าสัตว์น้ำมีพื้นที่เพียงพอที่จะอาศัย ร้อยละ 94.8 และปริมาณสัตว์น้ำที่มาอาศัยมีตลอดทั้งปี ร้อยละ 94.1 ความหลากหลายของชนิดพันธุ์สัตว์น้ำที่มาอาศัยบริเวณหน้าวัด ร้อยละ 97.6

สภาพแวดล้อม สภาพของน้ำในแม่น้ำอยู่ในเกณฑ์ดี ร้อยละ 88.5 เกิดน้ำเสียบ่อยครั้ง ร้อยละ 38.9

ด้านการท่องเที่ยว พบว่ามีผู้มาเที่ยวเป็นประจำ ร้อยละ 78.9

จากข้อเท็จจริงที่พบเห็นและความคิดเห็นที่ได้จากการสัมภาษณ์สามารถสรุปได้ว่า ลักษณะในการเลี้ยงปลาหน้าวัดในลำน้ำท่าจีนอยู่ในเกณฑ์ที่ดี ไม่ว่าจะเป็นด้านการจัดการ สภาพแวดล้อมของแม่น้ำ สัตว์น้ำที่เข้ามาอาศัย ตลอดจนความสนใจของทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็น กลุ่มชาวบ้าน กลุ่มผู้นำ และกลุ่มของข้าราชการของรัฐ และความสนใจของพระสงฆ์

4.4 การมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด

รูปแบบการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด

จากการศึกษาเอกสารและการให้นิยามปฏิบัติการ ผู้ศึกษาได้แบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดไว้ 4 รูปแบบ คือ

(1) การมีส่วนร่วมในการวางแผน

- (2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ
- (3) การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์
- (4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

4.4.1 รูปแบบการมีส่วนร่วมในการวางแผน

จากการศึกษาจะสนใจเกี่ยวกับบทบาทในการมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรม การประชุม การเสนอความคิด และการจัดแบ่งหน้าที่ จากการศึกษาพบว่า (ภาคผนวก ตารางที่ 4 และ 5)

กลุ่มพระสงฆ์ มีบทบาทในการกำหนดทิศทางของการดำเนินงานมากที่สุด รองลงมาคือกลุ่มผู้นำและกลุ่มประชาชน ตามลำดับ

กลุ่มพระสงฆ์ มีบทบาทในการดำเนินงานมากที่สุด (73.8 % , 55.7% และ 50%) รองลงมาคือกลุ่มผู้นำ และกลุ่มประชาชน (71.4 % , 55.7% และ 50%) ตามลำดับ

ความต้องการเข้าไปร่วมหารือ กลุ่มพระสงฆ์มีความต้องการมากที่สุด รองลงมา คือกลุ่มผู้นำและกลุ่มประชาชน (76.2 % , 70% และ 56.4%) ตามลำดับ

การเสนอความคิดเห็น กลุ่มพระสงฆ์มีบทบาทมากที่สุด รองลงมา คือกลุ่มประชาชน และกลุ่มผู้นำ (73.8 % , 65.7% และ 62.9%) ตามลำดับ

สรุปการมีส่วนร่วมในการวางแผน พบว่า กลุ่มพระสงฆ์เป็นกลุ่มที่มีบทบาทมากที่สุด รองลงมา คือกลุ่มผู้นำ และกลุ่มประชาชน โดยมีคะแนนเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมในการวางแผน เท่ากับ 27.0238 , 26.4429 และ 24.9643 คะแนน ตามลำดับ และจากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยพบว่า พบความแตกต่างระหว่างกลุ่มประชาชนกับกลุ่มพระสงฆ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ $\alpha = 0.01$ และพบว่ามีค่าแตกต่างของค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมในการวางแผนระหว่างกลุ่มประชาชนและกลุ่มผู้นำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = 0.05$ ดังตารางที่ 4.14

ตารางที่ 4.14 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมในการวางแผนเลี้ยงปลาหน้า
วัด จำแนกตามสถานภาพทางสังคม

สถานภาพทางสังคม	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	p-value
ประชาชนทั่วไป	140	24.9643	3.948	0.048*
ผู้นำ	70	26.4429	5.516	
ประชาชนทั่วไป	140	24.9643	3.948	0.005**
พระสงฆ์	42	27.0238	4.677	
ผู้นำ	70	26.4429	5.516	0.570
พระสงฆ์	42	27.0238	4.677	

4.4.2 รูปแบบการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติเกี่ยวกับการเลี้ยงปลาหน้าวัด

พบว่ากิจกรรมที่มีการปฏิบัติมากที่สุดแบ่งออกในลักษณะความถี่จากมากไปหาน้อยในแต่ละความถี่ ดังนี้ (ภาคผนวก ตารางที่ 4 และ 6)

กิจกรรมการให้อาหารสัตว์น้ำ ประมาณครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างมีการให้อาหารสัตว์น้ำ(ร้อยละ 52.4) โดยมีพระสงฆ์มีส่วนร่วมมากที่สุด รองลงมา คือผู้นำ และประชาชน (92.9% , 61.4% และ 35.7%) ตามลำดับ

ด้านการสนับสนุนวัสดุเพื่อดำเนินการเลี้ยงปลาหน้าวัด พบว่าประมาณหนึ่งในสามของกลุ่มตัวอย่างสนับสนุนวัสดุ (ร้อยละ 31) โดยมีพระสงฆ์สนับสนุนมากเป็นอันดับหนึ่ง โดยผู้นำและประชาชน สนับสนุนรองลงมา (81% , 37.1% และ 12.9%) ตามลำดับ

ด้านการสนับสนุนเงิน เพื่อดำเนินการเลี้ยงปลาหน้าวัด พบว่า หนึ่งในสี่ของกลุ่มตัวอย่างสนับสนุนเงิน (ร้อยละ 25) โดยกลุ่มพระสงฆ์สนับสนุนเงินมากเป็นอันดับหนึ่ง ผู้นำและประชาชน สนับสนุนรองลงมา (54.8% , 34.3% และ 11.4%) ตามลำดับ

ด้านการสนับสนุนแรงงานและการห้ามปรามผู้ที่เข้ามาจับสัตว์น้ำบริเวณหน้าวัด มีส่วนร่วมใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 23

ด้านการช่วยประชาสัมพันธ์การเลี้ยงปลาหน้าวัด เป็นส่วนร่วมที่ต่ำสุดที่มีการปฏิบัติ (18.7%)

ในส่วนที่ละเว้นการกระทำมีค่าใกล้เคียงกัน คือไม่เคยจับสัตว์น้ำบริเวณหน้าวัด (99%) ใกล้เคียงกับการไม่ทิ้งขยะมูลฝอยลงในแม่น้ำ (98.4%)

สรุปการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ พระสงฆ์เป็นกลุ่มที่มีส่วนร่วมมากที่สุด ตามมาด้วยผู้นำและประชาชน โดยมีคะแนนเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ 33.5476 , 26.9429 และ 19.1357 คะแนน ตามลำดับ

นอกจากนี้ยัง พบว่ามีความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติระหว่างกลุ่มของประชาชน กลุ่มผู้นำ และกลุ่มพระสงฆ์ อย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ ที่ $\alpha = 0.01$ ดังตารางที่ 4.15

ตารางที่ 4.15 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติในการเลี้ยงปลาหน้าวัด จำแนกตามสถานภาพทางสังคม

สถานภาพทางสังคม	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	p-value
กลุ่มประชาชน	140	19.1357	6.303	0.000**
กลุ่มผู้นำ	70	26.9429	8.529	
กลุ่มประชาชน	140	19.1357	6.303	0.000**
กลุ่มพระสงฆ์	42	33.5476	7.239	
กลุ่มผู้นำ	70	26.9429	8.529	0.000**
กลุ่มพระสงฆ์	42	33.5476	7.239	

4.4.3 การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากการเลี้ยงปลาหน้าวัด

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ พบว่ารูปแบบในการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ ชุมชนได้รับประโยชน์ ดังนี้ (ภาคผนวก ตารางที่ 4 และ 7)

ด้านความสบายใจเมื่อได้ให้อาหารสัตว์น้ำ พบว่าชุมชนโดยรวมได้รับประโยชน์ร้อยละ 99.6 โดยทั้งหมดของพระสงฆ์และผู้นำเห็นว่าสบายใจเมื่อให้อาหารสัตว์น้ำ(ร้อยละ 100) ส่วนใหญ่ของประชาชนเห็นว่าสบายใจ (ร้อยละ 99.3)

ด้านการใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ พบว่า ทุกกลุ่มเห็นว่าการเลี้ยงปลาหน้าวัดเหมาะสำหรับการเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ (ร้อยละ 100)

ด้านการทำให้ครอบครัวเข้าใจชีวิตความเป็นอยู่ของสัตว์น้ำมากขึ้น ทุกกลุ่มของกลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจชีวิตความเป็นอยู่ของสัตว์น้ำ (ร้อยละ 96.8) โดยผู้นำเข้าใจมากที่สุด ประชาชนเป็นกลุ่มที่ได้รับประโยชน์รองลงมา ในด้านนี้พระสงฆ์ ได้รับประโยชน์น้อยกว่าทุกกลุ่ม (100% ,96.4 % และ 92.9 %) ตามลำดับ

ด้านการทำให้เสียเวลาประกอบอาชีพเพื่อมาช่วยเลี้ยงปลาหน้าวัดพบว่า โดยรวมแล้วไม่เสียเวลา (ร้อยละ 81.3) ประชาชนคิดว่าไม่เสียเวลามากเป็นอันดับหนึ่ง โดยมีผู้นำรองลงมาและพระสงฆ์เป็นอันดับสุดท้าย (85% , 77.1% และ 76.2%) ตามลำดับ ซึ่งมีความเป็นไปได้ว่ากลุ่มพระสงฆ์ต้องใช้เวลาให้กับการเลี้ยงปลาหน้าวัดมากที่สุด

ด้านการเสียประโยชน์จากการห้ามจับสัตว์น้ำในเขตหน้าวัด พบว่าชุมชนส่วนใหญ่ไม่เสียประโยชน์ถึงร้อยละ 96 และพบว่าผู้เสียประโยชน์อยู่ในกลุ่มประชาชน จำนวน 10 รายจาก 140 ราย(ร้อยละ 7.14) ส่วนพระสงฆ์และผู้นำ ไม่คิดว่าเสียประโยชน์

ด้านการได้รับบุญกุศล พบว่าชุมชนส่วนใหญ่ได้รับบุญกุศลถึงร้อยละ 96 โดยพระสงฆ์และผู้นำ ได้รับบุญกุศลทุกคน (ร้อยละ 100) ประชาชน ได้รับบุญกุศลรองลงมา(ร้อยละ 93.1) โดยพบว่าผู้นับถือศาสนาอิสลามทุกคนคิดว่าไม่ได้รับบุญกุศล เชื่อว่าศาสนาเกี่ยวกับการเลี้ยงปลาหน้าวัด และบุญกุศลที่จะได้รับไม่เกี่ยวข้องกัน

ด้านการเลี้ยงปลาหน้าวัดทำให้รู้จักสัตว์น้ำมากขึ้นนั้น พบว่า ชุมชนส่วนใหญ่ได้รู้จักสัตว์น้ำเพิ่มขึ้น (ร้อยละ 96) โดยผู้นำรู้จักเพิ่มมากที่สุดตามด้วยประชาชน และพระสงฆ์ (97.1 % , 95.7% และ 95.2 %) ตามลำดับ

ด้านความสกปรกจากคนที่มาเที่ยว พบว่าชุมชนส่วนใหญ่ไม่ได้รับความเดือดร้อน คิดเป็นร้อยละ 84.5 กลุ่มที่ได้รับความเดือดร้อนมากที่สุด คือพระสงฆ์ และรองลงมา คือประชาชนและผู้นำ (19 % ,16.4% และ 11.4%) ตามลำดับ ซึ่งในด้านความสกปรก นั้นสามารถอธิบายได้ว่า บริเวณที่เลี้ยงปลาหน้าวัดอยู่ในความรับผิดชอบของ

พระสงฆ์ จำเป็นต้องรักษาความสะอาด ทำให้ได้รับผลกระทบมากกว่ากลุ่มอื่นๆ ในชุมชน

การที่ลูกหลานได้ประโยชน์จากการเลี้ยงปลาหน้าวัด ชุมชนส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์มาก (ร้อยละ 93.7) โดยพระสงฆ์ได้รับประโยชน์มากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมา คือผู้นำและประชาชน (95.2 % , 94.3% และ 92.9%) ตามลำดับ

การนำรายได้จากการเลี้ยงปลามาใช้จ่าย โดยรวมแล้วชุมชนคิดว่า วัดใช้จ่ายเหมาะสมแล้ว ร้อยละ 92.3 โดยในกลุ่มประชาชนแสดงความคิดว่าวัดใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็นมากเป็นอันดับหนึ่ง กลุ่มผู้นำและพระสงฆ์เห็นว่าใช้จ่ายเหมาะสมดีแล้ว โดยผู้นำและประชาชนเห็นว่าเหมาะสมลดลง (95.2% 94.3%และ 92.1%) ตามลำดับ

สรุปมีคะแนนเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ในกลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มผู้นำ และกลุ่มประชาชนเท่ากับ 33.8333 ,33.70 และ 33.0214 คะแนน ตามลำดับ ซึ่งมีค่าใกล้เคียงกันมาก(คะแนนเต็ม 40 คะแนน)

นอกจากนี้ยังพบว่า มีความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ระหว่างกลุ่มของประชาชน กลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มพระสงฆ์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ $\alpha = 0.05$ ดังตารางที่ 4.16 ทำให้สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ของทุกกลุ่มมีความใกล้เคียงกัน หรือทุกๆกลุ่มเห็นว่าการเลี้ยงปลาหน้าวัดเป็นประโยชน์ต่อคนใกล้เคียงกัน

ตารางที่ 4.16 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากการเลี้ยงปลาหน้าวัด

สถานภาพทางสังคม	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	p-value
กลุ่มประชาชน	140	33.0214	3.184	0.1580
กลุ่มผู้นำ	70	33.7000	3.449	
กลุ่มประชาชน	140	33.0214	3.184	0.2390
กลุ่มพระสงฆ์	42	33.8333	7.239	
กลุ่มผู้นำ	70	33.7000	3.449	0.8540
กลุ่มพระสงฆ์	42	33.8333	7.239	

4.4.4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการเลี้ยงปลาหน้าวัด

ผลจากการศึกษาการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการเลี้ยงปลาหน้าวัดพบว่าชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ดังนี้ (ภาคผนวก ตารางที่ 4 และ 8)

การเข้าร่วมประชุม สรุปปัญหาเกี่ยวกับปลาหน้าวัด พบว่ามีการเข้าร่วมประชุมทุกครั้ง ร้อยละ 26.2 และพระสงฆ์ มีการประชุมสรุปปัญหาทุกครั้งมากที่สุด รองลงมาคือผู้นำ และประชาชน (69% , 40% และ 6.4%) ตามลำดับ

การร่วมเสนอปัญหาที่พบเห็นในการเลี้ยงปลาหน้าวัด พบว่า ชุมชนมีการเสนอปัญหาทุกครั้ง เพียงร้อยละ 25.8 โดยสองในสามของพระสงฆ์ มีการเสนอปัญหามากที่สุด รองลงมาคือผู้นำและประชาชน (61.9% , 41.4% และ 7.1%) ตามลำดับ

สำหรับการเสนอสาเหตุของปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น พบว่าชุมชนมีการเสนอเพียง ร้อยละ 24.2 โดยสองในสามของพระสงฆ์ มีการเสนอสาเหตุของปัญหาทุกครั้ง ผู้นำและประชาชน มีการเสนอน้อยกว่า (61.9% , 35.7% และ 7.1%) ตามลำดับ

การเสนอวิธีแก้ปัญห พบว่าชุมชนเสนอเพียง ร้อยละ 23.8 โดยพระสงฆ์ มีการเสนอมากที่สุด ผู้นำและประชาชนเสนอรองลงมา (57.1% , 40% และ 5.7%) ตามลำดับ

การเสนอวิธีการใช้จ่ายรายได้จากการเลี้ยงปลาหน้าวัด พบว่าชุมชนมีการเสนอน้อยมากเพียงร้อยละ 18.7 และพบว่าพระสงฆ์ มีการเสนอวิธีใช้จ่ายมากที่สุด ผู้นำและประชาชนมีการเสนอวิธีการใช้จ่ายน้อยกว่า (42.9% , 28.6% และ 6.4%) ตามลำดับ

การรับทราบรายได้ของวัดจากการเลี้ยงปลา พบว่าชุมชนรับรู้เพียงร้อยละ 25.4 โดยกลุ่มที่รับรู้มากที่สุด คือพระสงฆ์ รองลงมาคือผู้นำและประชาชน (64.3% , 35.7% และ 8.6%) ตามลำดับ

การรวมตัวเพื่อร้องเรียนต่อทางราชการเกี่ยวกับปัญหาปลาหน้าวัดมีน้อยมากคิดเป็นร้อยละ 2.8 โดยพบว่าพระสงฆ์ มีการร้องเรียนมากที่สุด รองลงมาคือประชาชนและผู้นำ (7.1% , 2.1% และ 1.4 %) ตามลำดับ

การจัดเก็บรายได้มีกรรมกรรับรู้ พบว่าชุมชนทราบ ร้อยละ 43.3 ซึ่งเป็นบทบาทที่มีมากที่สุดในการประเมินผล โดยพบว่าพระสงฆ์ มีส่วนในการจัดเก็บรายได้มากที่สุด รองลงมาคือผู้นำและประชาชน (61.9% , 61.4% และ 28.6 %) ตามลำดับ

โดยสรุปแล้วพบว่ากลุ่มของพระสงฆ์ มีบทบาทในการประเมินผลมากที่สุด รองลงมา คือกลุ่มผู้นำและกลุ่มประชาชน โดยมีค่าเฉลี่ยของคะแนนการมีส่วนร่วมในการประเมินผล เท่ากับ 12.5238 , 8.6714 และ 2.3143 คะแนน ตามลำดับ

ตารางที่ 4.17 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมในการประเมินผลในการเลี้ยงปลาหน้าวัด จำแนกตามสถานภาพเฉลี่ยทางสังคม

สถานภาพทางสังคม	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	p-value
กลุ่มประชาชน	140	2.3143	4.353	0.000**
กลุ่มผู้นำ	70	8.6714	6.388	
กลุ่มประชาชน	140	2.3143	4.353	0.000**
กลุ่มพระสงฆ์	42	12.5238	6.725	
กลุ่มผู้นำ	70	8.6714	6.388	0.000**
กลุ่มพระสงฆ์	42	12.5238	6.725	

นอกจากนี้ยังพบว่ามีความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมในการประเมินผลในทุกกลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = 0.01$ ดังตารางที่ 4.17

4.4.5 การมีส่วนร่วมในภาพรวมของชุมชน

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมในภาพรวมของชุมชน พบว่าชุมชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดในระดับปานกลาง (70.2%) โดยมีระดับของการมีส่วนร่วมในระดับสูง (17.1%) และระดับต่ำ (12.7%) ใกล้เคียงกัน สำหรับประชาชนส่วนใหญ่ (76.4%) มีส่วนร่วมในระดับปานกลาง โดยมีส่วนร่วมในระดับต่ำค่อนข้าง

น้อย (20%) และระดับสูงน้อยมาก (3.6%) โดยเมื่อเทียบกับผู้นำชุมชน พบว่ามีส่วนร่วมระดับปานกลางเป็นส่วนใหญ่ (71.4%) ซึ่งใกล้เคียงกับประชาชนและมีส่วนร่วมระดับสูง (24.3%) มากกว่าระดับต่ำ (4.3%) ซึ่งตรงกันข้ามกับประชาชน

ตารางที่ 4.18 ระดับการมีส่วนร่วมการเลี้ยงปลาหน้าวัด จำแนกตามสถานภาพทางสังคม

สถานภาพทางสังคม	ประชาชน	ผู้นำ	พระสงฆ์	รวม
ระดับ	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
คะแนน 29-78 คะแนน ระดับต่ำ	28 (20)	3 (4.3)	1 (2.4)	32 (12.7)
คะแนน 79-117 คะแนน ระดับปานกลาง	107 (76.4)	50 (71.4)	20 (47.6)	177 (70.2)
คะแนน 116-169 คะแนน ระดับสูง	5 (3.6)	17 (24.3)	21 (50)	43 (17.1)
ค่าเฉลี่ย	79.44	95.76	106.93	88.55
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	12.67	17.62	16.93	18.40
คะแนนสูงสุด	129	138	139	139
คะแนนต่ำสุด	59	66	69	59

คะแนนเฉลี่ย = 88.55 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 18.40 คะแนน
คะแนนต่ำสุด = 59 คะแนน คะแนนสูงสุด = 139.00 คะแนน

ส่วนในกลุ่มพระสงฆ์ พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูงถึงครึ่งหนึ่ง (50%) และมีส่วนร่วมในระดับกลางเกือบครึ่งหนึ่ง (47.6%) ส่วนระดับต่ำน้อยมากเพียง (2.4%)
ดังตารางที่ 4.18

และพบว่ามีความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมระหว่างในทุกกลุ่ม คือกลุ่มประชาชน กลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มพระสงฆ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = 0.01$ ดังตารางที่ 4.19

ตารางที่ 4.19 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดของชุมชนเฉลี่ย จำแนกตามสถานภาพทางสังคม

สถานภาพทางสังคม	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	p-value
กลุ่มประชาชน	140	79.4357	12.674	0.000**
กลุ่มผู้นำ	70	95.7571	17.622	
กลุ่มประชาชน	140	79.4357	12.674	0.000**
กลุ่มพระสงฆ์	42	106.9286	16.927	
กลุ่มผู้นำ	70	95.7571	17.622	0.001**
กลุ่มพระสงฆ์	42	106.9286	16.927	

สรุปการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดของชุมชน ได้ดังนี้ กลุ่มที่มีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดมากที่สุดคือ กลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มที่มีส่วนร่วมรองลงมาคือ ผู้นำและประชาชน โดยมีค่าเฉลี่ยของคะแนนการมีส่วนร่วม คิดเป็น 106.93 95.76 และ 79.44 คะแนน ตามลำดับ ในทุกรูปแบบการมีส่วนร่วม คือ

(1) การมีส่วนร่วมในการวางแผน พระสงฆ์ มีส่วนร่วมมากที่สุด ผู้นำและประชาชนอยู่ในระดับรองลงมา

(2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ พระสงฆ์ มีส่วนร่วมมากที่สุด ผู้นำและประชาชนอยู่ในระดับรองลงมา

(3) การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ ทุกกลุ่มได้รับใกล้เคียงกัน

(4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล พระสงฆ์ มีส่วนร่วมมากที่สุด ผู้นำและประชาชนอยู่ในระดับรองลงมา

4.5 ปัจจัยที่มีอิทธิพลกับการมีส่วนร่วม

4.5.1 การรับข้อมูลข่าวสารในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ

จากการศึกษาเรื่องการรับข้อมูลข่าวสารในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำพบว่า ระดับการรับข้อมูลข่าวสารของชุมชนในลำน้ำท่าจีน มากกว่าครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างได้รับในระดับปานกลาง (71.4%) โดยมีการรับข้อมูลข่าวสารระดับต่ำ (16.3%) จำนวนมากกว่าระดับสูง (12.3) และข้อมูลข่าวสารที่ชุมชนได้รับสามารถจำแนกได้ 3 ลักษณะ คือ (ภาคผนวก ตารางที่ 9)

ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำที่ได้รับจากทางราชการ

(1) ข้อมูลที่ได้จากเจ้าหน้าที่ประมง พบว่า ชุมชน ได้รับข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ประมง ร้อยละ 26.6 โดยกลุ่มผู้นำได้รับมากที่สุด พระสงฆ์และประชาชนได้รับในระดับรองลงมา ตามลำดับ (34.2% ,26.3 % และ 22.9%)

(2) ข้อมูลที่ได้จากเจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานอื่นๆ เช่นพัฒนากร ปลัดอำเภอ พบว่าชุมชนได้รับร้อยละ 13.5 พระสงฆ์ได้รับมากที่สุด ผู้นำและประชาชนได้รับในระดับรองลงมา ตามลำดับ (26.2 % , 14.3% และ 9.3%)

(3) การได้รับจากการอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ โดยรวมแล้วชุมชนได้รับการอบรมน้อยมาก (ร้อยละ3.6) ประชาชนได้รับการอบรมมากที่สุด ผู้นำและพระสงฆ์เป็นลำดับรองลงมาตามลำดับ (4.3% 2.9%และ,2.4%)

ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำที่ได้รับจากชุมชน

(1) ข่าวสารที่ได้รับจากผู้นำชุมชน พบว่ามากกว่าครึ่งหนึ่งได้รับข่าวสารจากผู้นำ(ร้อยละ 63.5) ผู้นำได้รับมากที่สุด พระสงฆ์และประชาชนได้รับข่าวสารจากผู้นำ รองลงมา ตามลำดับ (72.9 % , 69.9% และ57.1 %)

(2)ข่าวสารที่ได้รับจากเจ้าอาวาส พบว่าพระสงฆ์ได้รับมากที่สุด ผู้นำและประชาชนได้รับต่ำกว่า ตามลำดับ (88.1% , 84.3% และ74.3 %)

(3) ข่าวสารที่ได้รับจากพระสงฆ์ พบว่ามากกว่าสามในสี่ของกลุ่มตัวอย่างได้รับมาก(ร้อยละ 79.8) โดยพระสงฆ์ได้รับมากที่สุด ผู้นำและประชาชนได้รับต่ำกว่า ตามลำดับ (90.5% ,88.6 % และ 72.1 %)

(4) ข่าวสารที่ได้รับจากกรรมการหมู่บ้าน พบว่าประมาณครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างได้รับข่าวสารจากกรรมการหมู่บ้าน (ร้อยละ 53.6) โดยพระสงฆ์ ได้รับมากที่สุด ผู้นำและประชาชนได้รับต่ำกว่า ตามลำดับ (66.7% , 60% และ 46.4%)

(5) ข่าวสารที่ได้รับจากเพื่อนบ้าน พบว่าชุมชนได้รับร้อยละ 33.6 โดยประชาชนได้รับมากที่สุด พระสงฆ์และผู้นำได้รับต่ำกว่า ตามลำดับ (49.3% 26.2% และ 5.7%)

ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำที่มาจากสื่อสารมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์

(1) ข่าวสารที่ได้รับจากสิ่งตีพิมพ์ พบว่าชุมชนได้รับร้อยละ 16.7 โดยพระสงฆ์ได้รับมากที่สุด ประชาชนและผู้นำได้รับต่ำกว่า ตามลำดับ (21.4% 20.7, % และ 5.7%)

(2) ข่าวสารที่ได้รับจากวิทยุ พบว่าชุมชนได้รับร้อยละ 33.3 โดยพระสงฆ์ได้รับมากที่สุด ประชาชนและผู้นำได้รับต่ำกว่า (45.2%,33.6%และ 25.7%) ตามลำดับ

(3) ข่าวสารที่ได้รับจากโทรทัศน์ พบว่าชุมชนได้รับร้อยละ 45.2 โดยประชาชนได้รับมากที่สุด พระสงฆ์และผู้นำได้รับต่ำกว่า (49.3% 47.6% และ 35.7%) ตามลำดับ

สรุป การส่งข่าวสารถึงชุมชนด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ ในกรณีการเลี้ยงปลาหน้าวัด สามารถส่งข่าวสารโดยทางเจ้าอาวาสและกำนัน/ผู้ใหญ่บ้านจะถึงชุมชนได้ดีที่สุด และคะแนนเฉลี่ยของการได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ กลุ่มพระสงฆ์ มีคะแนนมากที่สุด กลุ่มผู้นำและกลุ่มประชาชนอยู่ในลำดับรองลงมา คือ 25.1667 , 22.5286 และ 20.7429 คะแนน ตามลำดับ (ภาคผนวกตารางที่ 15)

และพบว่าคะแนนเฉลี่ยของการได้รับข้อมูลข่าวสารระหว่างกลุ่มประชาชนและกลุ่มพระสงฆ์ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = 0.01$ และพบว่ากลุ่มประชาชนกับกลุ่มผู้นำ และ กลุ่มผู้นำกับกลุ่มพระสงฆ์ มีความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยของการได้รับข้อมูลข่าวสาร อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ $\alpha = 0.05$ ดังตารางที่ 4.20 (ภาคผนวกตารางที่ 16)

ตารางที่ 4.20 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของการรับรู้ข่าวสารในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากร
สัตว์น้ำจำแนกตามสถานภาพทางสังคม

สถานภาพทาง สังคม	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	p-value
ประชาชนทั่วไป	140	20.7429	8.515	0.1040
ผู้นำ	70	22.5286	6.869	
ประชาชนทั่วไป	140	20.7429	8.525	0.003**
พระสงฆ์	42	25.1667	7.868	
ผู้นำ	70	22.5286	6.869	0.065
พระสงฆ์	42	25.1667	7.868	

และพบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ข่าวสารด้านอนุรักษ์
ทรัพยากรสัตว์น้ำกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด ดังตารางที่ 4.21 (ภาคผนวก
ตารางที่ 17)

(1) ภาพรวมของชุมชน

พบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ข่าวสารด้านอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ
กับการมีส่วนร่วมในการวางแผน ในการปฏิบัติ ในการประเมินผล และ การมีส่วนร่วม
ในภาพรวมของชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = 0.001$ ($r = 0.3603^{**}$,
 0.3207^{**} , 0.2624^{**} และ 0.3559^{**}) ตามลำดับ

(2) กลุ่มประชาชน

พบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่าง การรับรู้ข่าวสารด้านอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ
กับการมีส่วนร่วมในการวางแผน ในการปฏิบัติ ในการประเมินผล และการมีส่วนร่วม
ในภาพรวมของกลุ่มประชาชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = 0.001$ ($r =$
 0.4042^{**} , 0.3717^{**} , 0.3216^{**} และ 0.4236^{**}) ตามลำดับ

(3) กลุ่มผู้นำ

พบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างการรู้ข่าวสารด้านอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ กับการมีส่วนร่วมในการวางแผน และการมีส่วนร่วมในภาพรวมของกลุ่มผู้นำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = 0.01$ ($r = 0.3380^*$ และ 0.3046^*) ตามลำดับ

(4) กลุ่มพระสงฆ์

พบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างการรู้ข่าวสารด้านอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ กับการมีส่วนร่วมในการวางแผน ในการปฏิบัติ ในการรับประโยชน์ ในการประเมินผล และการมีส่วนร่วมในภาพรวมของกลุ่มพระสงฆ์ อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = 0.01$ ($r = 0.1881$, 0.0814 , -0.1028 , -0.0985 และ 0.0230) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.21 แสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ข่าวสารด้านอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด

ตัวแปรอิสระ	การมีส่วนร่วม n= 252				การมีส่วนร่วม
	ในการวางแผน	ในการปฏิบัติ	ในการรับประโยชน์	ในการประเมินผล	
การได้รับข่าวสารฯ ในภาพรวม	0.3603**	0.3207**	0.0633	0.2624**	0.3559**
การได้รับข่าวสารฯ ของกลุ่มประชาชน	0.4042**	0.3717**	0.0092	0.3216**	0.4236**
การได้รับข่าวสารฯ ของกลุ่มผู้นำ	0.3380*	0.1722	0.2484	0.1844	0.3046*
การได้รับข่าวสารฯ ของกลุ่มพระสงฆ์	0.1881	0.0814	-0.1028	-0.0985	0.0230

สรุป การได้รับข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดในระดับปานกลาง ($p \leq 0.001$)

4.5.2 ความรู้ในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ

จากการศึกษาเรื่องความรู้ในเรื่องในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ พบว่าระดับความรู้ในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำส่วนใหญ่ของกลุ่มตัวอย่าง อยู่ในระดับปานกลาง(ร้อยละ 77.77) ในระดับต่ำร้อยละ12.3 และในระดับสูงร้อยละ 9.92 ตามลำดับ (ภาคผนวกตารางที่ 4 และ 10)

โดยมีความรู้ด้านการอนุรักษ์ในด้านต่างๆดังนี้

(1) การทราบสาเหตุที่สัตว์น้ำในแม่น้ำตายครั้งละมากๆ ชุมชนทราบร้อยละ 56.3 โดยผู้นำทราบสาเหตุมากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือพระสงฆ์และประชาชน (58.6%,57.1%และ 56.3%) ตามลำดับ

(2) ทราบว่าสามารถประกอบอาชีพประมงในแม่น้ำทำเงินได้เมื่อมีการเลี้ยงปลาหน้าวัด ชุมชนเข้าใจถูกต้องร้อยละ 88.9 โดยพระสงฆ์เข้าใจถูกต้องมากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือประชาชน และผู้นำ (92.9%,90%และ 84.3%) ตามลำดับ

(3) วัตถุประสงค์ของการเลี้ยงปลาหน้าวัดเพื่อเพิ่มปริมาณปลาในแม่น้ำทำเงิน ชุมชนเข้าใจในวัตถุประสงค์ ร้อยละ 96.4 ประชาชน ผู้นำและพระสงฆ์ เข้าใจวัตถุประสงค์ใกล้เคียงกัน (81.4% ,81.4% และ 81.0%) ตามลำดับ

(4) สำหรับวัตถุประสงค์เพื่อ สงวนแหล่งปลอดภัยไว้ให้สัตว์น้ำอาศัย ชุมชนเข้าใจในวัตถุประสงค์ ร้อยละ 81.3 พระสงฆ์ ผู้นำและประชาชน เข้าใจวัตถุประสงค์ใกล้เคียงกัน (97.6% ,97.1% และ 95.7%) ตามลำดับ

(5) การอนุรักษ์สัตว์น้ำเป็นการนำสัตว์น้ำมาใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า ชุมชนเข้าใจในความหมายการอนุรักษ์ ร้อยละ 93.3 พระสงฆ์ ผู้นำและประชาชน เข้าใจความหมายในการอนุรักษ์ใกล้เคียงกัน (97.6% ,97.1% และ 90%) ตามลำดับ

(6) อาหารปลาที่ดีจะทำให้ปลามีสุขภาพที่ดี ชุมชนทราบร้อยละ 73.4 ประชาชน ทราบมากที่สุด ผู้นำและพระสงฆ์ ทราบในระดับรองลงมา (76.4% ,75.7% และ 59.5%) ตามลำดับ

(7) การใช้ยาเบื่อเมาเป็นการทำลายสัตว์น้ำ ชุมชนทราบร้อยละ 84.9 โดยพระสงฆ์ทราบมากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือประชาชน และผู้นำ (88.1%,85.7%และ 81.4%) ตามลำดับ

(8) การใช้ไฟฟ้าจับสัตว์น้ำก็เป็นการทำลายสัตว์น้ำ ชุมชนทราบร้อยละ 90.9 โดยผู้นำทราบมากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือพระสงฆ์และประชาชน (98.6%,97.6%และ 85%) ตามลำดับ

(9) การไม่ทิ้งขยะมูลฝอยลงในแหล่งน้ำก็เป็นการอนุรักษ์สัตว์น้ำ ชุมชนทราบร้อยละ 96.8 โดยประชาชนทราบมากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือพระสงฆ์และผู้นำ (98.6%,97.6%และ 85%) ตามลำดับ

(10) การจับปลาที่โคเค็ม้วยมาบริโภคแต่เพียงพอดีถือว่าการอนุรักษ์สัตว์น้ำ ชุมชนทราบร้อยละ 80.6 พระสงฆ์ทราบมากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือผู้นำและประชาชน (83.3%,81.4%และ 79.3%) ตามลำดับ

(11) การงดจับปลาที่มีไข่มากิน ชุมชนทราบร้อยละ 69.4 โดยประชาชนทราบเท่ากับผู้นำ ส่วนพระสงฆ์ ค่ำที่สุด(70%,70%และ 66.7%) ตามลำดับ

(12) การไม่ทำให้น้ำสกปรกก็เป็นการอนุรักษ์สัตว์น้ำอีกวิธีหนึ่ง ชุมชนทราบร้อยละ 93.3 โดยผู้นำทราบมากเป็นอันดับหนึ่ง ประชาชนและพระสงฆ์ ทราบในระดับที่ลดลง (94.3% , 93.6%และ 90.5%) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.22 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของความรู้ในเรื่องการทรัพยากรสัตว์น้ำของ
ชุมชน

สถานภาพทางสังคม	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	p-value
ประชาชน	140	41.0786	3.548	0.816
ผู้นำ	70	41.2	3.557	
ประชาชน	140	41.0786	3.548	0.139
พระสงฆ์	42	42.00	3.422	
ผู้นำ	70	41.2	3.557	0.245
พระสงฆ์	42	42.00	3.422	

(13) ทำการประมง บริเวณหน้าวัดเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย ชุมชนทราบข้อกฎหมายร้อยละ 77 โดย ประชาชนทราบมากเป็นอันดับหนึ่ง พระสงฆ์ และผู้นำทราบใกล้เคียงกัน (78.6% , 76.2%และ 74.3%) ตามลำดับ

และพบว่าค่าเฉลี่ยของความรู้ในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำระหว่างกลุ่มประชาชนกับกลุ่มผู้นำและกลุ่มพระสงฆ์ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ $\alpha = 0.05$ ดังตารางที่ 4.22

และพบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด ดังตารางที่ 4.23

(1) ภาพรวมของชุมชน

พบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำกับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การรับประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในภาพรวมของชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = 0.001$ ($r = 0.3832^{**}$, 0.2185^{**} และ 0.2619^{**}) และพบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำกับการมีส่วนร่วมในการประมงผล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = 0.01$ ($r = 0.1527^{*}$)

(2) กลุ่มประชาชน

พบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำกับการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = 0.001$ ($r = 0.4119^{**}$) และ มีความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดในภาพรวมของกลุ่มประชาชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = 0.01$ ($r = 0.2318^{*}$)

(3) กลุ่มผู้นำ

พบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดในการรับประโยชน์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = 0.01$ ($r = 0.3593^{*}$)

(4) กลุ่มพระสงฆ์

พบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดในการปฏิบัติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = 0.001$ ($r = 0.4284^{**}$)

ตารางที่ 4.23 แสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด

ตัวแปรอิสระ	การมีส่วนร่วม n= 252				การมีส่วนร่วม
	ในการวางแผน	ในการปฏิบัติ	ในการรับประโยชน์	ในการประเมินผล	
ความรู้ในการอนุรักษ์ในภาพรวม	0.1092	0.3832**	0.2185**	0.1527*	0.2619**
ความรู้ในการอนุรักษ์ของกลุ่มประชาชน	0.0439	0.1433	0.4119**	0.1265	0.2318*
ความรู้ในการอนุรักษ์ของกลุ่มผู้นำ	0.1099	0.2187	0.3593*	0.1190	0.2537
ความรู้ในการอนุรักษ์ของกลุ่มพระสงฆ์	0.2377	0.4284*	0.3331	0.1823	0.4013*

4.5.3 ความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ

จากการศึกษาเรื่องความตระหนักในการอนุรักษ์ พบว่าระดับความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางร้อยละ 69.4 ระดับต่ำร้อยละ 17.1 และระดับสูงร้อยละ 13.5 มีค่าใกล้เคียงกัน ตามลำดับ โดยชุมชนมีความตระหนักในด้านต่างๆ ดังนี้ (ภาคผนวกตารางที่ 4 และ 11)

1) ด้านการรับรู้สาเหตุการลดจำนวนของสัตว์น้ำในแม่น้ำท่าจีน ชุมชนรับรู้ถึงร้อยละ 80.2 โดยผู้นำมีการรับรู้มากที่สุด พระสงฆ์และประชาชน มีความตระหนักลำดับรองลงมา (87.1%, 81% และ 76.4%) ตามลำดับ

(2) ความตระหนักในด้านผลประโยชน์ ชุมชนทราบว่าการเลี้ยงปลาหน้าวัดมีผลดีต่อลูกหลานอย่างไร? ถึงร้อยละ 96 โดย พระสงฆ์และผู้นำมีความตระหนักใกล้เคียงกัน ส่วนประชาชนมีความตระหนักต่ำกว่าเล็กน้อย ตามลำดับ (97.6%, 97.1% และ 95%)

(3) ความตระหนักในการแก้ไขปัญหาดังๆมิใช่ส่วนราชการเพียงผู้เดียวที่ต้องดำเนินการแก้ไข ชุมชนตระหนักร้อยละ 64.7 โดยพระสงฆ์และผู้นำมีความตระหนักใกล้เคียงกัน ส่วนประชาชนมีความตระหนักต่ำกว่าเล็กน้อย ตามลำดับ (69%, 67.1% และ 62.1%)

(4) ความตระหนักเกี่ยวกับการลงโทษผู้ทำให้แม่น้ำเน่าเสีย ชุมชนให้ความสำคัญ ร้อยละ 96.4 โดยประชาชน พระสงฆ์และผู้นำเห็นความสำคัญใกล้เคียงกัน (97.9%, 97.6% และ 92.9%) ตามลำดับ

(5) ความตระหนักในการวางแผนสัตว์น้ำในบริเวณหน้าวัด ชุมชนมีความตระหนักถึงร้อยละ 98.4 โดย พระสงฆ์และผู้นำวางแผนสัตว์น้ำ ถึงร้อยละ 100 ประชาชนวางแผนใกล้เคียงเช่นกัน ร้อยละ 97.1

(6) ความตระหนักที่เป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องปกป้องแม่น้ำท่าจีน ชุมชนมีความตระหนักถึงร้อยละ 99.2 โดย พระสงฆ์ ประชาชนและผู้นำเห็นเป็นหน้าที่ที่จะต้องปกป้องใกล้เคียงกัน (100%, 99.3% และ 98.6%)

(7) ความตระหนักในความคิดว่าเป็นบาปมากหากจับสัตว์น้ำบริเวณหน้าวัด ชุมชนมีความตระหนักถึงร้อยละ 71.8 โดย พระสงฆ์ ผู้นำและประชาชนมีความตระหนัก (81%, 72.9% และ 68.6%) ตามลำดับ

(8) ความตระหนักในด้านการให้ความช่วยเหลือในการเลี้ยงปลาหน้าวัด ชุมชนมีความตระหนักถึงร้อยละ 88.1 โดยประชาชน พระสงฆ์และผู้นำมีความตระหนักใกล้เคียงกัน (89.3%, 88.1% และ 85.7%) ตามลำดับ

(9) ความตระหนักว่าการเลี้ยงปลาหน้าวัดสามารถช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชนมีความตระหนักถึงร้อยละ 82.9 โดย พระสงฆ์ ผู้นำและประชาชนมีความตระหนักรองลงมา (97.6%,88.6%และ75.7%) ตามลำดับ

(10) ความตระหนักในการดูแล มิใช่เจ้าอาวาสคนเดียวที่จะคอยดูแลมิให้ผู้ใดมารบกวนสัตว์น้ำหน้าวัด ชุมชนมีความตระหนักถึงร้อยละ 92.5 โดย พระสงฆ์ ผู้นำและประชาชนมีความตระหนักรองลงมา(95.2%,94.3%และ90.7%) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.24 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำจำแนกตามสถานภาพทางสังคม

สถานภาพทางสังคม	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	p-value
ประชาชนทั่วไป	140	31.8071	2.808	0.0250*
ผู้นำ	70	32.8857	3.454	
ประชาชนทั่วไป	140	31.8071	2.808	0.000* *
พระสงฆ์	42	33.7619	3.199	
ผู้นำ	70	32.8857	3.454	0.1840
พระสงฆ์	42	42.8333	3.969	

และพบว่าค่าเฉลี่ยของความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำของผู้นำกับประชาชน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = 0.05$ และพบว่ามีความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของคะแนนของพระสงฆ์กับประชาชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = 0.01$ ดังตารางที่ 4.24

และพบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด ดังตารางที่ 4.25

(1) ภาพรวมของชุมชน

พบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ กับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ รับผิดชอบต่อชน ในการประเมินผล และในการมีส่วนร่วมของชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = 0.001$ ($r = 0.2838^{**}, 0.4835^{**}, 0.2596^{**}$ และ 0.3680^{**}) และมีความสัมพันธ์ระหว่างความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากร สัตว์น้ำกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด ในการวางแผนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = 0.01$ ($r = 0.1731^{*}$)

(2) กลุ่มประชาชน

พบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากร สัตว์น้ำกับการมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อชน และการมีส่วนร่วมของประชาชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = 0.001$ ($r = 0.4882^{**}$ และ 0.2800^{**})

(3) กลุ่มผู้นำ

พบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากร สัตว์น้ำ กับการมีส่วนร่วมในการวางแผน และการมีส่วนร่วมของผู้นำโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = 0.01$ ($r = 0.3380^{*}$ และ 0.3046^{*})

(4) กลุ่มพระสงฆ์

พบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากร สัตว์น้ำ กับการมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = 0.001$ ($r = 0.5178^{**}$)

ตารางที่ 4.25 แสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากร
สัตว์น้ำกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด

ความตระหนักใน การอนุรักษ์	การมีส่วนร่วม n= 252				การมีส่วน ร่วม
	ในการ วางแผน	ในการ ปฏิบัติ	ในการ รับประโยชน์	ในการ ประเมินผล	
ในภาพรวม	0.1731*	0.2838**	0.4835**	0.2596**	0.3680**
ของกลุ่มประชาชน	0.0980	0.1576	0.4882**	0.1410	0.2800**
ของกลุ่มผู้นำ	0.0986	0.1833	0.5178**	0.0718	0.2469
ของกลุ่มพระสงฆ์	0.3068	0.2185	0.3888*	0.3007	0.3911*

4.5.4 ความคาดหวังในผลประโยชน์ที่จะได้รับ

จากการศึกษา ความคาดหวังในผลประโยชน์ที่จะได้รับพบว่า ระดับความคาดหวังในผลประโยชน์ที่จะได้รับอยู่ในระดับปานกลางร้อยละ 78.6 ระดับสูงร้อยละ 11.1 และระดับต่ำร้อยละ 10.3 ตามลำดับ (ภาคผนวกตารางที่ 4 และ 12)

เมื่อพิจารณาถึงการคาดหวังในผลประโยชน์ในด้านต่างๆชุมชนได้คาดหวังประโยชน์ไว้ดังนี้

- (1) เพื่อเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ชุมชนได้คาดหวังไว้ร้อยละ 100
- (2) เพื่อความสบายใจ ชุมชนได้คาดหวังไว้ร้อยละ 100
- (3) มีปลาในแม่น้ำทำกินมากขึ้น ชุมชนได้คาดหวังไว้ร้อยละ 94.4
- (4) ได้รับการยกย่องจากผู้อื่นหรือหมู่บ้านอื่นชุมชนได้คาดหวังไว้ร้อยละ 94
- (5) มีรายได้เข้าสู่วัด - หมู่บ้าน ชุมชนได้คาดหวังไว้ร้อยละ 80.6
- (6) ปลุกฝังการอนุรักษ์ให้กับลูกหลาน ชุมชนได้คาดหวังไว้ร้อยละ 100
- (7) เป็นการสะสมบุญกุศล ชุมชนได้คาดหวังไว้ร้อยละ 99.2
- (8) มีความรู้เรื่องสัตว์น้ำมากขึ้น ชุมชนได้คาดหวังไว้ร้อยละ 95.6

(9) คนในหมู่บ้านสามารถหารายได้เสริมจากนักท่องเที่ยว ชุมชนได้คาดหวังไว้เพียงร้อยละ 24.6

(10) ท่านไม่เสียโอกาสในการทำการประมงบริเวณวัดเพราะยังสามารถจับสัตว์น้ำในแม่น้ำได้ ชุมชนได้คาดหวังไว้ร้อยละ 57.9

โดยค่าเฉลี่ยของคะแนนความคาดหวังของชุมชน ในกลุ่มประชาชน กลุ่มผู้นำและกลุ่มพระสงฆ์ คิดเป็นร้อยละ 32.6286, 33.7429 และ 34.4286 ตามลำดับ

และพบว่าค่าเฉลี่ยของความคาดหวังในผลประโยชน์ที่จะได้รับระหว่างกลุ่มประชาชนกับกลุ่มพระสงฆ์มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ $\alpha = 0.01$

และพบว่าค่าเฉลี่ยของความคาดหวังในผลประโยชน์ที่จะได้รับระหว่างกลุ่มประชาชนกับกลุ่มผู้นำชุมชนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ $\alpha = 0.05$

และพบว่ามีความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของคะแนนความคาดหวังในผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับระหว่างกลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มพระสงฆ์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ $\alpha = 0.05$ ดังตารางที่ 4.26

ตารางที่ 4.26 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของความคาดหวังในผลประโยชน์ที่จะได้รับของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาในบริเวณลำน้ำท่าจีน

สถานภาพทางสังคม	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	p-value
ประชาชน	140	32.6286	3.042	0.0190*
ผู้นำ	70	33.7429	3.541	
ประชาชน	140	32.6286	3.042	0.001**
พระสงฆ์	42	34.4286	3.24	
ผู้นำ	70	33.7429	3.541	0.308
พระสงฆ์	42	34.4286	3.24	

และพบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างความความคาดหวังในผลประโยชน์ที่จะได้รับกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด ดังตารางที่ 4.27

(1) ภาพรวมของชุมชน

พบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างความความคาดหวังในผลประโยชน์ที่จะได้รับกับการมีส่วนร่วมในการวางแผน ในการปฏิบัติ รับประโยชน์ ในการประเมินผล และการมีส่วนร่วมในภาพรวมของชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = 0.001$ ($r = 0.3609^{**}, 0.3370^{**}, 0.4293^{**}, 0.2585^{**}$ และ 0.4171^{**})

(2) กลุ่มประชาชน

พบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างความความคาดหวังในผลประโยชน์ที่จะได้รับกับการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์และการมีส่วนร่วมของชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = 0.001$ ($r = 0.4882^{**}$ และ 0.2800^{**})

และพบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างความความคาดหวังในผลประโยชน์ที่จะได้รับกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดในการปฏิบัติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = 0.01$ ($r = 0.2446^{*}$)

(3) กลุ่มผู้นำ

พบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างความความคาดหวังในผลประโยชน์ที่จะได้รับกับการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ และการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้นำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = 0.001$ ($r = 0.6177^{**}$ และ 0.3854^{**})

และพบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างความความคาดหวังในผลประโยชน์ที่จะได้รับกับการมีส่วนร่วมในการวางแผนและการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = 0.01$ ($r = 0.3146^{*}$ และ 0.2845^{*})

(4) กลุ่มพระสงฆ์

พบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างความความคาดหวังในผลประโยชน์ที่จะได้รับกับการมีส่วนร่วมในการวางแผนและการมีส่วนร่วมในกลุ่มพระสงฆ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = 0.01$ ($r = 0.4275^{*}$ และ 0.4085^{*})

ตารางที่ 4.27 แสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวังในผลประโยชน์ที่จะได้รับ กับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด

ความคาดหวังในผลประโยชน์ที่จะได้รับ	การมีส่วนร่วม n= 252				การมีส่วนร่วมรวม
	ในการวางแผน	ในการปฏิบัติ	ในการรับประโยชน์	ในการประเมินผล	
ในภาพรวม	0.3069**	0.3370**	0.4293**	0.2585**	0.4171**
ของกลุ่มประชาชน	0.1941	0.2446*	0.3469**	0.1946	0.3361**
ของกลุ่มผู้นำ	0.3146*	0.2845*	0.6177**	0.0782	0.3854**
ของกลุ่มพระสงฆ์	0.4275*	0.2768	0.2963	0.2536	0.4085*

4.5.5 ความศรัทธาต่อผู้นำชุมชน

ชุมชนบริเวณลำน้ำท่าจีนส่วนใหญ่มีความศรัทธาต่อผู้นำชุมชนอยู่ในระดับสูง (53.2%)และระดับต่ำ (46.8) เป็นลำดับรองลงมา โดยมีค่าเฉลี่ย ของคะแนนความศรัทธาต่อผู้นำ 16.36 คะแนน และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ที่ 2.43 คะแนน (ภาคผนวกตารางที่ 4 และ 13)

พบว่าชุมชนมีความศรัทธาในผู้นำที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ฯ ดังนี้

(1) ผู้นำในหมู่บ้านมีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สัตว์น้ำ ชุมชนให้ความเห็นว่ามีความรู้ร้อยละ 91.3 โดยกลุ่มผู้นำเห็นว่ามีรู้มากกว่ากลุ่มประชาชนและกลุ่มพระสงฆ์ ตามลำดับ (94.3%,92.1%และ 83.3%)

(2) ผู้นำในหมู่บ้านของท่านสนใจการปลาน้ำวัดเป็นอย่างมาก ชุมชนให้ความเห็นว่ามีใจสนใจร้อยละ 88.5 โดยผู้นำ มีความเห็นว่ามีใจสนใจมากกว่าพระสงฆ์ และประชาชน ตามลำดับ (97.5%,87.9%และ 78.6%)

(3) ผู้นำในหมู่บ้านของท่านมีความสามารถในการชักจูงผู้อื่นให้เข้าร่วมกิจกรรมชุมชนให้ความเห็นว่ามีความสามารถร้อยละ 84.5 โดยผู้นำ เห็นว่ามีความสามารถมากกว่าพระสงฆ์ และประชาชน ตามลำดับ (91.4%, 83.3% และ 81.4%)

(4) ผู้นำของท่านทำให้คนในหมู่บ้านเห็นถึงความสำคัญการเลี้ยงปลาหน้าวัด ชุมชนให้ความเห็นว่ามีความสามารถร้อยละ 96 โดย พระสงฆ์ เห็นว่ามีความสามารถมากกว่าผู้นำ และประชาชน ตามลำดับ (100%, 98.6% และ 93.6%)

(5) ท่านยินดีเข้าร่วมกิจกรรมเมื่อได้รับการชักชวนจากผู้นำ ชุมชนให้ความร่วมมือร้อยละ 99.6 โดย พระสงฆ์ และผู้นำ ให้ความร่วมมือ เท่ากัน ร้อยละ 100 และประชาชนให้ความร่วมมือร้อยละ 99.3

ตารางที่ 4.28 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของความศรัทธาต่อผู้นำชุมชน จำแนกตามสถานภาพทางสังคม

สถานภาพทางสังคม	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	p-value
ประชาชนทั่วไป	140	16.0143	2.351	0.0070**
ผู้นำ	70	16.9429	2.309	
ประชาชนทั่วไป	140	16.0143	2.351	0.216
พระสงฆ์	42	16.5476	2.734	
ผู้นำ	70	16.9429	2.309	0.415
พระสงฆ์	42	16.5476	2.734	

และพบว่าคะแนนเฉลี่ยของความศรัทธาต่อผู้นำชุมชนระหว่างประชาชนและผู้นำมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ $\alpha = 0.01$ ตารางที่ 4.28

และพบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างความศรัทธาต่อผู้นำชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด ดังตารางที่ 4.29

(1) ภาพรวมของชุมชน

พบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างความศรัทธาต่อผู้นำชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการวางแผน ในการปฏิบัติ รับประโยชน์ ในการประเมินผล และกับการมีส่วนร่วมในภาพรวมของชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = 0.001$ ($r = 0.3991^{**}, 0.2608^{**}, 0.2525^{**}, 0.2274^{**}$ และ 0.3586^{**})

(2) กลุ่มประชาชน

พบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างความศรัทธาต่อผู้นำชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการวางแผน ในการปฏิบัติ ในการประเมินผลและกับการมีส่วนร่วมภาพรวมของประชาชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = 0.001$ ($r = 0.3892^{**}, 0.3592^{**}, 0.2801^{**}$ และ 0.4557^{**})

และพบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างความศรัทธาต่อผู้นำชุมชน กับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดในการรับประโยชน์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = 0.01$ ($r = 0.2374^{*}$)

(3) กลุ่มผู้นำ

และพบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างความศรัทธาต่อผู้นำชุมชน กับการมีส่วนร่วมในการวางแผนและการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = 0.001$ ($r = 0.3799^{**}$ และ 0.3655^{**})

พบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างความศรัทธาต่อผู้นำชุมชน กับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด ภาพรวมของผู้นำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = 0.01$ ($r = 0.3545^{*}$)

(4) กลุ่มพระสงฆ์

พบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างความศรัทธาต่อผู้นำชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการวางแผน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = 0.01$ ($r = 0.4053^{*}$)

ตารางที่ 4.29 แสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างความศรัทธาต่อผู้นำชุมชน กับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด

ความศรัทธาต่อผู้นำชุมชน	การมีส่วนร่วม n= 252				การมีส่วนร่วม
	ในการวางแผน	ในการปฏิบัติ	ในการรับประโยชน์	ในการประเมินผล	
ในภาพรวม	0.3991**	0.2608**	0.2525**	0.2274**	0.3586**
ของกลุ่มประชาชน	0.3892**	0.3592**	0.2374*	0.2801**	0.4557**
ของกลุ่มผู้นำ	0.3799**	0.1662	0.3655**	0.2306	0.3545*
ของกลุ่มพระสงฆ์	0.4053*	0.0486	0.1006	-0.0438	0.1395

4.5.6 ความศรัทธาต่อศาสนา

พบว่าความศรัทธาต่อศาสนาของชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง เป็นส่วนใหญ่มีความศรัทธาต่อศาสนาระดับสูงร้อยละ 55.2 และระดับต่ำอยู่ในร้อยละ 48.4 โดยความศรัทธาต่อศาสนาจะไม่นำกลุ่มพระสงฆ์เข้ามาร่วมพิจารณา (ภาคผนวกตารางที่ 4 และ 13)

ชุมชนให้ความศรัทธาต่อศาสนาในด้านต่างๆ ดังนี้

(1) การถือศีล 5 ของชุมชน ชุมชนให้ความเห็น ว่ามีการถือศีล 5 ร้อยละ 90.5 โดยผู้นำ มีการถือศีล มากกว่าประชาชน ตามลำดับ (91.4% และ 90%)

(2) ท่านไปทำบุญที่วัดเป็นประจำ ชุมชนไปทำบุญ ร้อยละ 92.4 โดยผู้นำไปทำบุญร้อยละ 94.3 และประชาชน ไปทำบุญร้อยละ 91.4

(3) การไม่จับปลาในเขตอภัยทาน ชุมชนปฏิบัติตาม ร้อยละ 99 โดยผู้นำปฏิบัติตามมากกว่าประชาชน (100% และ 98.6%)

(5) การเข้าร่วมกิจกรรมเมื่อได้รับการชักชวนจากพระสงฆ์ ชุมชนเข้าร่วม ร้อยละ 97.1 ผู้นำเข้าร่วมร้อยละ 100 และประชาชนเข้าร่วมร้อยละ 95.7

(6) เมื่อเจ้าอาวาสขอร้อง ชุมชนปฏิบัติตามร้อยละ 81.1 โดยผู้นำปฏิบัติมากกว่าประชาชน (88.6% และ 77.1%)

และพบว่าค่าเฉลี่ยของความศรัทธาต่อศาสนาระหว่างประชาชนและผู้นำ มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ $\alpha = 0.05$ ดังตารางที่ 4.30

ตารางที่ 4.30 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของความศรัทธาต่อศาสนา จำแนกตามสถานภาพทางสังคม

สถานภาพทางสังคม	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	p-value
ประชาชนทั่วไป	140	19.7357	3.109	0.029*
กลุ่มผู้นำ	70	20.6143	2.768	
รวม	210	20.03	3.02	

ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ระหว่างความศรัทธาต่อศาสนากับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดของชุมชน โดยการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน พบว่า

(1) ภาพรวมของชุมชน

พบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างความศรัทธาต่อศาสนากับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ในการรับประโยชน์ และในภาพรวมของชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ $\alpha = 0.001$ ($r = 0.2868^{**}, 0.5363^{**}$ และ 0.3347^{**}) ดังตารางที่ 4.31

พบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างความศรัทธาต่อศาสนากับการมีส่วนร่วมของชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = 0.01$ ($r = 0.168^{*}$)

(2) กลุ่มประชาชน

พบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างความศรัทธาต่อศาสนากับการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์และการมีส่วนร่วมในภาพรวมของกลุ่มประชาชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = 0.001$ ($r = 0.4971^{**}$ และ 0.2993^{**})

และพบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างความศรัทธาต่อศาสนา กับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = 0.01$ ($r = 0.2471^{*}$)

(3) กลุ่มผู้นำ

และพบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างความศรัทธาต่อศาสนา กับการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = 0.001$ ($r = 0.6072^{**}$)

พบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างความศรัทธาต่อศาสนา กับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติและการมีส่วนร่วมในภาพรวมของผู้นำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = 0.01$ ($r = 0.2802^{*}$ และ 0.3436^{*})

ตารางที่ 4.31 แสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างความศรัทธาต่อศาสนา กับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด

ความศรัทธาต่อศาสนา	การมีส่วนร่วม n= 210				การมีส่วนร่วมรวม
	ในการวางแผน	ในการปฏิบัติ	ในการรับประโยชน์	ในการประเมินผล	
ในภาพรวม	0.0954	0.2868 ^{**}	0.5363 ^{**}	0.1680 [*]	0.3347 ^{**}
ของกลุ่มประชาชน	0.0139	0.2471 [*]	0.4971 ^{**}	0.1375	0.2993 ^{**}
ของกลุ่มผู้นำ	0.1813	0.2802 [*]	0.6072 ^{**}	0.0895	0.3436 [*]

4.6 การทดสอบสมมติฐานในการวิจัย

4.6.1 สมมติฐานในการวิจัยที่ 1 มีความสัมพันธ์เชิงปฏิฐานระหว่างการรับรู้ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด

จากการศึกษา พบว่า การรับรู้ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำของชุมชนที่อาศัยบริเวณลำน้ำท่าจีน มีความสัมพันธ์เชิงปฏิฐานกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด ($r = 0.3559^{**}$) ณ ระดับ $\alpha = 0.001$ จึงสรุปได้ว่าการรับรู้ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำของชุมชนที่อาศัยบริเวณลำน้ำท่าจีนมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการเลี้ยงปลาหน้าวัดในระดับปานกลาง

4.6.2 สมมติฐานในการวิจัยที่ 2 มีความสัมพันธ์เชิงปฏิฐานระหว่างความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำและการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดของชุมชน โดยการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน พบว่า

ความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำของชุมชนมีความสัมพันธ์เชิงปฏิฐานในระดับต่ำกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดในระดับต่ำ ($r = 0.2619^{**}$) ณ ระดับ $\alpha = 0.001$ จึงสรุปสมมติฐานที่ 2 ได้ว่าความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำของชุมชนที่อาศัยบริเวณลำน้ำท่าจีนมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการเลี้ยงปลาหน้าวัด

4.6.3 สมมติฐานในการวิจัยที่ 3 มีความสัมพันธ์เชิงปฏิฐานระหว่างความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดของชุมชน โดยการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เพียร์สัน พบว่า

ความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำของชุมชนมีความสัมพันธ์เชิงปฏิฐาน ในระดับปานกลางกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด ($r =$

0.3680**) ณ ระดับ $\alpha = 0.001$ จึงสรุปสมมุติฐานที่ 3 ได้ว่าความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำของชุมชนที่อาศัยบริเวณลำน้ำท่าจีนมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการเลี้ยงปลาหน้าวัดในระดับปานกลาง

4.6.4 สมมุติฐานในการวิจัยที่ 4 มีความสัมพันธ์เชิงปฏิฐานระหว่างความคาดหวังในผลประโยชน์ที่จะได้รับกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวังในผลประโยชน์ที่จะได้รับกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดโดยการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน

ความคาดหวังในผลประโยชน์ของชุมชนมีความสัมพันธ์เชิงปฏิฐานในระดับปานกลางกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด ($r = 0.4171^{**}$) ณ ระดับ $\alpha = 0.001$ จึงสรุปสมมุติฐานที่ 4 ได้ว่าความคาดหวังในผลประโยชน์ของชุมชนที่อาศัยบริเวณลำน้ำท่าจีนมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการเลี้ยงปลาหน้าวัดในระดับปานกลาง

4.6.5 สมมุติฐานในการวิจัยที่ 5 มีความสัมพันธ์เชิงปฏิฐานระหว่างความศรัทธาต่อผู้นำชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด ในการวิเคราะห์ความศรัทธาต่อผู้นำชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดของชุมชน โดยการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เพียร์สัน

พบว่าในภาพรวมศรัทธาต่อผู้นำชุมชนมีความสัมพันธ์เชิงปฏิฐานในระดับปานกลางกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด ($r = 0.3586^{**}$) ณ ระดับ $\alpha = 0.001$ จึงสรุปสมมุติฐานที่ 5 ได้ว่าความศรัทธาต่อผู้นำของชุมชนที่อาศัยบริเวณลำน้ำท่าจีนมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการเลี้ยงปลาหน้าวัดในระดับปานกลาง

4.6.6 สมมุติฐานในการวิจัยที่ 6 มีความสัมพันธ์เชิงปฏิฐานระหว่างความศรัทธาต่อศาสนาชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด ในการวิเคราะห์ความศรัทธาต่อศาสนากับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดของชุมชน โดยการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เพียร์สัน

พบว่าในความศรัทธาต่อศาสนามีความสัมพันธ์เชิงปฏิฐานในระดับปานกลางกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด ($r = 0.3347^{**}$) ณ ระดับ $\alpha = 0.001$ จึงสรุปสมมุติฐานที่ 6 ได้ว่าความศรัทธาต่อศาสนาของชุมชนที่อาศัยบริเวณลำน้ำท่าจีนมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการเลี้ยงปลาหน้าวัดในระดับปานกลาง

4.7 ปัญหาและอุปสรรคและข้อเสนอแนะ

4.7.1 ปัญหาและอุปสรรค

กลุ่มประชาชน น้อยกว่าครึ่งหนึ่งของ กลุ่มตัวอย่าง (32.9% , 46 คน) ระบุปัญหาอุปสรรคในการเลี้ยงปลาหน้าวัดดังนี้

- (1) วัดไม่มีเงินมาซื้ออาหารสัตว์น้ำ (17.4%)
- (2) ขาดการประชาสัมพันธ์ (25.7%)
- (3) มีคนบางกลุ่มมารบกวนสัตว์น้ำบริเวณหน้าวัด (26.1%)
- (4) น้ำเสีย (8.7%)

กลุ่มของพระสงฆ์ (61.9% , 26 รูป) ระบุปัญหาอุปสรรคในการเลี้ยงปลาหน้าวัดดังนี้

- (1) อาหารสัตว์น้ำมีไม่เพียงพอ (46.1%)
- (2) ขาดการประชาสัมพันธ์ (30.7%)
- (3) มีคนบางกลุ่มมารบกวนสัตว์น้ำบริเวณหน้าวัด (46.15%)
- (4) บางครั้งมีน้ำเสียทำให้ปลาหนีหมด (11.5%)
- (5) น้ำในแม่น้ำมีปริมาณน้อยในบางช่วง (11.5%)
- (6) วัชพืชในแม่น้ำมีจำนวนมาก (34.6%)

กลุ่มของผู้นำชุมชน (62.9 % , 44 คน) ระบุปัญหาอุปสรรคในการเลี้ยงปลาหน้าวัดดังนี้

- (1) อาหารสัตว์น้ำมีไม่เพียงพอ (18.1%)
- (2) ขาดการประชาสัมพันธ์ (13.63%)
- (3) มีคนบางกลุ่มมารบกวนสัตว์น้ำบริเวณหน้าวัด (18.2%)

- (4) บางครั้งมีน้ำเสีย (20.5%)
- (5) ขาดงบประมาณสนับสนุน (59.1%)
- (6) วิชาชีพในแม่น้ำมีจำนวนมาก (27.3%)
- (7) ศาลา ,แพ ให้อาหารสัตว์น้ำ ชำรุด (25%)
- (8) การใช้เครื่องมือที่ผิดกฎหมายทำการประมง (2.3%)

4.7.2 ข้อเสนอแนะ

กลุ่มประชาชน น้อยกว่าครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่าง(32.9) ให้ข้อเสนอแนะในการเลี้ยงปลาหน้าวัดดังนี้

- (1)ขอให้ช่วยประชาสัมพันธ์ (56.5%)
- (2) อยากให้จัดระเบียบหาบเร่ให้เป็นระเบียบ (4.3%)
- (3)ขอสนับสนุนงบประมาณปรับปรุงด้านสิ่งก่อสร้าง เช่น แพ (17.3%)
- (4)ขอให้ทางราชการจัดบริเวณให้สวยงาม (65.4%)
- (5)ไม่อยากให้มีการขายเต้าและนกเพื่อปล่อยในบริเวณวัด (10.9%)

กลุ่มของพระสงฆ์ (61.9%) ได้เสนอข้อแนะนำในการเลี้ยงปลาหน้าวัดดังนี้

- (1)ขออาหารสัตว์น้ำ (69.2%)
- (2)ขอให้เจ้าหน้าที่ประมงเข้ามาดูแลในช่วงตอนกลางคืน (76.9)
- (3)ขอให้ทางราชการเอาจริงเอาจังต่อผู้ขายเบือ (7.7%)
- (4)อยากให้ใช้กฎหมายอย่างจริงจัง (7.7%)
- (5) ผู้ทำน้ำเสียต้องรับผิดชอบ (11.5%)
- (6)ขอสนับสนุนป้ายแนวเขตที่รักษาพืชพันธุ์เพิ่มเติม (19.2%)
- (7)จัดทำโครงการฝึกอบรมจิตใจด้านอนุรักษ์อย่างต่อเนื่อง (11.5%)

- (2)ขอให้ทางราชการช่วยกำจัดวัชพืช (20.5%)
- (3)ของงบประมาณจัดทำศาลา แพ (46.2%)
- (4)ของงบประมาณค่าอาหารสัตว์น้ำ (53.8%)
- (5)เพิ่มการประชาสัมพันธ์การเลี้ยงปลาหน้าวัด (80.8%)

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป

การศึกษา “การมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดของชุมชนในบริเวณลำน้ำท่าจีน” ส่วนที่สนใจวิเคราะห์มุ่งเน้น (1) รูปแบบและระดับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด (2) ปัจจัยที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด ได้แก่ การรับรู้ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ ความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ ความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ ความคาดหวังในผลประโยชน์ที่จะได้รับ ความศรัทธาต่อผู้นำชุมชน ความศรัทธาต่อผู้นำชุมชน และ ความศรัทธาต่อศาสนา

การวิเคราะห์ รูปแบบและระดับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด จำแนกรูปแบบการมีส่วนร่วม เป็น 4 ประเภท คือ การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยในแต่ละหัวข้อประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 10 ข้อ ยกเว้นข้อคำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติจะมีทั้งหมด 9 ข้อและข้อคำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการประเมินผลประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 8 ข้อ

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา (252 คน) จำแนกชุมชนออกเป็น 3 กลุ่มตามสถานภาพทางสังคม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 ประชาชนทั่วไปที่อาศัยบริเวณลำน้ำท่าจีน (140 คน) กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้นำชุมชน ประกอบด้วย กรรมการวัดหรือกรรมการหมู่บ้าน (56 คน) ผู้ใหญ่บ้านหรือกำนัน จำนวน (14 คน) กลุ่มที่ 3 กลุ่มพระสงฆ์ ประกอบด้วย เจ้าอาวาส (14 รูป) พระสงฆ์หรือสามเณร (28 รูป) โดยเก็บข้อมูลจำนวน 14 วัด ใน 14 อำเภอ 4 จังหวัด โดยทุกวัดมีการเลี้ยงปลาและตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำท่าจีน เพื่อให้เงื่อนไขสภาพแวดล้อมต่าง ๆ อยู่ในสภาพที่ใกล้เคียงกัน

ผู้ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลจากชุมชน โดยวิธีการสัมภาษณ์ และได้ดำเนินการทดสอบแนวคำถามสัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2540 ณ ชุมชนรอบวัดบางจัก ตำบลบางจัก อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ตั้งอยู่ริมแม่น้ำน้อย ผู้ศึกษาได้ใช้ค่าสถิติในการทดสอบแบบสัมภาษณ์ โดยใช้ค่าระดับความเชื่อมั่นแบบสอบถาม และได้ดำเนินการปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ เพื่อใช้กับชุมชนกลุ่มเป้าหมาย

ผู้ศึกษา ใช้สถิติพรรณนาได้แก่ ค่าร้อยละ ค่ามัธยฐานเลขคณิต ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อสรุป ลักษณะรูปแบบ และระดับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด และใช้สถิติอนุมาน ได้แก่ t-test เพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วม และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient : r) เพื่อสรุปความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด กับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด

ลักษณะโดยทั่วไปของชุมชน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มากกว่าเพศหญิง และผู้นำชุมชนส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย สามารถอธิบายลักษณะการปกครองของสังคมไทยโดยทั่วไป การศึกษาส่วนใหญ่ต่ำกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หรือจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อายุของกลุ่มคนในชุมชนส่วนใหญ่อายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไป และมีอาชีพค้าขายและรับจ้าง เป็นส่วนใหญ่

ลักษณะการเลี้ยงปลาหน้าวัด พบว่า ในด้านการจัดการ พบว่ามีการจัดการที่ดีต่อการเลี้ยงปลาหน้าวัดเช่นมีการจำหน่ายอาหารสัตว์น้ำให้กับนักท่องเที่ยว มีการจัดสถานที่จอดรถยนต์ ห้องสุขา และความสะอาด ตลอดจนมีการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ การเลี้ยงปลาหน้าวัดมีการใช้ชื่อต่างๆในการประชาสัมพันธ์ เช่นอุทยานมัจฉา วังปลา วังมัจฉา เป็นต้น ในด้านสภาพแวดล้อมของลำน้ำทำให้น้ำในเกณฑ์ดีมีน้ำเสียเกิดขึ้นน้อยครั้ง ในด้านสัตว์น้ำที่มาอาศัยบริเวณหน้าวัดพบว่ามี ความชุกชุมทั้งในด้านชนิดพันธุ์และปริมาณ มีการจัดทำป้ายแนวเขตที่รักษาพืชพันธุ์ ตลอดจนมีการจัดกิจกรรมต่อเนื่อง เช่น จัดตั้งคูปลาเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ชมสัตว์น้ำอย่างใกล้ชิด การคิดรูปภาพสัตว์น้ำที่เข้ามา

น้ำอย่างใกล้ชิด การตีกรูภาพสัตว์น้ำที่เข้ามาอาศัย การใช้โคลงกลอนในการเตือนสติในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ โดยสรุปแล้วลักษณะการเลี้ยงปลาหน้าวัดในลำน้ำท่าจีนทุกวัดอยู่ในเกณฑ์ที่ดีทั้งในด้านการจัดการ สภาพแวดล้อมและความสนใจของชุมชนต่อการเลี้ยงปลาหน้าวัด

ด้านรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการเลี้ยงปลาหน้าวัดจำแนกตามระดับการมีส่วนร่วม พบว่า กลุ่มพระสงฆ์เป็นกลุ่มที่มีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดมากที่สุดรองลงไปคือกลุ่มผู้นำและกลุ่มประชาชนในทุกรูปแบบการมีส่วนร่วม คือการวางแผนในการเลี้ยงปลาหน้าวัด การดำเนินการหรือการปฏิบัติในการเลี้ยงปลาหน้าวัด การรับประโยชน์จากการเลี้ยงปลาหน้าวัด และการประเมินผลการเลี้ยงปลาหน้าวัด โดยรูปแบบการมีส่วนร่วมในการวางแผน โดยพบว่าคะแนนเฉลี่ยในการมีส่วนร่วมของกลุ่มพระสงฆ์มากกว่ากลุ่มผู้นำชุมชน และกลุ่มผู้นำชุมชนมากกว่ากลุ่มประชาชน แสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์มีบทบาทในการเลี้ยงปลาหน้าวัดมากที่สุดกลุ่มผู้นำชุมชนมีบทบาทรองลงมา และกลุ่มประชาชนมีบทบาทน้อยที่สุด และจากคะแนนเฉลี่ยของรูปแบบการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์พบว่ามีค่าใกล้เคียงกันในทุกกลุ่ม ในลักษณะเช่นนี้แสดงให้เห็นถึงลักษณะทางสังคมในบริเวณลุ่มน้ำท่าจีนในเรื่องการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ ว่าชุมชนหวังเพียงประโยชน์ที่เกิดขึ้นโดยไม่คิดว่าเป็นหน้าที่ของทุกคนในชุมชนที่จะต้องเข้ามารับผิดชอบต่อทรัพยากรในชุมชน มุ่งหวังแต่จะใช้ประโยชน์แต่มิได้ระวังรักษาในระดับที่น่าพึงพอใจ โดยปล่อยให้กลุ่มพระสงฆ์เป็นผู้ดำเนินการเป็นส่วนใหญ่

เปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการวางแผน กลุ่มของพระสงฆ์ มีระดับของการมีส่วนร่วมมากที่สุด รองลงมาคือกลุ่มของผู้นำ และกลุ่มสุดท้ายคือประชาชน โดยพบว่าไม่มีความแตกต่างในค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มพระสงฆ์และกลุ่มผู้นำ ส่วนในกลุ่มประชาชนมีความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมกับกลุ่มพระสงฆ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.01$) และกลุ่มประชาชนมีความแตกต่างของค่าเฉลี่ยกับกลุ่มผู้นำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.05$) แสดงถึงระดับการมีส่วนร่วมแตก

ต่างกันกล่าวคือ กลุ่มพระสงฆ์และกลุ่มผู้นำชุมชนจะมีส่วนร่วมในการวางแผนมากกว่ากลุ่มประชาชน

เปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ กลุ่มของพระสงฆ์ มีระดับของการมีส่วนร่วมมากที่สุด รองลงมาคือกลุ่มของผู้นำ และกลุ่มประชาชนมีส่วนร่วมต่ำที่สุด และมีค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.01$) ในทุกกลุ่ม แสดงถึงระดับการมีส่วนร่วมแตกต่างกันกล่าวคือ กลุ่มพระสงฆ์จะมีส่วนร่วมมากที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มผู้นำในชุมชน และมีส่วนร่วมน้อยที่สุดคือ กลุ่มประชาชน

เปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ กลุ่มของพระสงฆ์ กลุ่มผู้นำและกลุ่มประชาชนทั่วไปมีระดับการมีส่วนร่วม มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > 0.05$) แสดงถึงระดับการมีส่วนร่วมพอๆกันในการรับประโยชน์ กล่าวคือ ชุมชนที่อาศัยอยู่บริเวณลำน้ำท่าจีน มีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากการเลี้ยงปลาหน้าวัดใกล้เคียงกัน

เปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการประเมินผล กลุ่มของพระสงฆ์ มีระดับของการมีส่วนร่วมมากที่สุด รองลงมาคือกลุ่มของผู้นำ และกลุ่มสุดท้ายคือประชาชนทั่วไป แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.01$) ในทุกกลุ่ม แสดงถึงระดับการมีส่วนร่วมแตกต่างกันกล่าวคือ กลุ่มพระสงฆ์จะมีส่วนร่วมมากที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มผู้นำในชุมชน และมีส่วนร่วมน้อยที่สุดคือ กลุ่มประชาชนทั่วไป เหมือนกับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ

เปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในภาพรวม กลุ่มของพระสงฆ์ มีระดับของการมีส่วนร่วมมากที่สุด รองลงมาคือกลุ่มผู้นำ และกลุ่มประชาชน โดยมีค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.01$) ในทุกกลุ่ม แสดงถึงระดับการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ชุมชนที่อาศัยอยู่บริเวณลำน้ำท่าจีน มีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดโดยกลุ่มของพระสงฆ์มีส่วนร่วมมากที่สุด กลุ่มผู้นำและกลุ่มประชาชน รองลงมาตามลำดับ

ปัจจัยที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม

(1). การรับรู้ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง การรับรู้ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด พบว่าการรับรู้ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม ($p \leq 0.001$) ในระดับปานกลาง โดยสามารถสรุปได้ว่าหากเพิ่มปริมาณการรับรู้ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำให้กับชุมชน จะทำให้การมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดเพิ่มขึ้น ($r = 0.3559^{**}$)

กลุ่มประชาชน พบว่าการรับรู้ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด ($p \leq 0.001$)

กลุ่มผู้นำ พบว่าการรับรู้ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด ($p \leq 0.01$)

กลุ่มพระสงฆ์ พบว่าการรับรู้ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ ไม่ มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด ($p > 0.01$)

(2). ความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด พบว่าความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม ($p \leq 0.001$) ในระดับต่ำ โดยสามารถสรุปได้ว่าหากเพิ่มปริมาณความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำให้กับชุมชนจะทำให้การมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดเพิ่มขึ้น ($r = 0.2619^{**}$)

กลุ่มประชาชน พบว่าความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด ($p \leq 0.001$)

กลุ่มพระสงฆ์ พบว่าความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด ($p \leq 0.01$)

กลุ่มผู้นำ พบว่าความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ ไม่ มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด ($p > 0.01$).

(3). ความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด พบว่าความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม ($p \leq 0.001$) โดยสามารถสรุปได้ว่า หากเพิ่มระดับความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำให้แก่ชุมชนมากขึ้นจะทำให้การมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดเพิ่มขึ้น ($r = 0.3680^{**}$)

กลุ่มประชาชน พบว่าความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด ($p \leq 0.001$)

กลุ่มผู้นำ พบว่าความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำไม่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด ($p > 0.01$)

กลุ่มพระสงฆ์ พบว่าความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด ($p \leq 0.01$)

(4). ความคาดหวังในผลประโยชน์ที่จะได้รับ

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวังในผลประโยชน์ที่จะได้รับกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด พบว่าความคาดหวังในผลประโยชน์ที่จะได้รับมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ($p \leq 0.001$) โดยสามารถสรุปได้ว่า หากชุมชนมีความคาดหวังในผลประโยชน์ที่จะได้รับเพิ่มขึ้นจะทำให้การมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดเพิ่มขึ้น ($r = 0.4171^{**}$)

กลุ่มประชาชนและกลุ่มผู้นำ พบว่าความคาดหวังในผลประโยชน์ที่จะได้รับมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด ($p \leq 0.001$)

กลุ่มพระสงฆ์ พบว่าคาดหวังในผลประโยชน์ที่จะได้รับมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด ($p \leq 0.01$)

(5). ความศรัทธาต่อผู้นำชุมชน

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความศรัทธาต่อผู้นำชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด พบว่าความศรัทธาต่อผู้นำชุมชนมีอิทธิพลต่อการมีส่วน

ร่วมในระดับปานกลาง ($p \leq 0.001$) โดยสามารถสรุปได้ว่าหากชุมชนมีความศรัทธาต่อผู้นำเพิ่มขึ้นจะทำให้การมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดเพิ่มขึ้น ($r = 0.3586^{**}$)

กลุ่มประชาชนพบว่าความศรัทธาต่อผู้นำมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด ($p \leq 0.001$)

กลุ่มผู้นำ พบว่าความศรัทธาต่อผู้นำมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด ($p \leq 0.01$)

กลุ่มพระสงฆ์ พบว่าความศรัทธาต่อผู้นำไม่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด ($p > 0.01$)

(6). ความศรัทธาต่อศาสนา

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความศรัทธาต่อศาสนากับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด พบว่าความศรัทธาต่อศาสนามีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในระดับต่ำ ($p \leq 0.001$) โดยสามารถสรุปได้ว่าหากชุมชนมีความศรัทธาต่อศาสนาเพิ่มขึ้นจะทำให้การมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดเพิ่มขึ้น ($r = 0.3347^{**}$)

กลุ่มประชาชนพบว่าความศรัทธาต่อศาสนามีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด ($p \leq 0.001$)

กลุ่มผู้นำ พบว่าความศรัทธาต่อศาสนามีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด ($p \leq 0.01$)

สรุปการทดสอบสมมติฐาน

(1) การรับรู้ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำของชุมชนที่อาศัยบริเวณลำน้ำท่าจีนมีความสัมพันธ์เชิงปฏิฐานกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดของชุมชนในระดับปานกลาง ($r = 0.3559^{**}$) ($p \leq 0.001$)

(2) ความรู้ในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำของชุมชนที่อาศัยบริเวณลำน้ำท่าจีนมีความสัมพันธ์เชิงปฏิฐานกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดของชุมชนในระดับต่ำ ($r = 0.2619^{**}$) ($p \leq 0.001$)

(3) ความตระหนักในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำของชุมชนที่อาศัยบริเวณลำน้ำท่าจีนมีความสัมพันธ์เชิงปฏิฐานกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดในระดับปานกลาง ($r = 0.3680^{**}$) ($p \leq 0.001$)

(4) ความคาดหวังในผลประโยชน์ที่จะได้รับของชุมชนที่อาศัยบริเวณลำน้ำท่าจีนมีความสัมพันธ์เชิงปฏิฐานกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดของชุมชนในระดับปานกลาง ($r = 0.4171^{**}$) ($p \leq 0.001$)

(5) ความศรัทธาต่อผู้นำชุมชนของชุมชนที่อาศัยบริเวณลำน้ำท่าจีนมีความสัมพันธ์เชิงปฏิฐานกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดของชุมชนในระดับปานกลาง ($r = 0.3586^{**}$) ($p \leq 0.001$)

(6) ความศรัทธาต่อศาสนาของชุมชนที่อาศัยบริเวณลำน้ำท่าจีนมีความสัมพันธ์เชิงปฏิฐานกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดของชุมชนในระดับปานกลาง ($r = 0.3347^{**}$) ($p \leq 0.001$)

5.2 อภิปรายผล

การมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดของชุมชน หากพิจารณาในด้านรูปแบบการมีส่วนร่วมแล้ว รูปแบบของการมีส่วนร่วมในการวางแผน พบว่ากลุ่มของพระสงฆ์มีบทบาทสูงกว่าทุกกลุ่ม รองลงมาคือกลุ่มผู้นำ และกลุ่มประชาชน ตามลำดับ หากพิจารณารูปแบบการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติและประเมินผลแล้วพบว่า กลุ่มของพระสงฆ์เป็นกลุ่มที่มี บทบาทมากกว่ากลุ่มผู้นำและประชาชน ส่วนในด้านรูปแบบการรับประโยชน์พบว่าบทบาทในทุกกลุ่มใกล้เคียง หากเราสามารถกระตุ้นให้ กลุ่มต่างๆ ในชุมชนได้รับสิ่งเร้าเพิ่มขึ้นก็สามารถเพิ่มระดับการมีส่วนร่วม เช่น การให้ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ การเพิ่มความคาดหวังในประโยชน์ที่จะได้รับ มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมตามสมมุติฐานในการศึกษา ตลอดจนปัจจัยภายนอกอื่นๆ เช่นงบประมาณจากทางรัฐโดยให้ชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจในการลงทุนโดยมีรัฐเป็นพี่เลี้ยงชี้แนะข้อดีข้อเสีย จะสามารถกระตุ้นให้ชุมชนเกิดปฏิกิริยาตอบสนองในรูปการมีส่วนร่วมในระดับที่เพิ่มขึ้นจะทำให้การเลี้ยงปลาหน้าวัดเป็นตัวอย่างของการพัฒนาชุมชนและตัวกระตุ้นให้ชุมชนมีการพัฒนาตนเอง

ในด้านต่างๆ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน อาศัยข้อได้เปรียบเชิงศาสนาและวัฒนธรรมโดยเน้นการพึ่งตนเองและเห็นคุณค่าในตนเอง จะตรงกับความหมายของการพัฒนาแบบยั่งยืน

การจัดการทางด้านข่าวสารในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ ผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นรัฐ หรือองค์กรเอกชน ควรเพิ่มระดับการให้ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรให้มากยิ่งขึ้นโดยเน้นที่กลุ่มประชาชนเป็นอันดับหนึ่งและกลุ่มผู้นำในอันดับสอง ส่วนกลุ่มพระสงฆ์ไม่มีความจำเป็นในการให้ข้อมูลข่าวสารในด้านนี้ ($r \geq 0.01$) โดยชนิดของสื่อที่ควรนำมาพิจารณาคือ ข้อมูลที่เผยแพร่โดยสภาพชุมชนเองและกลุ่มประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารเพิ่มมากขึ้น คือการส่งข่าวสารผ่านทางกลุ่มพระสงฆ์และกลุ่มผู้นำชุมชนเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องนำข้อมูลส่งผ่านไปยังกลุ่มประชาชนอีกต่อหนึ่งสื่อที่เผยแพร่ทางสื่อสารมวลชน จะพบว่าสื่อทางด้านโทรทัศน์และทางวิทยุเพราะกลุ่มประชาชนได้รับมากถึงร้อยละ 49.3 และ 33.6 หากพิจารณาจากต้นทุนในการผลิตสื่อทั้งสองชนิดแล้วด้านโทรทัศน์มีต้นทุนที่สูงกว่าทางด้านวิทยุ หากจะได้ประโยชน์สูงสุดแล้วควรพิจารณาสื่อทางวิทยุเป็นอันดับหนึ่ง หากมีการจัดการทางด้านข่าวสารในการอนุรักษ์ที่ดีจะสามารถเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มประชาชนได้

จากการศึกษาในครั้งนี้ทำให้ทราบถึงกลุ่มบุคคลที่เป็นเป้าหมายในการเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ นั่นคือกลุ่มประชาชน จากข้อมูลที่ศึกษาพบว่าความรู้ในเรื่องสาเหตุที่สัตว์น้ำในแม่น้ำตายครั้งละมากมายกลุ่มประชาชนมีความรู้ที่น้อยที่สุด รองลงมาคือการจับปลาที่มีไข่มาริโกด แสดงให้เห็นว่าชุมชนยังขาดความรู้ในการอนุรักษ์ในบางด้านเท่านั้น เพราะด้านกฎหมายในการห้ามจับสัตว์น้ำในบริเวณหน้าวัดหรือการใช้เครื่องมือที่ผิดกฎหมายจับสัตว์น้ำ กลุ่มประชาชนทราบในระดับสูงอยู่แล้ว แต่ควรพิจารณาว่าหากผลิตสื่อเผยแพร่ในแต่ละด้านของการอนุรักษ์แล้วค่าใช้จ่ายหรือต้นทุน จะมีมูลค่าสูงมากควรพิจารณาผลิตในภาพรวมแม้ชุมชนจะทราบแล้วก็ตามแต่จะเป็นการเน้นย้ำในความรู้มากขึ้น

จะเห็นได้ว่าความคิดเห็นด้านความตระหนักในการอนุรักษ์จะส่งผลถึงการมีส่วนร่วม ดังนั้นควรเพิ่มระดับความเข้าใจในการอนุรักษ์อย่างถูกวิธี แก่ชุมชนโดยเน้นกลุ่มประชาชนเป็นหลักโดยเฉพาะความตระหนักในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวจะต้องมาจากภายในชุมชนมิใช่ส่วนราชการแต่เพียงผู้เดียวและเพิ่มระดับความเข้าใจต่อการเลี้ยงปลาหน้าวัดที่ส่งจะผลต่อความสำเร็จในการอนุรักษ์ เพราะจากข้อคำถาม “การเลี้ยงปลาหน้าวัดสามารถช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำได้” กลุ่มประชาชนมีความตระหนักน้อยที่สุด

จากการศึกษาควรเพิ่มความคาดหวังที่จะได้รับประโยชน์ในกลุ่มของประชาชน โดยเน้นในด้านการจัดการบริเวณที่ห้ามจับสัตว์น้ำ เพราะจากข้อคำถามเรื่องการเสียประโยชน์ในการจับสัตว์น้ำบริเวณหน้าวัด กลุ่มประชาชนๆ ยังมีความคิดว่าเสียประโยชน์ถึงร้อยละ 45.7 จึงควรชี้แจงผลเสียให้ชุมชนทราบและให้ชุมชนตัดสินใจด้วยตนเองว่าในส่วนที่เสียประโยชน์และได้ประโยชน์อย่างไรมีน้ำหนักมากกว่ากัน

ผู้ศึกษาได้สังเกตพบว่าเกือบทุกวัดจะมีการจัดอาหารสัตว์น้ำไว้บริการแก่นักท่องเที่ยว โดยอาหารสัตว์น้ำที่พบสามารถแบ่งได้เป็น สองประเภทใหญ่ๆ คือ เศษขนมปัง และอาหารเม็ดลอยน้ำ เศษขนมปังสามารถเก็บรักษาไว้ได้ประมาณ 5 วัน อาหารเม็ดสามารถเก็บไว้ได้นานนับเดือนแต่ปกติจะมีการจัดซื้ออาหารเกือบทุกอาทิตย์ โดยมีการจัดซื้อจากพ่อค้าในจังหวัดนั้นๆ เป็นส่วนใหญ่ โดยปริมาณของอาหารขึ้นอยู่กับนักท่องเที่ยว หากเราสามารถจัดการกับกิจกรรมด้านอาหารสัตว์น้ำโดยให้กลุ่มประชาชนเข้ามามีบทบาท เป็นผู้ผลิตอาหารสัตว์น้ำและจำหน่ายให้กับทางวัดอย่างต่อเนื่องเช่นทำขนมปังตัวอย่างเช่น วัดไร่ขิง ทำข้าวตอก ข้าวโพด ฯลฯ ซึ่งโดยธรรมชาติแล้วสัตว์น้ำสามารถกินอาหารได้ทุกชนิดที่มาจากธรรมชาติ จะเห็นได้ว่าวัดอุทิศที่นำมาใช้เป็นผลผลิตทางการเกษตรที่มีอยู่ในชุมชนอยู่แล้ว และสามารถใช่วิธีการแปรรูปอย่างง่ายๆ โดยเป็นการเพิ่มมูลค่า (value added) จะทำให้เงินหมุนเวียนอยู่ในชุมชนมากขึ้นแทนที่จะถูกส่งต่อไปให้พ่อค้าในเมือง รายได้ของชุมชนจะเพิ่มขึ้น ทางวัดไม่จำเป็นต้องเสียเวลาไปซื้ออาหารนอกชุมชน เป็นการพึ่งพาทางเศรษฐกิจระหว่างวัดและชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างวัดและชุมชนจะเพิ่มมากขึ้น การมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดของกลุ่มประชาชนจะเพิ่ม

มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการหวงแหนทรัพยากรสัตว์น้ำบริเวณหน้าวัด ผู้ที่ขายอาหารให้กับวัดจะคอยสอดส่องดูแลสัตว์น้ำมิให้ผู้ใดมารังแก ทางวัดก็ไม่จำเป็นต้องเตรียมก้อนดินและหนังสือไว้ต้อนรับผู้ที่มาจับปลาบริเวณหน้าวัด หากชุมชนเริ่มมีประสบการณ์ในการเลี้ยงปลา สามารถขยายเป็นอาชีพของตนเองในหลายรูปแบบ เช่นอาจเลี้ยงปลาในกระชังเป็นรายได้เสริม หรือเก็บลูกปลา ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจมาจำหน่าย เช่น ลูกปลาแรด ลูกปลาเทพา ลูกปลากราย ฯลฯ โดยไม่จำเป็นต้องจัดหาพ่อแม่พันธุ์สัตว์น้ำมาเพาะพันธุ์แต่อย่างใดซึ่งมีอยู่บริเวณหน้าวัดแล้วทั้งสิ้น เราสามารถจัดการ ให้ปลาวางไข่ในบริเวณที่ต้องการได้ เช่นปลากรายจะวางไข่ในบริเวณที่มีหลักไม้ไผ่ น้ำ ปลาแรดวางไข่ในบริเวณที่เงียบสงบและทำรังคล้ายรังนก โดยอาจนำไข่ของปลามาอนุบาลเพื่อจำหน่ายเป็นปลาสวยงามหรือปลาเลี้ยงต่อไปได้

จะเห็นได้ว่าความศรัทธาต่อผู้นำชุมชนมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด โดยเฉพาะในกลุ่มประชาชน มีความศรัทธาต่อผู้นำในระดับปานกลาง ($r=0.4557^{**}$) และจากข้อคำถามพบว่าผู้นำมีความสามารถในการชักจูงผู้อื่นให้เข้าร่วมกิจกรรม กลุ่มประชาชนให้ควรเห็นไม่มีความสามารถ ถึงร้อยละ 18.6 หากเราสามารถเพิ่มขีดความสามารถของผู้นำในการชักจูงคนในชุมชนให้เพิ่มขึ้น ก็จะทำให้ระดับการมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้น แต่ในความเป็นจริงแล้วเราไม่สามารถคาดหวังในบทบาทของผู้นำให้มีความสามารถในการกระทำของแต่ละบุคคลได้ คงจะมีแต่การเพิ่มทัศนคติในทางบวกต่อการพัฒนาโดยการอบรม หรือให้ความรู้ เป็นกรณีไป

จากการศึกษาพบว่ากลุ่มที่น่าให้ความสนใจเป็นพิเศษคือกลุ่มประชาชน การเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมโดยการเพิ่มระดับความศรัทธาต่อศาสนาเป็นอีกกรณีหนึ่งที่ น่าสนใจ พบว่าการขอร้องจากเจ้าอาวาสเป็นข้อที่กลุ่มประชาชนให้คะแนนน้อยที่สุด ในมุมมองของผู้ศึกษา อาจมีความเป็นไปได้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าอาวาสกับกลุ่มประชาชนมีไม่มากนัก เพราะลักษณะการทำบุญของคนไทยโดยทั่วไปจะทำบุญในวัดเดียวกันตลอด ถึงแม้จะย้ายที่อยู่ไปแล้วหากมีโอกาสดังกล่าวก็จะกลับมาทำบุญที่วัดเดิม การเก็บข้อมูลในครั้งนี้ได้เก็บข้อมูลในส่วนกลุ่มประชาชนทั้งสองฝั่งของลำน้ำที่มีต่อการเลี้ยงปลาในวัด

นั้นๆ พบว่ามีการทำบุญในวัดอื่นใกล้ๆกับวัดนั้นๆด้วยอาจมีผลต่อความสัมพันธ์ของบุคคลนั้นๆกับเจ้าอาวาส

5.3 ข้อเสนอแนะ

(1) ข้อเสนอแนะจากชุมชนที่ศึกษา

สภาพปัญหาและข้อเสนอแนะของการเลี้ยงปลาหน้าวัด เป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความปรารถนาของชุมชนที่มีต่อหน่วยงานของรัฐ ที่มุ่งหวังให้ขจัดปัญหาต่างๆ โดยมีได้สนใจถึงกลยุทธ์ในการแก้ปัญหา ขอเพียงให้ปัญหานั้นได้ลดความรุนแรงและหมดไปในที่สุดด้านผู้ดำเนินการเลี้ยงปลาหน้าวัด ได้ขอให้มีการบังคับใช้กฎหมายเพื่อคุ้มครองที่รักษาพืชพันธุ์ ตามพระราชบัญญัติการประมง เพราะเท่าที่ผ่านมาได้มีการบังคับใช้อย่างจริงจังเป็นผลให้เกิดความท้อแท้และกำลังใจพร้อมทั้งความตั้งใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ

(2) ข้อเสนอแนะจากผู้ศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษามุ่งหวังให้วัดเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยอาศัยหลักการมีส่วนร่วมของชุมชน ไม่สามารถศึกษาปัจจัยอื่นๆ เช่น ชนิดและปริมาณของสัตว์น้ำเพราะติดขัดด้านกฎหมายในที่รักษาพืชพันธุ์ และการศึกษาครั้งนี้ได้มุ่งเน้นศึกษาโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม และการปกครองในท้องถิ่น ตลอดจนได้มองเห็นถึงตัวชี้วัดคุณภาพของแม่น้ำว่าอยู่ในสภาพดีหรือไม่ จากการสังเกตพบพันธุ์สัตว์น้ำมากชนิดในบริเวณคันแม่น้ำและจำนวนชนิดได้ลดลงเมื่อถึงปากแม่น้ำ ปัจจัยอื่นๆที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อ การเลี้ยงปลาหน้าวัด คือ การสนับสนุนจากทางราชการทั้งในด้านงบประมาณ ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการประมง การอบรม การขยายผลของการเลี้ยงปลาหน้าวัด การให้ความคุ้มครองกรณีโรงงานปล่อยน้ำเสียทำให้ปลาหน้าวัดตาย ส่วนใหญ่พระสงฆ์ กรรมการวัดและผู้นำเป็นผู้ลงมือเลี้ยงโดยให้อาหาร เช่น ขนบึง อาหารเม็ด หากรัฐ

มองเห็นกลยุทธ์ในการขยายผลโดย เพิ่มงบประมาณในกิจกรรมต่อเนื่อง ส่งเสริมให้คนว่างงานในพื้นที่หารายได้จากการผลิตอาหารสัตว์น้ำจำหน่ายให้วัด รัฐจะได้ประโยชน์มหาศาล คือ สามารถอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำเพื่อให้แพร่พันธุ์ และลดปัญหาการว่างงาน

ควรจัดตั้งกรรมการกลางของชุมชนเพื่อดูแลกิจกรรมเลี้ยงปลาหน้าวัด โดยผลประโยชน์ที่ได้ควรมีการจัดสรรให้กับชุมชนเพื่อใช้ในการพัฒนา โดยเริ่มแรกควรมีงบประมาณจากการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นนั้น ในการปรับปรุงพื้นที่ จัดสาธารณูปโภคที่จำเป็น ประชาสัมพันธ์การเลี้ยงปลาหน้าวัดไปยังชุมชนอื่นอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ การใช้กลยุทธ์เจาะตลาดการท่องเที่ยวโดยประสานงานกับการท่องเที่ยวในจังหวัดเพื่อติดต่อกับกลุ่มท่องเที่ยวของเอกชนให้มาเที่ยว (Groups Tours) เป็นประจำและต่อเนื่อง โดยมีการวางแผนในการดำเนินงานเป็นขั้นตอน ตลอดจนแจ้งให้ชุมชนทราบความก้าวหน้าในการดำเนินงานเป็นระยะ ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขอพื้นที่สัตว์น้ำมาปล่อยเพิ่มขึ้นจากการศึกษาในครั้งนี้พบว่ามีจุดบกพร่องในด้านความต่อเนื่องทางด้านการรับข้อมูลข่าวสาร คือควรเพิ่มประเด็นในด้านช่วงเวลาที่ชุมชนได้รับข่าวสารทางวิทยุและโทรทัศน์ ตลอดจน ช่องสัญญาณของสถานีกระจายข่าวที่ชุมชนนิยม

(3) ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาในโอกาสต่อไป

การศึกษาในโอกาสต่อไปผู้ศึกษาเห็นว่า การจัดแบ่งกลุ่มบุคคลตามสถานภาพทางสังคม ควรแยกกลุ่มผู้นำออกเป็น 2 กลุ่ม คือผู้นำด้านชุมชน กับผู้นำทางด้านศาสนา โดยมีกรรมการวัดร่วมด้วย จะทำให้เห็นถึงบทบาทในกิจกรรมการเลี้ยงปลาหน้าวัดได้ดีขึ้น และสามารถแยกการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ได้ชัดเจนขึ้น

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ตารางที่ 1 แสดง จังหวัด อำเภอ และวัดที่เลี้ยงปลาหน้าวัด
ที่แม่น้ำท่าจีนไหลผ่าน

จังหวัด	อำเภอ	วัดที่มีการเลี้ยงปลาหน้าวัด
ชัยนาท	วัดสิงห์	2
ชัยนาท	สรรคบุรี	4
ชัยนาท	หันคา	4
สุพรรณบุรี	เดิมบางนางบวช	2
สุพรรณบุรี	สามชุก	2
สุพรรณบุรี	ศรีประจันต์	3
สุพรรณบุรี	เมือง	2
สุพรรณบุรี	บางปลาม้า	8
สุพรรณบุรี	สองพี่น้อง	4
นครปฐม	บางเลน	9
นครปฐม	นครชัยศรี	4
นครปฐม	สามพราน	7
สมุทรสาคร	กระทุ่มแบน	4
สมุทรสาคร	เมือง	2
รวม	14	57

ตารางที่ 2 กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาในบริเวณลำน้ำท่าจีนที่ศึกษาจำแนกตามวัดและสถานภาพทางสังคม

วัด	กลุ่ม ประชาชน	กลุ่ม ผู้นำชุมชน	กลุ่ม พระสงฆ์	รวม ราย
ปากคลองมะขามเฒ่า	10	5	3	18
อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท				
ทรงเสวย	10	5	3	18
อำเภอสรรบุรี จังหวัดชัยนาท				
ท่ากฤษณา	10	5	3	18
อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท				
สามชุก	10	5	3	18
อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี				
เขาพระ	10	5	3	18
อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี				
พัยคาราม	10	5	3	18
อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี				
พระนอน	10	5	3	18
อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี				
ป่าฤกษ์	10	5	3	18
อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี				
บางสาม	10	5	3	18
อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี				
บางปลา	10	5	3	18
อำเภอสองบางเลน จังหวัดนครปฐม				
บางพระ	10	5	3	18
อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม				
ทรงคนอง	10	5	3	18
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม				
นางสาว	10	5	3	18
อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร				
บางหญ้าแพรก	10	5	3	18
อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร				
รวม	140	70	42	252

ตารางที่ 3 แสดงลักษณะพื้นฐานในการเลี้ยงปลาหน้าวัด

ศักยภาพพื้นฐาน	ไม่เห็นด้วย จำนวน(ร้อยละ)	ไม่ค่อยเห็นด้วย จำนวน(ร้อยละ)	ค่อนข้างเห็นด้วย จำนวน(ร้อยละ)	เห็นด้วย จำนวน(ร้อยละ)
1.ชาวบ้านในละแวกนี้ให้ความสนใจการเลี้ยงปลาหน้าวัด	5(2)	13(5.2)	139(55.2)	95(37.7)
2.ผู้นำของท่านให้ความสนใจ,เอาใจใส่การเลี้ยงปลาหน้าวัด	5(2)	17(6.7)	140(55.6)	90(35.7)
3.สัตว์น้ำบริเวณหน้าวัดมีหลายประเภท	2(0.8)	4(1.6)	114(45.2)	132(52.4)
4.เจ้าหน้าที่ของรัฐเอาใจใส่ ดูแล ให้คำแนะนำ	25(9.9)	47(18.7)	144(57.1)	36(14.3)
5.สภาพของน้ำเหมาะสมที่จะเลี้ยงสัตว์น้ำ	6(2.4)	23(9.1)	141(56)	82(32.5)
6. สัตว์น้ำที่มาอาศัย มีความเป็นอยู่ที่สุขสบาย	3(1.2)	18(7.1)	133(52.8)	98(38.9)
7.แหล่งน้ำหน้าวัดมีพื้นที่เพียงพอที่จะให้สัตว์น้ำมาอาศัย	1(0.4)	12(4.8)	142(56.3)	97(38.5)
8. ไม่จำเป็นต้องจัดขามรักษาความปลอดภัยแก่สัตว์น้ำ	55(21.8)	95(37.7)	79(31.3)	23(9.1)
9.มีสัตว์น้ำอาศัยบริเวณหน้าวัดตลอดทั้งปี	7(2.8)	8(3.2)	133(52.8)	104(41.3)
10.มีคนบางกลุ่มคอยจ้องจับสัตว์น้ำในบริเวณหน้าวัด	47(18.7)	106(42.1)	53(21)	46(18.3)
11.บริเวณวัดมีแนวเขตประกาศเป็นที่รักษาพิรพันธุ์ชัดเจน	3(1.2)	14(5.6)	130(51.6)	105(41.7)
12.สัตว์น้ำที่มาอาศัยมีอาหารบริบูรณ์ตลอดปี	1(0.4)	19(7.5)	132(52.4)	100(39.7)
13.เกิดน้ำเสียบ่อยครั้ง	22(8.7)	76(30.2)	92(36.5)	62(24.6)
14.มีคนจากถิ่นอื่นมาเที่ยวเป็นประจำ	10(4)	43(17.1)	111(44)	88(34.9)

ตารางที่ 4 สรุประดับแบบการมีส่วนร่วมและตัวแปรที่เกี่ยวข้อง ในภาพรวมและภาพย่อย

n=252	ต่ำ	กลาง	สูง
การรับรู้ข่าวสาร	41 (16.3)	180 (71.4)	31 (12.3)
ความรู้ในการอนุรักษ์ฯ	32 (12.7)	190 (75.4)	30 (11.9)
ความตระหนักในการอนุรักษ์ฯ	43 (17.1)	175 (69.4)	34 (13.5)
ความคาดหวังในประโยชน์	26 (10.3)	198 (78.6)	28 (11.1)
ความศรัทธาในผู้นำชุมชน	118(46.8)	-	134(53.2)
ความศรัทธาในศาสนา n=210	94(48.4)	-	116(55.2)
การมีส่วนร่วมในการวางแผน	31 (12.3)	186 (73.8)	35 (13.9)
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	77 (30.6)	142 (56.3)	33 (13.1)
การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์	45 (17.9)	163 (64.7)	44 (17.5)
การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	165 (65.5)	-	87 (34.5)
กลุ่มประชาชน n=140	ต่ำ	กลาง	สูง
การรับรู้ข่าวสาร	31 (22.1)	95 (67.9)	14 (10.0)
ความรู้ในการอนุรักษ์ฯ	19 (13.6)	106 (75.7)	15 (10.7)
ความตระหนักในการอนุรักษ์ฯ	24 (17.1)	107 (76.4)	9 (6.4)
ความคาดหวังในประโยชน์	19(13.6)	114(81.4)	7(5)
ความศรัทธาในผู้นำชุมชน	74 (59.2)	-	66(47.1)
ความศรัทธาในศาสนา	63(45)	-	77(55)
การมีส่วนร่วมในการวางแผน	44 (31.4)	110 (78.6)	12 (8.6)
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	44 (31.4)	83 (59.3)	13 (9.3)
การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์	36 (25.7)	101 (72.1)	3 (2.1)
การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	128 (91.4)	-	12 (8.6)

ตารางที่ 4 (ต่อ)

กลุ่มผู้นำ n=70	ต่ำ	กลาง	สูง
การรับรู้ข่าวสาร	7 (10.0)	55 (78.6)	8 (11.4)
ความรู้ในการอนุรักษ์ฯ	9 (12.9)	51 (72.9)	10 (14.3)
ความตระหนักในการอนุรักษ์ฯ	14 (20.0)	43 (61.4)	13 (18.6)
ความคาดหวังในประโยชน์	4(5.7)	54(77.1)	12(17.1)
ความศรัทธาในผู้นำชุมชน	28(40)	-	42(60)
ความศรัทธาในศาสนา	31(43.3)	-	39(55.7)
การมีส่วนร่วมในการวางแผน	11 (15.7)	45 (64.3)	14 (20.0)
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	21 (30.0)	39 (55.7)	10 (14.3)
การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์	9 (12.9)	43 (61.4)	18 (25.7)
การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	28 (40.0)	-	42 (60.0)
กลุ่มพระสงฆ์ n=42	ต่ำ	กลาง	สูง
การรับรู้ข่าวสาร	3 (7.1)	30 (71.4)	9 (21.4)
ความรู้ในการอนุรักษ์ฯ	4 (9.5)	33 (78.6)	5 (11.9)
ความตระหนักในการอนุรักษ์ฯ	5 (11.9)	25 (59.5)	12 (28.6)
ความคาดหวังในประโยชน์	3(7.1)	30(71.4)	9(21.4)
ความศรัทธาในผู้นำชุมชน	16(38.1)	-	26(61.9)
การมีส่วนร่วมในการวางแผน	2 (4.8)	31 (73.8)	9 (21.4)
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	12 (28.6)	20 (47.6)	10 (23.8)
การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์	-	19 (45.2)	23 (54.8)
การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	9 (21.4)	-	33 (78.6)

ตารางที่ 9 แสดงรูปแบบการมีส่วนร่วมในการวางแผน

กิจกรรมการวางแผน	ชุมชน n=252		ประชาชน n=140		ผู้นำ n=70		พระสงฆ์ n=42	
	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก
1.พระเป็นผู้กำหนดว่าจะทำอะไรต่อไปในการเลี้ยงปลา	179 (71.0)	73 (29.0)	100 (71.4)	40 (28.6)	48 (68.6)	22 (31.4)	31 (73.8)	11 (26.2)
2.ท่านไม่ค่อยมีบทบาทในการเลี้ยงปลาหน้าวัด	113 (44.8)	139 (55.2)	70 (50.0)	70 (50.0)	31 (44.3)	39 (55.7)	12 (28.6)	30 (71.4)
3. ท่านต้องการเข้าไปร่วมหาหรือเพื่อ หาทางแก้ปัญหา	92 (36.5)	160 (63.5)	61 (43.6)	79 (56.4)	21 (30.0)	49 (70.0)	10 (23.8)	32 (76.2)
4.ท่านรับรู้ว่ามีการประชุมเกี่ยวกับการเลี้ยงปลา	129 (51.2)	123 (48.8)	80 (57.1)	60 (42.9)	31 (44.3)	39 (55.7)	18 (42.9)	24 (57.1)
5.ท่านไม่จำเป็นต้องร่วมหาหรือเพื่อวางแผนการ เกี่ยวกับการเลี้ยงปลาหน้าวัด	127 (50.4)	125 (49.6)	75 (53.6)	65 (46.4)	34 (48.6)	36 (51.4)	18 (42.9)	24 (57.1)
6.ท่านร่วมหาหรือกับกรรมการบ่อยมากหรือไม่	148 (58.7)	104 (41.3)	95 (67.9)	45 (32.1)	36 (51.4)	34 (48.6)	17 (40.5)	25 (59.5)
กิจกรรม การมีส่วนร่วมในความสนใจ	82 (32.5)	170 (67.5)	46 (32.9)	94 (67.1)	24 (34.3)	46 (65.7)	12 (28.6)	30 (71.4)
7.มีการจัดแบ่งหน้าที่ ต่างๆ เพื่อดำเนินการเลี้ยงปลา	56 (22.2)	196 (77.8)	28 (20.0)	112 (80.0)	14 (20.0)	56 (80.0)	14 (33.3)	28 66.7
8.ผู้ที่เสนอแผนอะไรก็ให้ผู้้นั้นรับผิดชอบทำเอง	103 (40.9)	149 (59.1)	56 (40.0)	84 (60.0)	31 (44.3)	39 (55.7)	16 (38.1)	26 (61.9)
9.มีการประชุมเกี่ยวกับการเลี้ยงปลาหน้าวัด	85 (33.7)	167 (66.3)	48 (34.3)	92 (65.7)	26 (37.1)	44 (62.9)	11 (26.2)	31 (73.8)

ตารางที่ 6 แสดงรูปแบบการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ

กิจกรรม	ชุมชน n=252		ประชาชน n=140		ผู้นำ n=70		พระสงฆ์ n=42	
	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก
1. ท่านร่วมสนับสนุนอาหารให้ปลาหน้าวัด	120 (47.6)	132 (52.4)	90 (64.3)	50 (35.7)	27 (38.6)	43 (61.4)	3 (7.1)	39 (92.9)
2. ท่านร่วมสนับสนุนวัสดุในการจัดเตรียมสถานที่	174 (69.0)	78 (31.0)	122 (87.1)	18 (12.9)	44 (62.9)	26 (37.1)	8 (19.0)	34 (81.0)
3. ท่านร่วมสนับสนุนเงินในการเลี้ยงปลาหน้าวัด	189 (75.0)	63 (25.0)	124 (88.6)	16 (11.4)	46 (65.7)	24 (34.3)	19 (45.2)	23 (54.8)
4. ท่านร่วมสนับสนุนพันธุ์ปลามาปล่อยสมทบ	240 (95.2)	12 (4.8)	137 (97.9)	3 (2.1)	66 (94.3)	4 (5.7)	37 (88.1)	5 (11.9)
5. ปัจจุบันท่านทิ้งขยะมูลฝอย ลงแม่น้ำ	4 (1.6)	248 (98.4)	3 (2.1)	137 (97.9)	1 (1.4)	69 (98.6)		42 (100.0)
6. ท่านทำการประมงที่หน้าวัด	2 (.8)	250 (99.)	1 (.7)	139 (99.3)		70 (100.0)	1 (2.4)	41 (97.6)
7. ท่านร่วมสนับสนุนแรงงาน ในการดำเนินกิจกรรม การเลี้ยงปลาหน้าวัด	194 (77.0)	58 (23.0)	130 (92.9)	10 (7.1)	54 (77.1)	16 (22.9)	10 (23.8)	32 (76.2)
8. เมื่อมีผู้มาจับปลาที่หน้าวัดท่านเข้าไปห้ามปราม	194 (77.0)	58 (23.0)	125 (89.3)	15 (10.7)	56 (80.0)	14 (20.0)	13 (31.0)	29 (69.0)
9. ท่านร่วมประชาสัมพันธ์ให้ราษฎร เห็นคุณค่าการเลี้ยงปลาหน้าวัด	205 (81.3)	47 (18.7)	131 (93.6)	9 (6.4)	56 (80.0)	14 (20.0)	18 (42.9)	24 (57.1)

ตารางที่ 7 แสดงรูปแบบการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์

กิจกรรม	ชุมชน n=252		ประชาชน n=140		ผู้นำ n=70		พระสงฆ์ n=42	
	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก
1. เมื่อท่านไปให้อาหารปลาที่หน้าวัดท่านรู้สึกสบายใจ	1 (.4)	251 (99.6)	1 (.7)	139 (99.3)		70 (100.0)	-	42 (100.0)
2. สถานที่เลี้ยงปลาหน้าวัดใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจได้		252 (100.0)	-	140 (100.0)		70 (100.0)	-	42 (100.0)
3. ท่านและครอบครัวมีความเข้าใจชีวิตของสัตว์น้ำมากขึ้น	8 (3.2)	244 (96.8)	5 (3.6)	135 (96.4)		70 (100.0)	3 (7.1)	39 (92.9)
4. ท่านเสียเวลาจากการประกอบอาชีพเพื่อมาช่วยเลี้ยงปลา	47 (18.7)	205 (81.3)	21 (15.0)	119 (85.0)	16 (22.9)	54 (77.1)	10 (23.8)	32 (76.2)
5. ท่านถูกห้ามไม่ให้จับสัตว์น้ำในแม่น้ำได้อีก	10 (4.0)	242 (96.0)	10 (7.1)	130 (92.9)		70 (100.0)		42 (100.0)
6. เมื่อท่านได้ร่วมในกิจกรรมการเลี้ยงปลาท่าน รู้สึกว่าคุณได้รับบุญกุศล	8 (3.2)	244 (96.8)	8 (6.9)	132 (93.1)		70 (100.0)		42 (100.0)
7. การเลี้ยงปลาหน้าวัดทำให้ท่านรู้จักสัตว์น้ำมากขึ้น	10 (4.0)	242 (96.0)	6 (4.3)	134 (95.7)	2 (2.9)	68 (97.1)	2 (4.8)	40 (95.2)
8. คนที่มาเที่ยวถึงความสกปรกไว้	39 (15.5)	213 (84.5)	23 (16.4)	117 (83.6)	8 (11.4)	62 (88.6)	8 (19.0)	34 (81.0)
9. ลูกหลานท่านได้ประโยชน์จากการเลี้ยงปลาหน้าวัด	16 (6.3)	236 (93.7)	10 (7.1)	130 (92.9)	4 (5.7)	66 (94.3)	2 (4.8)	40 (95.2)
10. ทางวัดนำรายได้มาสร้างสิ่งก่อสร้างที่ไม่ค่อยจำเป็น	17 (7.7)	235 (93.3)	11 (7.9)	129 (92.1)	4 (5.7)	66 (94.3)	2 (4.8)	40 (95.2)

ตารางที่ 8 แสดงรูปแบบการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

กิจกรรม	ชุมชน n=252		ประชาชน n=140		ผู้นำ n=70		พระสงฆ์ n=42	
	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก
1.ท่านเข้าร่วมประชุมสรุปปัญหา ของการเลี้ยงปลาหน้าวัด	186 (73.8)	66 (26.2)	131 (93.6)	9 (6.4)	42 (60.0)	28 (40.0)	13 (31.0)	29 (69.0)
2.ท่านร่วมเสนอปัญหาที่พบเห็นในการเลี้ยงปลาหน้าวัด	187 (74.2)	65 (25.8)	130 (92.9)	10 (7.1)	41 (58.6)	29 (41.4)	16 (38.1)	26 (61.9)
3.ท่านเสนอสาเหตุของปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น	191 (75.8)	61 (24.2)	130 (92.9)	10 (7.1)	45 (64.3)	25 (35.7)	16 (38.1)	26 (61.9)
4.ท่านเสนอวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้ด้วย	192 (76.2)	60 (23.8)	132 (94.3)	8 (5.7)	42 (60.0)	28 (40.0)	18 (42.9)	24 (57.1)
5.ท่านเสนอวิธีการใช้จ่ายรายได้จากการเลี้ยงปลาหน้าวัด	205 (81.3)	47 (18.7)	131 (93.6)	9 (6.4)	50 (71.4)	20 (28.6)	24 (57.1)	18 (42.9)
6.ท่านทราบว่าวัดมีรายได้จากการเลี้ยงปลาหน้าวัดเท่าใด	188 (74.6)	64 (25.4)	128 (91.4)	12 (8.6)	45 (64.3)	25 (35.7)	15 (35.7)	27 (64.3)
7.ชาวบ้านรวมตัวกันเพื่อร้องเรียนต่อทางอำเภอในเรื่องที่	245 (97.2)	7 (2.8)	137 (97.9)	3 (2.1)	69 (98.6)	1 (1.4)	39 (92.9)	3 (7.1)
แก้ปัญหามาไม่ได้เกี่ยวกับปลาหน้าวัด								
8.การเก็บรักษารายได้มีกรรมการรับรู้	143 (56.7)	109 (43.3)	100 (71.4)	40 (28.6)	27 (38.6)	43 (61.4)	16 (38.1)	26 (61.9)

ตารางที่ 9 แสดงลักษณะการรับรู้ข่าวสารด้านการประมง

ลักษณะทางสังคม	ระดับการรับรู้ข่าวสารด้านการประมง					
	ไม่เคย %	ปีละ 1-2 ครั้ง %	2 ถึง 3 เดือน/ครั้ง %	เกือบทุก เดือน %	เกือบทุกอาทิตย์ %	เกือบทุกวัน %
ประชาชนทั่วไป (n=140)						
1. เจ้าหน้าที่ประมง	37.1	17.1	22.9	16.4	5	1.4
2. เจ้าหน้าที่หน่วยงานอื่นๆ	54.3	22.1	14.3	3.6	2.1	3.6
3. เจ้าอาวาส	13.6	5	7.1	15.7	37.9	20.7
4. พระสงฆ์	14.3	5	8.6	20	31.4	20.7
5. ผู้นำ (กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน)	22.9	6.4	13.6	29.3	17.9	10
6. กรรมการหมู่บ้าน	28.6	10	15	23.6	15	7.9
7. เพื่อนบ้าน	40.7	13.6	13.6	14.3	12.9	5
8. การอบรม	85	7.9	2.9	2.1	-	2.1
9. สิ่งตีพิมพ์	50	20.7	8.6	7.9	5	7.9
(หนังสือพิมพ์ ,วารสาร ,เอกสาร ฯลฯ)						
10. การฟังวิทยุด้านการประมง	25.7	20.7	20	9.3	12.1	12.1
11. การดูโทรทัศน์ด้านการประมง	17.9	16.4	17.1	10.7	22.1	15.7
กลุ่มผู้นำชุมชน (n=70)						
1. เจ้าหน้าที่ประมง	22.9	21.4	21.4	25.7	7.1	1.4
2. เจ้าหน้าที่หน่วยงานอื่นๆ	50	20	15.7	11.4	2.9	-
3. เจ้าอาวาส	2.9	4.3	8.6	8.6	38.6	37.1
4. พระสงฆ์	2.9	2.9	5.7	17.1	38.6	32.9
5. ผู้นำ (กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน)	11.4	5.7	10	25.7	18.6	28.6
6. กรรมการหมู่บ้าน	15.7	7.1	17.1	28.6	21.4	10
7. เพื่อนบ้าน	34.3	20	12.9	10	15.7	7.1
8. การอบรม	88.6	7.1	1.4	1.4	1.4	-
9. สิ่งตีพิมพ์	50	28.6	15.7	2.9	1.4	1.4
(หนังสือพิมพ์ ,วารสาร ,เอกสาร ฯลฯ)						
10. การฟังวิทยุด้านการประมง	31.4	27.1	15.7	12.9	5.7	7.1
11. การดูโทรทัศน์ด้านการประมง	28.6	22.9	12.9	11.4	11.4	12.9

ตารางที่ 9 (ต่อ) แสดงลักษณะการรับรู้ข่าวสารด้านการประมง

ลักษณะทางสังคม	ระดับการรับรู้ข่าวสารด้านการประมง					
	ไม่เคย	ปีละ 1-2 ครั้ง	2 ถึง 3 เดือน/ครั้ง	เกือบทุก เดือน	เกือบทุกอาทิตย์	เกือบทุกวัน
	%	%	%	%	%	%
พระสงฆ์ (n =42)						
1. เจ้าหน้าที่ประมง	16.7	33.3	23.8	11.9	9.5	4.8
2. เจ้าหน้าที่หน่วยงานอื่นๆ	19	31	23.8	11.9	11.9	2.4
3. เจ้าอาวาส	2.4	2.4	9.5	9.5	33.3	42.9
4. พระสงฆ์	2.4	-	7.1	11.9	35.7	42.9
5. ผู้นำ (กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน)	14.3	2.4	14.3	28.6	28.6	11.9
6. กรรมการหมู่บ้าน	19	4.8	9.5	23.8	33.3	9.5
7. เพื่อนบ้าน	33.3	7.1	21.4	11.9	26.2	-
8. การอบรม	92.9	2.4	2.4	-	2.4	-
9. สิ่งตีพิมพ์	57.1	7.1	14.3	7.1	7.1	7.1
(หนังสือพิมพ์ ,วารสาร ,เอกสาร ฯลฯ)						
10. การฟังวิทยุด้านการประมง	38.1	4.8	11.9	9.5	21.4	14.3
11. การดูโทรทัศน์ด้านการประมง	38.1	4.8	9.5	4.8	21.4	21.4
ภาพรวม (n =252)						
1. เจ้าหน้าที่ประมง	29.8	21	22.6	18.3	6.3	2
2. เจ้าหน้าที่หน่วยงานอื่นๆ	47.2	23	16.3	7.1	4	2.4
3. เจ้าอาวาส	8.7	4.4	7.9	12.7	37.3	29
4. พระสงฆ์	9.1	3.6	7.5	17.9	34.1	27.8
5. ผู้นำ (กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน)	18.7	5.6	12.7	31	21.8	10.3
6. กรรมการหมู่บ้าน	23.4	8.3	14.7	25	19.8	8.7
7. เพื่อนบ้าน	37.7	14.3	14.7	12.7	15.9	4.8
8. การอบรม	87.3	6.7	2.4	1.6	0.8	1.2
9. สิ่งตีพิมพ์	51.2	20.6	11.5	6.3	4.4	6
(หนังสือพิมพ์ ,วารสาร ,เอกสาร ฯลฯ)						
10. การฟังวิทยุด้านการประมง	29.4	19.8	17.5	10.3	11.9	11.1
11. การดูโทรทัศน์ด้านการประมง	24.2	16.3	14.7	9.9	19	15.9

ตารางที่ 10 แสดงรูปแบบการรับรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ

ข้อความรู้	ชุมชน n=252		ประชาชน n=140		ผู้นำ n=70		พระสงฆ์ n=42	
	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก
(1) ทานทราบสาเหตุที่สัตว์น้ำในแม่น้ำตายครั้งละมากๆ	110 (43.7)	142 (56.3)	63 (45.0)	77 (55.0)	29 (41.4)	41 (58.6)	18 (42.9)	24 (57.1)
(2) ใครๆ ก็สามารถทำอาชีพประมงในแม่น้ำทำจีนได้	28 (11.1)	224 (88.9)	14 (10.0)	126 (90.0)	11 (15.7)	59 (84.3)	3 (7.1)	39 (92.9)
(3) การเลี้ยงปลาหน้าวัดมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มปริมาณปลาในแม่น้ำทำจีน	47 (18.7)	205 (81.3)	26 (18.6)	114 (81.4)	13 (18.)	57 (81.4)	8 (19.0)	34 (81.0)
(4) การเลี้ยงปลาหน้าวัดมีวัตถุประสงค์เพื่อสงวนแหล่งปลอดภัยไว้ให้สัตว์น้ำอาศัย	9 (3.6)	243 (96.4)	6 (4.3)	134 (95.7)	2 (2.9)	68 (97.1)	1 (2.4)	41 (97.6)
(5) อาหารปลาที่ดีจะทำให้ปลามีสุขภาพที่ดี	67 (26.6)	185 (73.4)	33 (23.6)	107 (76.4)	17 (24.3)	53 (75.7)	17 (40.5)	25 (59.5)
(6) การอนุรักษ์สัตว์น้ำเป็นการนำสัตว์น้ำมา ใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า	17 (6.7)	235 (93.3)	14 (10.0)	126 (90.0)	2 (2.9)	68 (97.1)	1 (2.4)	41 (97.6)
(7) การใช้ยาเบื่อเมาเป็นการทำลายสัตว์น้ำวิธีหนึ่ง	38 (15.1)	214 (84.9)	20 (14.3)	120 (85.7)	13 (18.6)	57 (81.4)	5 (11.9)	37 (88.1)
(8) การใช้ไฟฟ้าจับสัตว์น้ำก็เป็นการทำลายสัตว์น้ำวิธีหนึ่ง	23 (9.1)	229 (90.9)	21 (15.0)	119 (85.0)	1 (1.4)	69 (98.6)	1 (2.4)	41 (97.6)
(9) การไม่ทิ้งขยะมูลฝอยลงในแหล่งน้ำก็เป็นการอนุรักษ์สัตว์น้ำ	8 (3.2)	244 (96.8)	3 (2.1)	137 (97.9)	4 (5.7)	66 (94.3)	2 (2.4)	42 (97.6)
(10) การจับปลาที่โตเต็มวัยมาบริโภคแต่เพียงพอดี ถือว่าเป็นการอนุรักษ์สัตว์น้ำ	49 (19.4)	203 (80.6)	29 (20.7)	111 (79.3)	13 (18.6)	57 (81.4)	7 (16.7)	35 (83.3)
(11) ควรจับปลาที่มีไซ้มากิน	77 (30.6)	175 (69.4)	42 (30.0)	98 (70.0)	21 (30.0)	49 (70.0)	14 (33.3)	28 (66.7)
(12) การไม่ทำให้น้ำสกปรกก็เป็นการอนุรักษ์สัตว์น้ำอีกวิธีหนึ่ง	17 (6.7)	235 (93.3)	9 (6.4)	131 (93.6)	4 (5.7)	66 (94.3)	4 (9.5)	38 (90.5)
(13) ทำการประมง บริเวณหน้าวัดเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย	58 (23.0)	194 (77.0)	30 (21.4)	110 (78.6)	18 (25.7)	52 (74.3)	10 (23.8)	32 (76.2)

ตารางที่ 11 แสดงรูปแบบความตระหนักเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ

ข้อตระหนัก	ชุมชน n=252		ประชาชน n=140		ผู้นำ n=70		พระสงฆ์ n=42	
	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก
(1) ท่านรู้สาเหตุการลดจำนวนของสัตว์น้ำในแม่น้ำท่าจีน	50 (19.8)	202 (80.2)	33 (23.6)	107 (76.4)	9 (12.9)	61 (87.1)	8 (19.0)	244 (81.0)
(2) ท่านรู้ว่าการเลี้ยงปลาหน้าวัดมีผลต่อลูกหลานอย่างไร	10 (4.0)	242 (96.0)	7 (5.0)	133 (95.0)	2 (2.9)	68 (97.1)	1 (2.4)	41 (97.6)
(3) ผู้ที่ต้องแก้ไขปัญหาดังกล่าว มีใครส่วนราชการเพียงผู้เดียว	89 (35.3)	163 (64.7)	53 (37.9)	87 (62.1)	23 (32.9)	47 (67.1)	13 (31.0)	29 (69.0)
(4) ควรลงโทษผู้ทำให้แม่น้ำเน่าเสีย	9 (3.6)	243 (96.4)	3 (2.1)	137 (97.9)	5 (7.1)	65 (92.9)	1 (2.4)	41 (97.6)
(5) ท่านรู้สึกห่วงแหนสัตว์น้ำในบริเวณหน้าวัด	4 (1.6)	248 (98.4)	4 (2.9)	136 (97.1)		70 (100.0)	-	42 (100.0)
(6) เป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องปกป้องแม่น้ำท่าจีน	2 (0.8)	250 (99.2)	1 (0.7)	139 (99.3)	1 (1.4)	69 (98.6)	-	42 (100.0)
(7) เป็นบาปมากหากจับสัตว์น้ำบริเวณหน้าวัด	71 (28.2)	181 (71.8)	44 (31.4)	96 (68.6)	19 (27.1)	51 (72.9)	8 (19.0)	34 (81.0)
(8) การที่ท่านได้ร่วมช่วยเหลือการเลี้ยงปลาหน้าวัด	30 (11.9)	222 (88.1)	15 (10.7)	125 (89.3)	10 (14.3)	60 (85.7)	5 (11.9)	37 (88.1)
ท่านก็เป็นผู้อนุรักษ์สัตว์น้ำแล้ว								
(9) การเลี้ยงปลาหน้าวัดสามารถช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำได้	43 (17.1)	209 (82.9)	34 (24.3)	106 (75.7)	8 (11.4)	62 (88.6)	1 (2.4)	41 (97.6)
(10) มีใจเจ้าอาวาสคนเดียวที่จะคอยดูแลมิให้ผู้ใดมารบกวนสัตว์น้ำหน้าวัด	19 (7.5)	233 (92.5)	13 (9.3)	127 (90.7)	4 (5.7)	66 (94.3)	2 (4.8)	40 (95.2)

ตารางที่ 12 แสดงรูปแบบความคาดหวังที่จะได้รับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด

รูปแบบความคาดหวัง	ชุมชน n=252		ประชาชน n=140		ผู้นำ n=70		พระสงฆ์ n=42	
	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก
1. เพื่อเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ		252 (100.0)		140 (100.0)		70 (100.0)		42 (100.0)
2. เพื่อความสบายใจ		252 (100.0)		140 (100.0)		70 (100.0)		42 (100.0)
3. มีปลาในแม่น้ำทำเงินมากขึ้น	14 (5.6)	238 (94.4)	11 (7.9)	129 (92.1)	1 (1.4)	69 (98.6)	2 (4.8)	40 (95.2)
4. ได้รับการยกย่องจากผู้อื่นหรือหมู่บ้านอื่น	15 (6.0)	237 (94.0)	11 (7.9)	129 (92.1)	3 (4.3)	67 (95.7)	1 (2.4)	41 (97.6)
5. มีรายได้เข้าสู่วัด - หมู่บ้าน	49 (19.4)	203 (80.6)	25 (17.9)	115 (82.1)	13 (18.6)	57 (81.4)	11 (26.2)	31 (73.8)
6. ปลุกฝังการอนุรักษ์ให้กับลูกหลาน		252 (100.0)		140 (100.0)		70 (100.0)		42 (100.0)
7. เป็นการสะสมบุญกุศล	2 (.8)	250 (99.2)	2 (1.4)	138 (98.6)		70 (100.0)		42 (100.0)
8. มีความรู้เรื่องสัตว์น้ำมากขึ้น	11 (4.4)	241 (95.6)	10 (7.1)	130 (92.9)	1 (1.4)	69 (98.6)		42 (100.0)
9. คนในหมู่บ้านสามารถหารายได้เสริมจากนักท่องเที่ยว	190 (75.4)	62 (24.6)	100 (71.4)	40 (28.6)	60 (85.7)	10 (14.3)	30 (71.4)	12 (28.6)
10. ท่านเสียโอกาสในการทำการประมงบริเวณวัด	106 (42.1)	146 (57.9)	64 (45.7)	76 (54.3)	33 (47.1)	37 (52.9)	9 (21.4)	33 (78.6)

ตารางที่ 13 แสดงรูปแบบความศรัทธาในผู้นำ

ความศรัทธาในผู้นำ	ชุมชน n=252		ประชาชน n=140		ผู้นำ n=70		พระสงฆ์ n=42	
	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก
1.ผู้นำในหมู่บ้านของท่านมีความรู้เกี่ยวกับ การอนุรักษ์สัตว์น้ำ	22 (8.7)	230 (91.3)	11 (7.9)	129 (92.1)	4 (5.7)	66 (94.3)	7 (16.7)	35 (83.3)
2. ผู้นำในหมู่บ้านของท่านสนใจการปลาน้ำจืด เป็นอย่างมาก	29 (11.5)	223 (88.5)	17 (12.1)	123 (87.9)	3 (4.3)	67 (95.7)	9 (21.4)	33 (78.6)
3.ผู้นำในหมู่บ้านของท่านมีความสามารถ ในการชักจูงผู้อื่นให้เข้าร่วมกิจกรรม	39 (15.5)	213 (84.5)	26 (18.6)	114 (81.4)	6 (8.6)	64 (91.4)	7 (16.7)	35 (83.3)
4.ผู้นำของท่านทำให้คนในหมู่บ้านเห็นถึง ความสำคัญของการเลี้ยงปลาน้ำจืด	10 (4.0)	242 (96.0)	9 (6.4)	131 (93.6)	1 (1.4)	69 (98.6)		42 (100.0)
5.ท่านยินดีเข้าร่วมกิจกรรมเมื่อได้รับการ ชักชวนจากผู้นำ	1 (.4)	251 (99.6)	1 (.7)	139 (99.3)		70 (100.0)		42 (100.0)

ตารางที่ 14 ความศรัทธาในศาสนา

ความศรัทธาในศาสนา	ชุมชน n=210		ประชาชน n=140		ผู้นำ n=70		พระสงฆ์ n=42	
	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก
1.โดยปกติท่าน ถือศีล 5	20 (9.5)	190 (90.5)	14 (10.0)	126 (90.0)	6 (8.6)	64 (91.4)	-	
2. ท่านไปทำบุญที่วัดเป็นประจำ	16 (7.6)	194 (92.4)	12 (8.6)	128 (91.4)	4 (5.7)	66 (94.3)	-	
3.ไม่ควรจับปลาในเขตอภัยทาน	2 (1.0)	208 (99.0)	2 (1.4)	138 (98.6)	-	70 (100.0)	-	
4.การจับปลาบริเวณหน้าวัดเป็นบาป	9 (4.3)	201 (95.7)	7 (5.0)	133 (95.0)	2 (2.9)	68 (97.1)	-	
5.ท่านยินดีเข้าร่วมกิจกรรมเมื่อได้รับการชักชวนจากพระสงฆ์	6 (2.9)	204 (97.1)	6 (4.3)	134 (95.7)	-	70 (100.0)	-	
6. เจ้าอาวาสขอร้อง ...ท่านก็จะทำตาม	40 (19.0)	170 (81.0)	32 (22.9)	108 (77.1)	8 (11.4)	62 (88.6)	-	

ตารางที่ 15 แสดงค่าเฉลี่ยของคะแนนของตัวแปรต่างๆ

ตัวแปรที่ศึกษา	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	คะแนนต่ำสุด	คะแนนสูงสุด
ชุมชนโดยรวม n=252					
การรับรู้ข่าวสาร	252	21.98	8.12	3.00	44.00
ความรู้ในการอนุรักษ์ฯ	252	41.27	3.53	30.00	49.00
ความตระหนักในการอนุรักษ์ฯ	252	32.43	3.14	23.00	39.00
ความคาดหวังในประโยชน์	252	33.24	3.29	25.00	40.00
ความศรัทธาในผู้นำชุมชน	252	16.36	2.43	10.00	20.00
ความศรัทธาในศาสนา n=210	210	20.03	3.02	8.00	24.00
การมีส่วนร่วมในการวางแผน	252	25.72	4.62	14.00	38.00
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	252	23.71	9.02	10.00	45.00
การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์	252	33.35	3.42	22.00	40.00
การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	252	5.78	6.76	0	24.00
การมีส่วนร่วม	252	88.55	18.4	59.00	139.00
กลุ่มประชาชน n=140					
การรับรู้ข่าวสาร	140	20.74	8.52	3.00	44.00
ความรู้ในการอนุรักษ์ฯ	140	41.08	3.55	30.00	49.00
ความตระหนักในการอนุรักษ์ฯ	140	31.81	2.81	23.00	38.00
ความคาดหวังในประโยชน์	140	32.63	3.04	25.00	40.00
ความศรัทธาในผู้นำชุมชน	140	16.01	2.35	10.00	20.00
ความศรัทธาในศาสนา n=210	140	19.74	3.11	8.00	24.00
การมีส่วนร่วมในการวางแผน	140	24.96	3.95	17.00	37.00
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	140	19.14	6.3	10.00	45.00
การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์	140	33.02	3.18	25.00	40.00
การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	140	2.31	4.35	0.00	24.00
การมีส่วนร่วม	140	79.44	12.67	59.00	129.00

ตารางที่ 15 (ต่อ) แสดงค่าเฉลี่ยของคะแนนของตัวแปรต่างๆ

ตัวแปรที่ศึกษา	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	คะแนนต่ำสุด	คะแนนสูงสุด
กลุ่มผู้นำ n=70					
การรับรู้ข่าวสาร	70	22.53	6.87	6.00	41.00
ความรู้ในการอนุรักษ์ฯ	70	22.53	6.87	6	41
ความตระหนักในการอนุรักษ์ฯ	70	41.2	3.56	31	48
ความคาดหวังในประโยชน์	70	33.74	3.54	28	40
ความศรัทธาในผู้นำชุมชน	70	16.94	2.31	11	20
ความศรัทธาในศาสนา n=210	70	15.0	2.77	15	24
การมีส่วนร่วมในการวางแผน	70	26.44	5.52	14	38
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	70	26.94	8.53	10	43
การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์	70	33.7	3.45	25	40
การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	70	8.67	6.39	0	21
การมีส่วนร่วม	70	95.76	17.62	66	138
กลุ่มพระสงฆ์ n=42					
การรับรู้ข่าวสาร	42	25.17	7.87	6	41
ความรู้ในการอนุรักษ์ฯ	42	42	3.42	34	49
ความตระหนักในการอนุรักษ์ฯ	42	33.76	3.2	28	39
ความคาดหวังในประโยชน์	42	34.43	3.24	29	40
ความศรัทธาในผู้นำชุมชน	42	16.55	2.73	11	20
การมีส่วนร่วมในการวางแผน	42	27.02	4.68	18	37
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	42	33.55	7.24	15	43
การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์	42	33.83	4.07	22	40
การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	42	12.52	6.73	0	24
การมีส่วนร่วม	42	106.93	16.93	69	139

ตารางที่ 16 สรุปการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างตัวแปร จำแนกตาม สถานภาพทางสังคม

ตัวแปร	กลุ่มประชาชน(n=140)		กลุ่มผู้นำ(n=70)		t-test
	ค่าเฉลี่ย	sd	ค่าเฉลี่ย	sd	p-value
การมีส่วนร่วม	79.4357	12.674	95.7571	17.622	0.000**
รับข้อมูลข่าวสาร	20.7429	8.515	22.5286	6.869	0.1040
ความรู้	41.0786	3.548	41.2	3.557	0.816
ความตระหนัก	31.8071	2.808	32.8857	3.454	0.0250*
คาดหวัง	32.6286	3.042	33.7429	3.541	0.0190*
ความศรัทธาผู้นำชุมชน	16.0143	2.351	16.9429	2.309	0.0070**
ความศรัทธาคณะศาสนา	19.7357	3.109	20.6143	2.768	0.0470*
การวางแผน *	24.9643	3.948	26.4429	5.516	0.0480*
การรับประโยชน์	33.0214	3.184	33.7000	3.449	0.1580
การปฏิบัติ	19.1357	6.303	26.9429	8.529	0.000**
การประเมินผล	2.3143	4.353	8.6714	6.388	0.000**

ตัวแปร	กลุ่มประชาชน(n=140)		กลุ่มพระสงฆ์(n=42)		t-test
	ค่าเฉลี่ย	sd	ค่าเฉลี่ย	sd	p-value
การมีส่วนร่วม	79.4357	12.674	106.9286	16.927	0.000**
รับข้อมูลข่าวสาร	20.7429	8.515	25.1667	7.868	0.003**
ความรู้	41.0786	3.548	42	3.422	0.139
ความตระหนัก	31.8071	2.808	33.7619	3.199	0.000**
คาดหวัง	32.6286	3.042	34.4286	3.24	0.001**
ความศรัทธาผู้นำชุมชน	16.0143	2.351	16.5476	2.734	0.216
การรับประโยชน์	33.0214	3.184	33.8333	4.066	0.239
การวางแผน	24.9643	3.948	27.0238	4.677	0.005**
การปฏิบัติ	19.1357	6.303	33.5476	7.239	0.000**
การประเมินผล	2.3143	4.353	12.5238	6.725	0.000**

ตัวแปร	กลุ่มผู้นำ(n=70)		กลุ่มพระสงฆ์(n=42)		t-test
	ค่าเฉลี่ย	sd	ค่าเฉลี่ย	sd	p-value
การมีส่วนร่วม	95.7571	17.622	106.9286	16.927	0.001**
รับข้อมูลข่าวสาร	22.5286	6.869	25.1667	7.868	0.065
ความรู้	41.2000	3.557	42.0000	3.422	0.245
ความตระหนัก	32.8857	3.454	33.7619	3.199	0.1840
คาดหวัง	33.7429	3.541	34.4286	3.24	0.308
ความศรัทธาผู้นำชุมชน	16.9429	2.309	16.5476	2.734	0.415
การรับประโยชน์	33.7000	3.449	33.8333	4.066	0.854
การวางแผน	26.4429	5.516	27.0238	4.677	0.5700
การปฏิบัติ	26.9429	8.529	33.5476	7.239	0.000**
การประเมินผล	8.6714	6.388	12.5238	6.725	0.003**

ตารางที่ 17 สรุป ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการเลือกปลาน้ำจืดกับตัวแปรอิสระ

ตัวแปรอิสระ	การมีส่วนร่วม n= 252				การมีส่วนร่วม
	ในการวางแผน	ในการปฏิบัติ	ในการรับประโยชน์	ในการประเมินผล	
การได้รับข่าวสาร	0.3603**	0.3207**	0.0633	0.2624**	0.3559**
ความรู้ในการอนุรักษ์ฯ	0.1092	0.3832**	0.2185**	0.1527*	0.2619**
ความตระหนักในการอนุรักษ์ฯ	0.1731*	0.2838**	0.4835**	0.2596**	0.3680**
การคาดหวังในผลประโยชน์	0.3069**	0.3370**	0.4293**	0.2585**	0.4171**
ความศรัทธาในผู้นำ	0.3991**	0.2608**	0.2525**	0.2274**	0.3586**
ความศรัทธาในศาสนา(n=210)	0.0954	0.2868**	0.5363**	0.1680*	0.3347**

ตัวแปรอิสระ	การมีส่วนร่วมในกลุ่มประชาชน n=140				การมีส่วนร่วม
	ในการวางแผน	ในการปฏิบัติ	ในการรับประโยชน์	ในการประเมินผล	
การได้รับข่าวสาร	0.4042**	0.3717**	0.0092	0.3216**	0.4236**
ความรู้ในการอนุรักษ์ฯ	0.0439	0.1433	0.4119**	0.1265	0.2318*
ความตระหนักในการอนุรักษ์ฯ	0.0980	0.1576	0.4882**	0.1410	0.2800**
การคาดหวังในผลประโยชน์	0.1941	0.2446*	0.3469**	0.1946	0.3361**
ความศรัทธาในผู้นำ	0.3892**	0.3592**	0.2374*	0.2801**	0.4557**
ความศรัทธาในศาสนา(n=140)	0.0139	0.2471*	0.4971**	0.1375	0.2993**

ตัวแปรอิสระ	การมีส่วนร่วมในกลุ่มผู้นำ n=70				การมีส่วนร่วม
	ในการวางแผน	ในการปฏิบัติ	ในการรับประโยชน์	ในการประเมินผล	
การได้รับข่าวสาร	0.3380*	0.1722	0.2484	0.1844	0.3046*
ความรู้ในการอนุรักษ์ฯ	0.1099	0.2187	0.3593*	0.1190	0.2537
ความตระหนักในการอนุรักษ์ฯ	0.0986	0.1833	0.5178**	0.0718	0.2469
การคาดหวังในผลประโยชน์	0.3146*	0.2845*	0.6177**	0.0782	0.3854**
ความศรัทธาในผู้นำ	0.3799**	0.1662	0.3655**	0.2306	0.3545*
ความศรัทธาในศาสนา(n=70)	0.1813	0.2802*	0.6072**	0.0895	0.3436*

ตัวแปรอิสระ	การมีส่วนร่วมในกลุ่มพระสงฆ์ n=42				การมีส่วนร่วม
	ในการวางแผน	ในการปฏิบัติ	ในการรับประโยชน์	ในการประเมินผล	
การได้รับข่าวสาร	0.1881	0.0814	-0.1028	-0.0985	0.0230
ความรู้ในการอนุรักษ์ฯ	0.2377	0.4284*	0.3331	0.1823	0.4013*
ความตระหนักในการอนุรักษ์ฯ	0.3068	0.2185	0.3888*	0.3007	0.3911*
การคาดหวังในผลประโยชน์	0.4275*	0.2768	0.2963	0.2536	0.4085*
ความศรัทธาในผู้นำ	0.4053*	0.0486	0.1006	-0.0438	0.1395
ความศรัทธาในศาสนา	-	-	-	-	-

ภาคผนวก ข

แนวคำถามสัมภาษณ์

การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการเลี้ยงปลาหน้าวัด

ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของวัดและชุมชน

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด

ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับความรู้และความตระหนักในเรื่องการอนุรักษ์

ทรัพยากรสัตว์น้ำ

ส่วนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับการได้รับรู้ข่าวสารในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากร

สัตว์น้ำ

ส่วนที่ 5 คำถามเกี่ยวกับความคาดหวังในประโยชน์ที่จะได้รับ

ส่วนที่ 6 คำถามเกี่ยวกับความศรัทธาต่อผู้นำในชุมชนและศาสนา

ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ

เลขที่แบบสัมภาษณ์.....

วันที่สัมภาษณ์.....เดือน.....พ.ศ.....

ชื่อผู้สัมภาษณ์.....

ชื่อวัด.....

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ชื่อผู้ถูกสัมภาษณ์.....

เพศ 1. ชาย 2. หญิง 3. บรรพชิต อายุ.....ปี ศาสนา

ที่อยู่

บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

สถานภาพทางสังคม

1. ผู้ใหญ่บ้าน/กำนัน	4. เจ้าอาวาส
2. กรรมการหมู่บ้าน /วัด	5. พระสงฆ์
3. ราษฎร	

ศาสนา(ระบุ)

การศึกษา

1. ต่ำกว่า ป.4 หรือจบ ป.4	5. ปวช. / ปวส.
2. ป.6 หรือ ป.7	6. ปริญญาตรี
3. มัธยมต้น	7. สูงกว่าปริญญาตรี
4. มัธยมปลาย	8. อื่น ๆ (ระบุ.....)

อาชีพ

1. ทำนา	5. ค้าขาย
2. ทำสวน	6. รับจ้าง
3. ทำไร่	7. ประมง
4. รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ	8. อื่น ๆ (ระบุ.....)

รายได้ จากการประกอบอาชีพ เฉลี่ยเดือนละ.....บาท

ท่านเคยจับสัตว์น้ำหรือเห็นผู้อื่นจับสัตว์น้ำในแม่น้ำท่าจีนหรือไม่ ?

(ในช่วงระยะเวลา 6 เดือนที่แล้่วมา)

1. เคย	2. ไม่เคย

กรณีที่เคยจับ หรือเคยเห็นผู้อื่นจับ เครื่องมือที่ใช้จับสัตว์น้ำ คือ(เรียงตามลำดับเครื่องมือที่ใช้บ่อย)

.....ไม่พบเห็น	แห	ยาเบือ
.....เบ็ด	ไฟฟ้าช็อต	
.....ลอบ / ไซ	ระเบิด	
.....ข่าย	อื่น ๆ (ระบุ.....)	

หากตอบว่า ไม่เคยพบเห็น ให้ข้ามไปตามหัวข้อ ศักยภาพพื้นฐาน

วัตถุประสงค์ของการจับ

1. บริโภค	2. จำหน่าย	3. ทั้งสองอย่าง

ความถี่ของการออกไปจับสัตว์น้ำ

1. ทุกวัน	4. เดือนละ 2-3 ครั้ง
2. สัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง	5. เดือนละ 1 ครั้ง
3. สัปดาห์ละ 1 ครั้ง	6. อื่น ๆ (ระบุ.....)

ลักษณะทั่วไปของการเลี้ยงปลาหน้าวัด

ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อคำถามเหล่านี้	เห็นด้วย	ค่อนข้างเห็นด้วย	ไม่ค่อยเห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย
1.ชาวบ้านในละแวกนี้ให้ความสนใจการเลี้ยงปลาหน้าวัด				
2.ผู้นำของท่านให้ความสนใจ,เอาใจใส่การเลี้ยงปลาหน้าวัด				
3.สัตว์น้ำบริเวณหน้าวัดมีหลายประเภท				
4.เจ้าหน้าที่ของรัฐเอาใจใส่ ดูแล ให้คำแนะนำ				
5.สภาพของน้ำเหมาะสมที่จะเลี้ยงสัตว์น้ำ				
6. สัตว์น้ำที่มาอาศัย มีความเป็นอยู่ที่สุขสบาย				
7.แหล่งน้ำหน้าวัดมีพื้นที่เพียงพอที่จะให้สัตว์น้ำมาอาศัย				
8. ไม่จำเป็นต้องจัดขามรักษาความปลอดภัยแก่สัตว์น้ำ				
9.มีสัตว์น้ำอาศัยบริเวณหน้าวัด ตลอดทั้งปี				
10.มีคนบางกลุ่มคอยจับสัตว์น้ำในบริเวณหน้าวัด				
11.บริเวณวัดมีแนวเขตประกาศเป็นที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ				
12.สัตว์น้ำที่มาอาศัยมีอาหารบริบูรณ์ตลอดปี				
13.เกิดน้ำเสียบ่อยครั้ง				
14.มีคนจากถิ่นอื่นมาเที่ยวเป็นประจำ				

ส่วนที่ 2 การมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัด

2.1 การมีส่วนร่วมในการวางแผน

: ท่านมีความคิดเห็นในกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้อย่างไร ?

กิจกรรม	มาก	ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างน้อย	น้อย
การมีส่วนร่วมในความสนใจ				
1.พระเป็นผู้กำหนดว่าจะทำอะไรต่อไปในการเลี้ยงปลา				
2.ท่านไม่ค่อยมีบทบาทในการเลี้ยงปลาหน้าวัด				
3. ท่านต้องการเข้าไปร่วมหารือเพื่อ หาทางแก้ปัญหา				
4.ท่านรับรู้ว่ามีการประชุมเกี่ยวกับการเลี้ยงปลา				
5.ท่านไม่จำเป็นต้องร่วมหารือเพื่อวางแผนการเกี่ยวกับการเลี้ยงปลาหน้าวัด				
6.ท่านร่วมหารือกับกรรมการบ่อยมากหรือไม่ ?				

กิจกรรม	มาก	ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างน้อย	น้อย
การมีส่วนร่วมในความสนใจ				
7.มีการจัดแบ่งหน้าที่ ต่างๆ เพื่อดำเนินการเลี้ยงปลา				
8.ผู้ที่เสนอแผนอะไรก็ให้ผู้นั้นรับผิดชอบทำเอง				
9.มีการประชุมเกี่ยวกับการเลี้ยงปลาหน้าวัด				
10.ท่านสามารถเสนอความคิดเห็นต่าง ๆ ได้				

2.2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ

: ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้บ่อยหรือไม่อย่างไร

กิจกรรม	เกือบทุกวัน	เกือบทุกอาทิตย์	เกือบทุกเดือน	2 ถึง 3 เดือน/ครั้ง	ปีละ 1-2 ครั้ง	ไม่เคย
1. ท่านร่วมสนับสนุนอาหารให้ปลาหน้าวัด						
2.ท่านร่วมสนับสนุนวัสดุในการจัดเตรียมสถานที่						
3.ท่านร่วมสนับสนุนเงินในการเลี้ยงปลาหน้าวัด						
4. ท่านร่วมสนับสนุนพันธุ์ปลามาปล่อยสมทบ						
5.ปัจจุบันท่านทิ้งขยะมูลฝอย ลงแม่น้ำ						
6.ท่านทำการประมงที่หน้าวัด						
7. ท่านร่วมสนับสนุนแรงงาน ในการดำเนินกิจกรรมการเลี้ยงปลาหน้าวัด						
8. เมื่อมีผู้มาจับปลาที่หน้าวัดท่านเข้าไปห้ามปราม						
9. ท่านร่วมประชาสัมพันธ์ให้ ราษฎรเห็นคุณค่าการเลี้ยงปลาหน้าวัด						

2.3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

ท่านได้รับประโยชน์ในกิจกรรมต่อไปนี้อย่างไร ? กิจกรรม....	มาก	ค่อนข้าง มาก	น้อย	น้อยมาก
1. เมื่อท่านไปให้อาหารปลาที่หน้าวัดท่านรู้สึกสบายใจ				
2. สถานที่เลี้ยงปลาหน้าวัดใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจได้				
3. ท่านและครอบครัวมีความเข้าใจชีวิตของสัตว์น้ำมากขึ้น				
4. ท่านเสียเวลาจากการประกอบอาชีพเพื่อมาช่วยเลี้ยงปลา				
5. ท่านถูกห้ามไม่ให้จับสัตว์น้ำในแม่น้ำได้อีก				
6. เมื่อท่านได้ร่วมในกิจกรรมการเลี้ยงปลาท่านรู้สึกว่าท่านได้รับบุญกุศล				
7. การเลี้ยงปลาหน้าวัดทำให้ท่านรู้จักสัตว์น้ำมากขึ้น				
8. คนที่มาเที่ยวถึงความสกปรกไว้				
9. ลูกหลานท่านได้ประโยชน์จากการเลี้ยงปลาหน้าวัด				
10. ทางวัดนารายได้มาสร้างสิ่งก่อสร้างที่ไม่ค่อยจำเป็น				

2.4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

: ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้หรือไม่อย่างไร

กิจกรรม	ทุกครั้ง	เกือบทุกครั้ง	นานๆ ครั้ง	ไม่เคย
1. ท่านเข้าร่วมประชุมสรุปปัญหา ของการเลี้ยงปลาหน้าวัด				
2. ท่านร่วมเสนอปัญหาที่พบเห็นในการเลี้ยงปลาหน้าวัด				
3. ท่านเสนอสาเหตุของปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น				
4. ท่านเสนอวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้ด้วย				
5. ท่านเสนอวิธีการใช้จ่ายรายได้จากการเลี้ยงปลาหน้าวัด				
6. ท่านทราบว่าวัดมีรายได้จากการเลี้ยงปลาหน้าวัดเท่าใด				

กิจกรรม	ทุกครั้ง	เกือบทุกครั้ง	นานๆ ครั้ง	ไม่เคย
7.ชาวบ้านรวมตัวกันเพื่อร้องเรียนต่อทางอำเภอในเรื่องที่แก้ปัญหาไม่ได้เกี่ยวกับปลาน้ำวัด				
8.การเก็บรักษารายได้มีกรรมการรับรู้				

ปัจจัยที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม

ส่วนที่ 3 การรับรู้ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ

: ท่านได้รับข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำจากแหล่งข้อมูลเหล่านี้ หรือไม่อย่างไร (ไม่ต้องถามคำถาม หากข้อความนั้นมีแหล่งข่าวสารมาจากบุคคลคนนั้นเอง เช่น ตามเจ้าอาวาส และพระสงฆ์ว่าได้ข่าวสารมาจากแหล่งใด ให้ยกเว้นข้อ เจ้าอาวาสและพระสงฆ์)

แหล่งข่าวสาร	เกือบทุกวัน	เกือบทุกอาทิตย์	เกือบทุกเดือน	2 ถึง 3 เดือน/ครั้ง	ปีละ 1-2 ครั้ง	ไม่เคย
1. เจ้าหน้าที่ประมง						
2. เจ้าหน้าที่หน่วยงานอื่นๆ						
3. เจ้าอาวาส						
4. พระสงฆ์						
5. ผู้นำ (กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน)						
6. กรรมการหมู่บ้าน						
7. เพื่อนบ้าน						
8. การอบรม						
9. สิ่งตีพิมพ์ (หนังสือพิมพ์ ,วารสาร ,เอกสาร ฯลฯ)						
10. การฟังวิทยุด้านการประมง						
11. การดูโทรทัศน์ด้านการประมง						

ส่วนที่4 ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ

ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อคำถามเหล่านี้	เห็น ด้วย	ค่อนข้าง เห็นด้วย	ไม่ค่อย เห็นด้วย	ไม่ เห็นด้วย
(1) ท่านทราบสาเหตุที่สัตว์น้ำในแม่น้ำตายครั้งละมากๆ				
(2) ใครๆ ก็สามารถทำอาชีพประมงในแม่น้ำทำเงินได้				
(3) การเลี้ยงปลาหน้าวัดมีวัตถุประสงค์เพื่อ เพิ่มปริมาณปลาในแม่น้ำทำเงิน				
(4) การเลี้ยงปลาหน้าวัดมีวัตถุประสงค์เพื่อสงวนแหล่ง ปลอดภัยไว้ให้สัตว์น้ำอาศัย				
(5) อาหารปลาที่ดีจะทำให้ปลามีสุขภาพที่ดี				
(6) การอนุรักษ์สัตว์น้ำเป็นการนำสัตว์น้ำมา ใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า				
(7) การใช้ยาเบื่อเมาเป็นการทำลายสัตว์น้ำวิธีหนึ่ง				
(8) การใช้ไฟฟ้าจับสัตว์น้ำก็เป็นการทำลายสัตว์น้ำวิธีหนึ่ง				
(9) การไม่ทิ้งขยะมูลฝอยลงในแหล่งน้ำก็เป็น การอนุรักษ์สัตว์น้ำ				
(10) การจับปลาที่โคเค็ม้วยมาบริโภคแค่เพียงพอดี ถือว่าการอนุรักษ์สัตว์น้ำ				
(11) ควรจับปลาที่มีไซ้มากิน				
(12) การไม่ทำให้น้ำสกปรกก็เป็นการอนุรักษ์สัตว์น้ำอีกวิธีหนึ่ง				
(13) ทำการประมง บริเวณหน้าวัดเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย				

ความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ

ใส่หมายเลขกำกับตามความคิดของท่าน

1. เห็นด้วย
2. ค่อนข้างเห็นด้วย
3. ไม่ค่อยเห็นด้วย
4. ไม่เห็นด้วย

.....(1) ท่านรู้สาเหตุการลดจำนวนของสัตว์น้ำในแม่น้ำทำเงิน

.....(2) ท่านรู้ว่าการเลี้ยงปลาหน้าวัดมีผลดีต่อลูกหลานอย่างไร

.....(3) ผู้ที่ต้องแก้ไขปัญหาดังกล่าว มิใช่ส่วนราชการเพียงผู้เดียว

.....(4) ควรลงโทษผู้ทำให้แม่น้ำเน่าเสีย

-(5) ท่านรู้สึกหงวแทนสัตว์น้ำในบริเวณหน้าวัด
(6) เป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องปกป้องแม่น้ำท่าจีน
(7) เป็นบาปมากหากจับสัตว์น้ำบริเวณหน้าวัด
(8) การที่ท่านได้ร่วมช่วยเหลือการเลี้ยงปลาหน้าวัดท่านก็เป็นผู้อนุรักษ์สัตว์น้ำแล้ว
(9) การเลี้ยงปลาหน้าวัดสามารถช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำได้
(10) มีโชเจ้าอาวาสคนเดียวที่จะคอยดูแลมิให้ผู้ใดมารบกวนสัตว์น้ำหน้าวัด

ตอนที่ 5 ความคาดหวังผลประโยชน์ที่จะได้รับ

: ท่านคิดว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมในการเลี้ยงปลาหน้าวัดท่านจะได้รับประโยชน์ดังนี้

ประโยชน์	มาก	ค่อนข้าง มาก	ค่อนข้าง น้อย	น้อย
1. เพื่อเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ				
2. เพื่อความสบายใจ				
3. มีปลาในแม่น้ำท่าจีนมากขึ้น				
4. ได้รับการยกย่องจากผู้อื่นหรือหมู่บ้านอื่น				
5. มีรายได้เข้าสู่วัด - หมู่บ้าน				
6. ปลุกฝังการอนุรักษ์ให้กับลูกหลาน				
7. เป็นการสะสมบุญกุศล				
8. มีความรู้เรื่องสัตว์น้ำมากขึ้น				
9.คนในหมู่บ้านสามารถหารายได้เสริม จากนักท่องเที่ยว				
10.ท่านเสียโอกาสในการทำการประมงบริเวณวัด				

ตอนที่ 6 ความศรัทธาในผู้นำ

ความสนใจการเลี้ยงปลาหน้าวัดของผู้นำหมู่บ้าน

ลักษณะผู้นำ	เห็นด้วย	ค่อนข้างเห็นด้วย	ไม่ค่อยเห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย
1. ผู้นำในหมู่บ้านของท่านมีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สัตว์น้ำ				
2. ผู้นำในหมู่บ้านของท่านสนใจการปลาน้ำวัดเป็นอย่างมาก				
3. ผู้นำในหมู่บ้านของท่านมีความสามารถในการชักจูงผู้อื่นให้เข้าร่วมกิจกรรม				
4. ผู้นำของท่านทำให้คนในหมู่บ้านเห็นถึงความสำคัญของการเลี้ยงปลาหน้าวัด				
5. ท่านยินดีเข้าร่วมกิจกรรมเมื่อได้รับการชักชวนจากผู้นำ				

ความศรัทธาค่อศาสนา (ในหัวข้อนี้ไม่ต้องถามพระสงฆ์)

ศรัทธาค่อศาสนา	เห็นด้วย	ค่อนข้างเห็นด้วย	ไม่ค่อยเห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย
1. โดยปกติท่าน ถือศีล 5				
2. ท่านไปทำบุญที่วัดเป็นประจำ				
3. ไม่ควรจับปลาในเขตอภัยทาน				
4. การจับปลาบริเวณหน้าวัดเป็นบาป				
5. ท่านยินดีเข้าร่วมกิจกรรมเมื่อได้รับการชักชวนจากพระสงฆ์				
6. เจ้าอาวาสขอเรื่อง ...ท่านก็จะทำตาม				

ปัญหาอุปสรรค.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กรรณิกา ชมดี. การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ศึกษาเฉพาะกรณี โครงการสารภีตำบลท่าช้างอำเภอวารินชำราบจังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2524.
- จำนง อติวัฒน์สิทธิ์. ประวัติแนวความคิดทางสังคมไทย. สำนักพิมพ์ โอเดียน สโตร์. กรุงเทพฯ, 2524.
- ฉวีวรรณ วรรณประเสริฐ. สังคมไทย. สำนักพิมพ์แพรวพิตยา. กรุงเทพฯ, 2522.
- ฉัฐพล ชันธไชย และคนอื่น ๆ. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานสาธารณสุขมูลฐาน. วารสารวิจัยสังคม 69 (2529) : 26-35.
- ศิริก ฤกษ์หรรษา. การพัฒนาชนบท. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ, 2522.
- ศิริก ฤกษ์หรรษา. การพัฒนาชนบท : เน้นหนักการพัฒนาสังคมและแนวความคิดจำเป็นพื้นฐาน. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ, 2524.
- ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. บรรณาธิการ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุขมหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพฯ, 2527.

- นภาพม ไพบูลย์. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทของกลุ่มเกษตรกร. วิทยานิพนธ์
มหาบัณฑิตสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2529.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. กลวิธีวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา.
ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ บรรณาธิการ. ศักดิ์โสฬการพิมพ์. กรุงเทพฯ,
2527.
- นิวัติ เรืองพานิช. การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม. สำนักพิมพ์อักษรสยาม. กรุง
เทพฯ, 2535.
- นิศากร วินิจฉัยภาค. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในกิจกรรมของ
สหกรณ์การเกษตร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะพัฒนา
สังคมสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2530.
- บัญญัติ แก้วส่อง. รูปแบบทางสังคม-จิตวิทยาสำหรับการอธิบายการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนในกระบวนการพัฒนา. ปริญญาโทมหาบัณฑิตศรี
นครินทร์วิโรฒประสานมิตร กรุงเทพมหานคร, 2531.
- บัณฑร อ่อนคำ. บทบาทของผู้นำท้องถิ่นและการระดมประชาชนให้เข้าสู่กระบวนการ
พัฒนา. รายงานการสัมมนาระดับชาติสถาบันในชนบทและการร่วม
มือของประชาชนในการพัฒนาชนบท อุบลราชธานี, 2521.
- ประเทือง มหารักษ์กะ. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ. โรงพิมพ์การศาสนา นคร
หลวงกรุงเทพธนบุรี, 2515.

พระมหาประยุตฺตปยุตโต. บทบาทของประสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน. บริษัทบพิธ
จำกัด. พระนคร, 2512.

พิสิษฐ์ บุญไชย. การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ของกรรมการสภาตำบลศึกษา
เฉพาะกรณีภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิตสาขาสังแวดล้อม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2528.

เพทาย วิเศษพจนกิจ. ความคาดหวังผลประโยชน์ที่จะได้รับจากกลุ่มของสมาชิกใน
โครงการสารดี-ข้าวมุง. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาพัฒนา
ชุมชน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2520.

ยุวดี สิทธิพาที. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน: ศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่มผู้ใช้
น้ำเพื่อการเกษตรกรรมโครงการปฏิรูปที่ดินสาธารณะประโยชน์ ดง
เทพรัตน์ ต.ดงคอน อ.สรรคบุรี จ.ชัยนาท. วิทยานิพนธ์ปริญญามหา
บัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
2527.

โยธิน ศันสนบุตธ และจุมพล พูลภัทรชีวิน. จิตวิทยาสังคม. สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริม
วิชาการ. กรุงเทพฯ, 2524.

เรวดี ไชยพาน. พฤติกรรมผู้นำที่เป็นอุปสรรคและ/หรือส่งเสริมงานพัฒนาชุมชน.
วิทยานิพนธ์เสนอคณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร
ศาสตร์, 2523.

วิชัย เทียนน้อย. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ. สำนักพิมพ์อักษรวัฒนา. กรุงเทพฯ,
2533.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. การบริหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ : บทบาทขององค์กรในท้องถิ่น. สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์. กรุงเทพฯ, 2535.

วันเพ็ญ วอกลาง. การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก. วิทยานิพนธ์เสนอคณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2534.

สยามสมาคม. บันทึกการสัมมนาเรื่องพุทธศาสนากับสังคมไทยปัจจุบัน. ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศิวพร. พระนคร, 2513.

สวัสดิ์ สุคนธรังษี. การวัดในการจัดงานบุคคล. โครงการดำรงสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย. บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด. กรุงเทพฯ, 2517.

สมชาติ จิวพัฒนารักษ์. การมีส่วนร่วมของกำนันผู้ใหญ่บ้านในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหิดล, 2535.

สมบูรณ์ สุขสำราญ. พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ, 2527.

สมปอง จันทร์มานิตย์. การเปรียบเทียบแรงจูงใจในการประกอบอาชีพอิสระของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างกลุ่มที่เข้าร่วมกับไม่เข้าร่วมโครงการอาชีพอิสระโรงเรียนปากเกร็ดจังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิตวิชาเอกจิตวิทยาการแนะแนวมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2533.

สมยศ นาวิการ และสุสดี รุมาคม. องค์การทฤษฎีและพฤติกรรม. โรงพิมพ์พิมพ์เนศ.
กรุงเทพฯ, 2520.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. การพัฒนาชุมชน. สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช. กรุงเทพฯ, 2529.

สุรพล กาญจนะจิตราและชรินทร์ อาสาศิริส. หมู่บ้านชนบทไทยปี 2533. กรมพัฒนา
ชุมชน กระทรวงมหาดไทย ห้างหุ้นส่วนจำกัดเพิ่มเสริมกิจ, 2534.

อกิน รพีพัฒน์. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและ
วัฒนธรรมไทย. ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์บรรณาธิการ. ศักดิ์โสภารการ
พิมพ์. กรุงเทพฯ, 2527.

อนันต์ ลิขิตประเสริฐ. อิทธิพลของผู้นำหมู่บ้านที่มีต่อการพัฒนาสาธารณสุขขั้น
มูลฐาน การศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของจังหวัดบุรีรัมย์. วิทยา
นิพนธ์สังคมวิทยามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.

อนันต์ วิริยะพินิจ. บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน. เอกสารวิชาการ หมายเลข
37 ประกอบการสัมมนาสองศตวรรษรัตนโกสินทร์ : ความ
เปลี่ยนแปลงของสังคมไทย, 2525.

อุทัย หิรัญโต. ประมุขศิลป์ : ศิลปะของการเป็นผู้นำ. สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์.
กรุงเทพฯ, 2524.

อำนาจ เจริญศิลป์. โลกและการอนุรักษ์. บริษัท ศึกษิตสยาม จำกัด. กรุงเทพฯ, 2526.

ภาษาอังกฤษ

John M.Cohenand and Norman T. Uphoff. **Rural Development Participation :
Concepts and Measures for Project Design, Implementation
and Evaluation** . Cornell University , Ithaca, 1977.

Maslow, A. H.. **Motivation and Personality** . Haper and Row Publisher Inc. New
York, 1970.

ประวัติผู้ทำวิทยานิพนธ์

ชื่อ-ชื่อสกุล	นายผจงศักดิ์ วงษ์สง่า
ภูมิลำเนา	เขตจอมทอง จังหวัดกรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	วท.บ. (ผลิตภัณฑ์ประมง) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ , 2521
สถานที่ทำงาน	กลุ่มวิจัยและพัฒนาการส่งเสริม กองส่งเสริมการประมง กรมประมง ภายในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เขตจตุจักร จังหวัดกรุงเทพมหานคร โทรศัพท์ (02) 561-4684-5
ตำแหน่ง	นักวิชาการประมง 5
ที่อยู่ปัจจุบัน	2/384 หมู่ 1 หมู่บ้านเพิ่มทรัพย์ ถ.สุขาภิบาล 1 แขวงบางแค เขตภาษีเจริญ จังหวัดกรุงเทพมหานคร โทรศัพท์ (02) 454-9784